

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eföz. IV. 4.

Tartalom: Zárbeszéd. (Tartotta 1883. jun. 27-én Hegedűs István, a kolozsvári ev. ref. főtanoda igazgató tanára.) — A zsidóság viszonya a keresztyénséghez. (Reszan felolvasása; ford. Dr. Fischer Lajos.) — A testvérszuperintendentiák köréből. A tiszánimeni ref. egyházkerület közgyűlése. — Vidéki élet. — Az áll. ig. tanács üléséből. — Külföld. (Németország, Oroszország.) — Irodalom. — Különfélék. — Hirdetés.
Tárcza: Luther Márton. (Scherer Vilmos tanulmánya.)

ZÁRBESZÉD.

(Tartotta 1883. jun. 27-én.)

Hegedűs István

a kol. ref. főtanoda igazgató tanára.

„Az élet: álom“ mondja Calderon. És mi is egyéb az élet tűnékeny álomnál, azon nagy valósághoz képest, melyet a szegény emberi nyelv öröklétnek nevez. És mégis e mulékony életben egy futó év is mély nyomokat hagy hátra eltűntében. Gazdagodunk élményekben, tapasztalatokban és bizony csalódásokban is. Kzelebb jutánk-e a célhoz, melyet emberi magasias hivatásunk tudatában kitűztünk magunk elé, melyre elkötelezett a mult drága hagyománya és a melyet megszentelt a jövő reménysége?

E kérdést vetem én fel a leforgott iskolai év ez utolsó perczében. Megfeleltünk-e a szent fogadásnak, melyet az év kezdetén tettünk magunknak és azoknak, kik bennünk vetik reménységüket?

E kérdésre akarván felelni, felötlik előttem a lefolyt év fájó és édes emlékeinek képe.

És oh! hogy legelőbb is a fájó emlék fátyola borul lelkekre. Collegiumunkat ez évben újból súlyos csapás érte; rövid két év alatt a harmadik Ez alkalommal nem a pályakoszorus mult ősz hajnoka dőlt ki sorainkból, nem a kifáradt élet terhes láncza tört szét a nagy dadalmas, a legyőzhetetlen hős: a halál vasmarkaiban, ha-

nem a férfi erő telje apadt ki; tanári karunk izmos oszlopa tört ketté. Egy hosszú élet gyümölcsökben gazdag termő erejét temette el a gyászos temető. Debreczeni Józsefet, ki hatodfél éven át volt collegiumunk tanvezető tanára és folytatá azon hagyományt, melyet derék elődeitől örökölt: a sokoldalú körültekintést, higgadt megfontolást, hajhatatlan igazság szeretetet és buzgalmat igénylő tisztet mindnyájunk öröme és megelőgedésére tölté be, egy rohamosan jött kór kora sirba fekteté. A megszakadt tevékenység, mint hirtelen közepén félbeszakadt melódia fájóan reszketteti meg kebleinket. Ő, ki az erők örök fennmaradását hirdető azon tanszéken, melyre választaték: az erők nagy átalakulásában reánk nézve elveszett. Mennyi értéket képviselt az ő szép tehetsége, melyre szükségünk volt? Főlszámíthatjuk-e? Mennyi erőt foglalt magában az ő egyenes jelleme? Mérlegelhetjük-e? És mit ért nekünk az ő hűsége, ragaszkodása, szeretete csak könnyel szemünkben kérdezhetjük meg. És mit ért nekem, ki tanuló társa valék ez intézetben és az valék az élet nagy iskolájában, kinek oly szüksége volt az ő neemes nyugalomára, őszhangot lehellő hangulatára és pótolhatatlan barátságára? De

absint inani funere veniae

Az üres sirba ne nézzünk, ha emléke közöttünk van. Álljon itt a drága élet emléke egy pár futó vonásban, helvány másolatban.

Debreczeni József egyszerű iparos szülők gyermeke, született Tordán 1844-ben. Alsóbb iskoláit e derék magyar városban végezte, ezután a Bethlen főtanoda áldott emelőin nevedett, honnét 1864-ben collegiumunkhoz jött át, melylyel azóta mindig bensőbb összeköttetésbe lépett. Komoly érzés, meleg, esöndes, de mindig hű ragaszkodás jellemzé már a gyermek ifjút, e vonás kíséri végig életén. Azon intézetet, mely magasabb öntudatra ébreszté, mely

sokoldalú műveltségének alapját megveté, s a szellemvilág végetlenét tudásra szomju lelke előtt fölnyitá, nem hagyta el többet.

Végezván a bölcselmi és jogi osztályokat, mint tanító nyert alkalmazást. Később az intézet támogatásával 1870-ben külföldre ment, hol részint Svájcban, részint Berlinben két évet töltött és igyekezett megtalálni a benne vetett előleges bizalmat és várakozást. A folytonos tanulmány nem bénítá meg a közélet iránti érdeklődését. A magyar közélet ellen az újabb időben sokszor felhozták, hogy abban a politika mindent elnyel.

Mi Berlinben meglepetve láttuk azt az érthetetlen közönyt, a melylyel a diadalmas német nép ifjúsága is kezdte a politikai átalakítások óriási rázkódásait. Debreczeniben a közélet iránti meleg érdeklődés szokatlan hővre fokozódott. A magyar nevet és becsületet képviselte ott is. A berlini magyar egyesület elnöki tisztül tünteté ki és feledhetetlen emléket hagyott hátra a mi nyugodt József barátunk lelkes beszéde, melylyel az 1870. Sylvester estéjén tartott gyűlést megnyitotta. A közéletet szerette azután is közvetlen közelből szemlélni, bár nem elegyedett bele mint activ szereplő soha. Én a közélet iránti érdek fölébresztését reformált collegiumaink legjobb hagyományai közzé sorolom. Hogy a tudományok szakszerű feldolgozása munkafelosztást igényel, elismerem. Ki sokat markol, keveset szorit. A politikai élet intéző férfiban a hosszú előkészület,

T Á R C Z A

Luther Márton.

Scherer Vilmos tanulmánya.

(Vége).

Személyesítéseket használ: a római Fősvénységet a legnagyobb tolvaj s rabló gyanánt mutatja fel, hogy aztán tolvaj és rabló mód is büntettesse: felakasztassa, lefejeztesse. Egy helyzetet gondol ki s abba teszi át magát, így a német nemzetiségű keresztyén nemességhez intézett iratában, hol mintegy személyesen lép a császár s a fejedelmek elébe, s merészségeért bocsánatot kér; vagy a vita-iratokban, melyekben közvetlenül elfogja ellenfelét, megszólítja, lehurrogatja, kicsufolja, szitokszavakkal halmozza el s így egész groteszk torzképpé torzítja annak alakját. magánbeszédbe sohse ereszkedik; olvasóival mind csak párbeszéd töredékeket hallat. S mint a színműben a beszélő jelleméből kell erednie a szónak, ép úgy tükröződik vissza Luther egész egyénisége röpírataiban: az a fel-feltűző hevesség, az a belső élénk felindultság, tüzes tevékenység, a tekintetekkel nem törődő merészség, mely mindent nevének nevez; az az igazi, mély alázatosság, mely porba veti magát Isten előtt s mindent csak Ő Tőle vár; a nem mindennapi önérzet, mely ama biztos tudattól ered, hogy ő Istennek tetsző munkát végez; a gyerekes pajkosság, a mely játszik ellenfelével, s ép oly kevésbé kiméli a királyokat s fejedelmeket, mint a theologus collegákat. Maga, bár nem dicsekedve, sőt ócsárolva, nyugtalan, hevesvérű vívóhoz ha-

alapos szakértelem elengedhetetlen kellék, de a közszellem hatása alatt kell állni a nemzet minden fiának; ennek vilanyereje kell, hogy megrázza a szívet, áthassa az elmét, ha csendes hatáskörben, a nevelés zajtalan csarnokaiban is foly la valamelyikünk élete.

Intézetünkhöz 1872-ben választatott meg tanárrá. Debreczenit hivatása, vérékete, tehetsége és férfias elhatározása tette tanárrá és az volt a szó nemes értelmében. A lélektani bonyodalmak békés megoldásához volt türelme, szerete. E kettő nélkül a tanár viharos át-gázolhat a fiatal növendék lelkén, de lesz-e termő hatása, felette kétes. Nem lehet kiszámítani: kiből ki csalta ki a szellem szikráját, hogy meggyújtsa egész lelkét, még-kevésbé azt, mikor és mi?

Megmondta Hamlet Polouiusnak, hogy nem oly könnyű a lélekkel játszani annak, ki egy fuvolat sem bir kezelni. De annyira mégis eddigi csekély tapasztalatom megtanított, hogy a türelem és szeretet a legközelebbi ajtót találta meg a szívhez. Ez jelemzé Debreczenit. Tíz évi tanárkodása, hatodféle tanvezetői működése alatt úgy előjárói, mint kortársai ezért becsülték, ezt szerették benne, az ifjúság ez érzete és igazságszeretetének fénye átcillant egész pályáján.

Tudományos meggyőződése a modern bölcselmi gondolkodásra oly átalakító hatást gyakorolt természettudományok szolid alapján állott.

sonlítja nyelvét, kinek mindegyre végtelen szörnyek ellen kell küzdenie, villámmal s dörgéssel, széllel, földindulással s tüsszel, mik hegyeket forgatnak fel és sziklákat zúznak szét. Sajnálja, hogy nincs meg benne az a kedves, békés, szelid lélek, mit másokban csudál. De azzal vigasztalja magát, hogy a mennyei atyának ennél a nagy háztájánál szüksége van oly szolgálókra is, kik keménynek tudnak lenni, ha kemény dologgal, — nyersék, ha nyerssel kell szembeszállni, s durva tuskónak éles fejszék.

Se a német, se más nemzetben nem támadt férfiú, ki oly nyomatékosan tudott volna a néphez szólni, mint Luther. Soha író oly nagy s oly közvetlen hatást még el nem ért, mint Luther. Soha professor oly alaposan ki nem mutatta, mennyire nem nélkülözhetlen a tudóssághoz az előkelőség, mint Luther. Ő, a doctor theologiae, a német népis-kolatát teremtette meg. A pörfiú, kinek ily magasra vitte Isten a dolgát, megnyitotta a parasztok számára az igazság forrását. A szerzetes tönkre tette a barátoskodást, a házasság áldását magasztalta s az evangelicus lelkészséget alapította meg. A pap ismét visszazserezte sokat gúnyolt állásának a méltóságot. A templom szolgálja hő szeretettel ölelte körül a nemzetet, melynek kebléből származott, s így szólt: „az én németeim számára születtetem én, nekik akarok én szolgálni.“ Hogy ő, daczára minden iskolának, egyetemnek, klastromnak, szószéknek, belsejében a nép emberének maradt meg, ép ez tette őt a nép hőségé. Nemcsak azt tette ő, a mit tisztelői úgy fejeznek ki róla, hogy igazi Sámsonként felszabadította a régi derék németeket a római s babiloni iga alól, hanem azt is tette, hogy népét, mely

Ezen ingathatatlan alapon a szellemvilág rejtélyes végetlenébe tekintett. Berliini beszélgetéseink emléke feledhetetlen marad előtttem. Oly következetes ingadozást nem ismerő hitté érlelődött benne azon felfogás, mely az Isten végetlen hatalmát a természet marasztos csodáiban, a tü-nemények bámulatra keltő kapcsolatán, fenséges rendjében, a kinyilatkoztatás félbe nem szakadó egymásutánjában, az erők átalakulásának képzelmét meghaladóan nagyszzerű mű-helyében imádja a legszebb imával: a gondolkodó szellem fürkésző gondjával. Ne lett volna-e türelme a nevelés terén, ha a természetet segítségül akarta hívni? Ne lett volna e szeretete, ha az Isten megszentelő erejét nem akarta nélkülözni? Ne lett volna áldásos az ily gondolkodás, az ily meggyőződés, az ily akarat?

Mér'egeljük-e tovább veszteségünket?

Harminczkilencz évvel sirba dőlt, ez év január 14-én. Rohamos tüdőgyulladás áldozata lett szívtünetegés miatt már aláásott élete.

Ez év lassan nyíló tavasza már nem találta kertében, hol oly fáradhatlan buzgalommal bibelődött szőlőjével, gyümölcsfáival. Ezek szorgalmas kezelése kis paradicsomot teremtett e kertből, hol családi boldogságának enyhe ölén vidult föl a fásasztó munka után. És most a phylloxerától megtámadott szőlőt felsőbb helyen kiirtásra szánták. Már egy máglya égett, hol elhamvadt egy vékás ültetvénye. Elhamvadt, mint hamvad az, ki szép reménnyel ültetvé.

S a családi boldogság enybe ölén a felhangzó be-

rivolításba súlyedéssel fenyegetett, ismét visszatérítette a komolysághoz s szigorúbb életfelfogást öntött beléjük.

Az egész nemzetet természetes impulsus készítette, hogy kövesse őt, szakadjon el Rómától. Akár magasztaljuk, akár kárhoztassuk tettét, azt senki sem tagadhatja, hogy népe ott állt háta megett. Azok a vidékek, hol az evangéliumi bitszónoklat nem vergődhetett érvényre, vagy egyenesen elnyomattatott, jó sokára el lettek vágva szellemi életünknek, irodalmunknak fejlődésétől. Vallásos buzditás nélkül, népnevelő papok nélkül nem létezett szellemi előrehaladás. A mig Luther élt, ő volt Németország központja: mind ama vidékekről, merre felé csak németül beszéltek, Wittenbergbe özönlöttek a diákok s az egész világot reformátori szellemmel tölték el. Luther halálával a német protestansok is elvesztették egységüket; Wittenberg a smalkaldi háboruban a tulsó szász határvonalra került; Melanchton nem tanusított kellő szilárdságot, s Luther egyeteme többé nem nyerte vissza vezérszeropét. De azért Luther emléke minden protestans előtt szent maradt. Műveiből terjedelmes, mindent felölelő kiadások jelentek meg; leveleit, asztalimáit (Tischreden) összegyűjtötték, s Mathesius János, joachimsthalai lelkész, kitünően, igazán népiesen írta meg életét (1566.) De Luther túlnyomó tekintélye nem volt kizárólag csak áldás egyházára. Az intolerantiának fegyvert, az egyenletlenségnek bő tápot szolgáltatott az. Azonban szellemének siron túl ható ereje messze maga megett hagyta azokat, a kik az ő igazi örököseinek hitték magukat.

széd a legszomorubb hurt reszketteté meg szívünkben, mert a beszéd három árva fiucska ajkán csilingel.

Legyen áldott és maradandó az, mi elhamvaszthatatlan: pályájának, jellemének, működésének emléke! Sirját jelölni fogja egyszerű siremlék is, de mely az önként felbuzdult részvét, a nyilatkozásra tört közszeretet szép emléke is. Ugyanis temetése alkalmával, mely január 16-án délután 3 órakor nagy részvét mellett folyt le, az ifjuság által koszorura száut összegből maradt annyi, hogy ne maradjon egyszerű sirja jeltelen. Értékes, drága volt az ifjuság szeretetének e résztvevő nyilvánulása. Nehéz pályánkon enyhítő balzsam, a gyászoló családnak a vigasz első sugara. Köszönet érte!

Elhunyt barátom, sirod felett elhangzott már a meleg bucsúszó, melyet kortársaid nevében Török István mondott el, de fölkeresi sirodát az emlékezet, „a mult idők leánya.“

Kis társadalmunknak volt több vesztesége is. Az első félévben hunytak el Láng Béla (II. elemi osztályos), Biró Ádám I. gymn. oszt., Joó Imre VII. gymn. oszt. tanulók; a félévben kísértük ki örök nyugalomra Balogh György II. elemi oszt. tanulót. Dérvette bimbói az anyai forró szeretetnek, lebullatok a családi boldogság kedves rózsabokráról. Éltetek tiszta, mint az égbe röpönő napsugár, emléketeket őrizi a feledni nem bíró anyai szeretet.

De lebbentsükel a bánat fátyolát. Lászuk emez eseményekben nem szegény év alatt collegiumunk életének főbb mozzanatait.

Az év ünnepélyes megnyitását, 1882. szeptember 6-án emlékezetessé tette azon körülmény, hogy a nagy emlékek által nevezetessé vált történelmi tanszékre Dr. Török István kartársunk igttattott be. Az ifju tanár meghatottan foglalá el helyét egy „Quae r e l a H u n g a r i a e“ cz. értekezésével, melynek elhangzása után a szokásos üdvözléttel fogadta őt előljáróságunk legifjabb tagján, kinek munkás tevékenységéhez, szakértő buzgalomához legszebb reményeket kötjük.

A magyar nyelv tanítására előljáróságunk segédtanárnak Csernátöny Gyula végzett okleveles tanárjelölt urat, egykori jeles növendékünket hívta meg, ki egy pár hó mulva a tudori czimmel is ki lett tüntetve a helybeli tudomány egyetemen. A méltóságos igazgató tanács ez előljárósági intézkedést jóváhagyó tudásul vette. Ő bizott meg az önképzőkör vezetésével is.

Debreczeni József halálával üresedésbe jött tanszékre nézve ideiglenesen úgy intézkedett, hogy Sárkány Lajos tanárjelölt urra, ki szintén jeles oklevelet vivott ki a helybeli tudomány egyetemen, bizta a természettan tanítását; az alsóbb osztályokban Pap Lajos tanárjelölt urat alkalmazta a mennyiségtan tanítására.

Tanvezetőnek a lefolyt félévre Geréb Márton kartársunkat választá meg, ki elődjének eleitől fogva jobb keze volt a sokoldalú gonddal járó berendezkedések alkalmával. Geréb Márton e megtiszteltetés folytán lemondott

az általános özvegy-árvai alap pénztára kezeléséről, mely tisztet Sárkány Ferencz veterán kartársunk volt szíves elvállalni. A helybeli özvegy tanárnék alapja kezelését dr. Török István vette át. Mind e változásokkal több rendbeli átadások, számadások, leltár-készítések jártak, melyeknél hivataios állásomnál fogva működöm kellett. Oh kérelhetetlen élet! Nincs az a méltó bánat, nincs az a fájó vesztesség, nincs az a betölthetetlen úr, mely után ne állj elé követeléssiddel. De nem az élet, de az életnél drágább magas eszmék: e collegium által szolgált czélok nem engedik a gyáva télen bánatot. Fájdalom, két évi igazgatói hivataloskodásam alatt meg kelle tanulnom a tevékeny bánat nehéz leczkjét.

Még fontosabb intézkedése volt előljáráságunknak, az üresedésbe jött természet-mennyiség-tani tanszék betöltése iránti lépéssel kapcsolatban, tanszékeink rendezése, a tantervek természetes csoportosítása körül a tanerők változása következtében évek során át támadt lézagok kipótlása, a természetes csoportosítás létesítése tárgyában a mélt. igazgató tanács, illetve a főt. egyházkerületi közgyűlés elé terjesztett javaslata, melynek értelmében Szabó Sámuel tanártársunk teljesen átlép a magyar irodalmi tanszékre, melyet helyettes minőségben egy évtized óta annyi sikerrel és buzgalommal töltött be; a csillagászat tanítása egybekötöttet a mennyiség-tan-természettani tanszékkel, a vegytan és ásványtan pedig a természetrajzi természetes csoporttal egyesült, mint a melylyel régebben alapítványilag is összekötve volt.

E javaslat értelmében a mennyiség-természettani tanszék betöltése véget ért a pályázat kihirdetve és miután a főt. egyházkerületi közgyűlés f. é. 18. sz. határozatával előljáráságunk javaslatát határozattá emelte, a betöltés alá esett mennyiség-természettani tanszékre a pályázó 8 egyén közül szótöbbséggel Szathmári Ákos, nagybecskereki tanár, collegiumunk egykori jeles növendéke lön megválasztva, miről a mélt. igazgatótanács 1065—1883. sz. leirata értesít is előljáráságunkat. Az ujjonnan választott tanár tanszékét a jövő tanév elején fogja elfoglalni.

Méltó megelégedéssel kell konstatálnom, hogy tanári karunknak a „szervezeti javaslat“ által a tananyag berendezésénél kijelölt kereten belől tett azon intézkedése, hogy a bölcselmi előtanból a logika két órával fölvetessék a VII-ik osztály tantárgyai közzé, — az egyetemes történet tanulmányozott órái számának megfelelő leszállítása mellett, a VIII-ik osztály tantárgvái közzé, vétessék föl a mennyiség-tan az összes gymnasialis mennyiség-tani tananyag áttekintése czéljából, mi által az érettségi vizsgálat is megkönnyítettett, továbbá a vizsgálatokra nézve tett azon intézkedés, hogy csak a félévi tantárgyakból tétessék vizsgálat, 8-ik gymn. oszt. közvizsgálata pedig három héttel megelőzze a többi vizsgálatot, nemcsak helyesnek és tapintatosnak bizonyult, de átmenetül szolgál az ujjab tantervhez, melynek létrejöttéhez, ha valaha, most teljes reményünk lehet.

Ugyanis az 1883. év nevezetes és évtizedekre kiható alkotással gazdagította törvényeink sorát. A több, mint egy évtizedig különböző tekintetekből megoldatlanul hagyott középiskolai kérdés reményünk szerint szerencsés megoldást nyert. A nemzet műveltebb rétegének veteményes kertjei a középiskolák. Az állam biztosítja befolyását az értelmi színvonal megalapítására, biztosítja befolyását a magyar szellemű cultura föntartására; a felekezetek autonóm szabadsága egyetlen föltételhez van kötve, mely nem lealázó, mely nem önkényes, mely nem kívülről erőszakolt, de mely kivált protestans intézeteink hagyományai-ban gyökerezik és viharos korszakokban az állam ellenére is szentül követtetett: európai színvonalra emelt magas nemzeti szellem auspiciuma alatt fejlődjék az iskola. Ez a föltétel nekünk bizonyára nem caudnumi járom, nekünk elégtétel.

A királyi szentesítést nyert középiskolai törvény viszonyainkhoz mért keresztül-vitelének módoszatait van hivatva megállapítani azon egyetemes tanügyi bizottság, mely az öt egyházkerület legjelesebb tanfőfiaiból alakult és Török Pál püspök elnöke alatt a napokban fog egybegyűlni. Minket is ért az a szerencse, hogy e kitünő bizottságba egyik bnzgó kartársunkat: Parádi Kálmánt is megválasztá a közelebb lefolyt egyházkerületi közgyűlés.

Tanári karunk képviselőjében Geréb Márton és Dr. Csernátoni kartársakkal megjelentünk Zilahon és a tanári értekezletben élénk részt vettünk. Feledhetetlen marad az a hamisítatlanul őszinte vendégszeretet, melylyel túlárasztott e nemes város polgársága. Ez értekezlet egyik nevezetes tárgya volt azon felirat, melyet az egyházkerületi közgyűlés elé intézett, hogy a zsiuati törvény értelmében korlátozandó legatioi intézmény viszonyainkhoz képest lehetően fentartassék felsőbb osztályos tanulók részére, hogy ne fosztassék meg collegiumaink ifjusága az e czímen élvezett másfél-ezer frtnyi segély összegtől. Az intézményt a jövő évre még eddigi alakjában hagyta meg a f. évi egyházkerületi közgyűlés.

A magyar nemzeti szellem balhatatlan költőjének, a népies hagyományok utolérhetlen epikusának, a minden ízében igaz embernek: Arany Jánosnak emlékünnepep szentelt a mi collegiumunk ifjusága. Egyszerű hang a nemzeti fájdalom nagy symphoniájában. Szerény virágszál a koszoruk özönével ellepett sirra. De szivből jött, szivből támadt. Az önképzőkör rendezé az ünnepélyt f. é. január 20-án smeghatottsággal hagyta el a termet mindnyájunk. A fájdalom könnyé olvadásának enyhítő hatását érezők.

Az önképző kör zárünnepélye, mely a zene és ének-kar próbatétével együttesen május 3-án tartatott meg, megelégedését vitta ki a közönségnek, melyben Br. Bánffy Albert főgondnok urat is volt szerencsénk tisztelhetni. Igaz ugyan, hogy elnök tanár, Dr. Csernátoni Gyula, erélyesen kiemelte azon felszines áramlat veszélyes voltát, mely az ifjuságot csak a könnyebb irodalmi műfajok felé vonja, de a leverő hatást, melyet e beszédben nyilvánult őszinte kritika tett tanári karunkra, az év végére hirdetett pályázatok eredményé-

nye jelentékenyen enyhíté. Évek teltek el úgy, hogy a gr. Teleki féle pályadíjat nem lehetett kiadni. A lefolyt tanév elején három évi jutalomdíj lett kitűzve, melyhez a Sámí László jutalomdíj járult és örömmel, megelégedéssel kell kijelentennem, hogy a pályázat eredményes volt, a mint azt a jegyző tanár, a bírálatok alapján készült tanárkari megállapodás értelmében, kihirdeté. Az értelmi színvonal emelkedését, a komolyabb munkakedv fölébredését a tanárikar nevében üdvözlöm. A vizsgálatok lefolyása, az egész évi állapotok is arról győzték meg, hogy az ifjuság kész lerázni a henye élet nyügeit, fölbuzdul az erkölcsi világ feusséges pályára. A mult évhez képest dicséretes haladásra mutat azon tény konstatálása, hogy esküdtszéki ülésnek egy pár jelentéktlenebb, inkább az ifju önérzet helytelen alakban való nyilvánulásaképen tekinthető eseten kívül tárgya nem volt. És a lefolyt két év alatt elért azon eredménynek, szintén örvendek, hogy az ifjuság tartozásai, kötelezettségei teljesítésében komolyabb felfogást tanusit. A mintegy 200 frtot meghaladó hátralék mellett a folyó évi tartozások is teljesítettek, hogy jövőre hátralék aligha fog átmenni. E tényen nem pénzügyi eredménynek minősitem, hanem neveléstani szempontból itélem meg.

A jellem lazulásának, engedésének megakadályozására egyik hatalmas eszköz: tartozásaiuk, kötelezettségeink pontos teljesítésének megszállása. A büntetés-pénzekből egy fillér hátralék sem maradt és nem maradhatott. A hanyagság felelősségét éreztetni kell; ez egyszerű elv keresztülvitele a leendő polgári erény egyik alkatelemévé válik. „Korlátozásban tűnik ki a mester“ — hangoztatám beszédeimbe, melylyel az igazgatói széket elfoglaltam. Göthe mély jelentésű szavainak igazságát még jobban értem a gyakorlati tapasztalat alapján. És hálásan emlékszem meg azon ritka egyetértésről, egységi szellemről, melyet tanárikarunk tanusított és engem, az erőtlent, támogatott metaláni tétovázásomban tapasztalatlanságomat gyámolította.

A tanulásbeli eredményt számjegyekben kifejezve hallottad nemes ifjuság; de az erkölcsi erő gyarapodásának kiszámíthatatlan értéke hihetetlen mérvben növekszik. A pályázók által élvezett jutalom-összegek későbbi jövőben váltsák be azon szent reményeket, melyeket táplált azon nagy emberek nemes szive, kiknek emléké a jutalmak alapítványai föntartják az utódoknál nemzedékről-nemzedékre. Jókai Mór legdrágább ereklyeképpen őrizi azon aranyat, melyet a pápai önképzőköri munkásságával vivott ki. . . hálátlan lenne a nagyság tetőfokán, ha megfelelkeznek az első lépcsőről. Ti is, oh ifjak, ne csak a díjra gondoljatok, de az alapítók nagy nevére is.

Igen, az alapítókra, kiknek munkás, vallásos buzgalma és tevékeny honszeretete teremté, növelte ez intézetet azzá a mi, és veti meg alapját a még szebb jövőnek.

(Vége köv.)

A zsidóság viszonya a kereszttyénséghez.

(Renan Ernő legújabb felolvasása; fordította dr. Fischer Lajos.)

(Folytatás.)

Ebben rejlik a próféták csodálatos eredetisége; az az eszme volt a tiszta vallásnak a magva, melyet az egész emberiség elfogadott. Azt az eszmét, melyet oly népszerű és megindító hangon hirdettek a kereszttyénség alapítói, bámulatos nagyságában kifejezték Krisztus előtt nyolcz századdal a próféták.

Ebben az értelemben mondám, hogy a kereszttyénség eredete a judaismusból rejlik. A kereszttyénség valódi alapítói a nagy próféták voltak, a kik a tiszta vallást hirdették, azt a vallást, mely, a pusztá gyakorlattól menten, a lélek és a szív hajlamaiban honol, következésképpen oly vallás, mely közjáva lehet és kell hogy legyen mindnyájunknak, — az eszményi vallás Isten uralmának a földön való hirdetésében és abban a reményben állván, hogy a szegény emberiség részére az igazság korszaka fog eljönni.

A sibyllini költemények, ezen bármennyire apokrif, de megindító művei az alexandriai iskolának, ugyanazon álom körül forognak, mely titokteljes visszhang következtében Virgiliusig hatolt, hogy t. i. egy fényes jövő, a béke, a boldogság és testvériség jövője fog felderülni az új világra. Ez a paradicsom a földön eredménye lesz annak, hogy az emberiség Izrael vallását fel fogja venni.

Igen nehéz reánk nézve a kereszttyénség első alapítóiról, a kiknek alakja háromszoros fátyollal vannak szemünk elől elfedve, határozott módon szólni, — de, a mi bizonyos, az, hogy az egész első kereszttyén nemzedék lényegileg zsidó volt. Azt kérdezték volt azoktól a nagy alapítóktól: vajjon azt vélik-e, hogy a zsidó családon kívül helyezték légyenmagukat, — mire azt felelték volt: „Nem, mi követjük Izrael sugaltjai útját; mi vagyunk a tősarjadékai a régi prófétáknak.“ A törvényt vélték végrehajtani és nem eltörölni.

Határozottabb bizonyosággal szolgál Szent Pál, a kinek fenmaradott legrégebb levelei Krisztus előtt közel 54 évből valók. Ott a szakadás szembeötlő látszatban tűnik fel. Pál apostol mindazonáltal folyton tiltakozik, hogy hitét elhagyta volna. Ő a judaismust ki akarja bővíteni, hogy megkönnyítse hozzájárulását a népeknek, melyek abba be akarnak lépni. Néha kemény szavakkal él régi népével szemben. De vannak gyengéd, szelidségteljes szavai is és soha sem is hitte Szent Pál, hogy a zsidó egyháztól megválk. Különbén Pál apostolt a kezdetleges egyház majdnem szakadárnak, merész szellemnek, bókerontónak tartotta. Mindenesetre kivételt képezett és azok a kicsiny levelek, melyek Szt. Jakab és Szt. Juda nevei alatt a kereszttyén canonban előfordulnak, jobban tüntetik fel az első egyház szellemét. Azok az iratok pedig merőben zsidók; lehetett volna azokat a synagógában felolvasni, ha héberül voltak volna írva.

Ugyanez áll az apocalypsissról, melyet Szt. Jánosnak tulajdonítanak és a mely a kereszttyén canonban van felvéve.

Ez a könyv, mely a 68 vagy 69-ik év elejéről származik, a legnagyobb mértékben zsidó könyv. A szerző lelkesedik a zsidó nemzetért. Juda háboruja kezdődik, Jeruzsalem körül van véve és nem lehet észrevenni, hogy a látnok mély rokonszenvet érez Juda felkelői iránt. Jeruzsalem neki „a szeretett város“. Az emberiség eszményképe neki az aranyból, gyöngyökből és drága kövekből álló Jeruzsalem. Nem lehet valaki inkább zsidó, mint az Apocalypsis szerzője.

Jeruzsalem bevételét követő időre lehet tenni az u. n. synopticus evangéliumok szerkesztését, melyeknek szelleme bizonyos tekintetben kettős. Van a régi keresztyén könyvekben egy szó, mely helyes fogalmat ad szerzőinek erkölcsi állapotáról; az a szó; „δύψυχος“, a)kinek „két lelke“ (van), annak kifejezésére, hogy „két szellem között lebeg.“ Olvashatók ott igen kemény, néha igazságtalan szavak a pharisaeusok ellen; de a mi leginkább mutatja, hogy a szakadás még nem állott be, az, hogy Lukács apostol, a ki legkevésbé volt zsidó a synopticusok között, bizonyítja, hogy Jézus a törvény minden szertartásait gyakorolta, hogy körül volt metélve stb.

Egy igen nevezetes tény különben a következő:

75 vagy 80 tájt és a következő években sok hazafiság lelkesítette könyv jelent meg; például Judith könyve, Esdrás Apocalypsis, Baruch Apocalypsis, és bizonyos tekintetben Tobias könyve, a mely egy későbbi korban látott napvilágot. Nincs inkább zsidó könyv, mint például Judith könyve. És még is elvész ezen könyv a zsidóknál és fenn van tartva a keresztyéneknél; a miből az következik, hogy az egyház és a synagoga közötti kapocs még nem volt szét tépve, a mikor megjelentek.

Római Kelemennek oly nevezetes levele, bárki legyen annak szerzője, igen jól fejezi ki a római egyház érzését Krisztus után 98 évvel. Ezen munkácskát határozottan orthodox zsidó szellem lengi át; Judit abban először van mint hősnő idézve, a mi a mellett szól, hogy a szakadás a 100-ik év tájt még teljességgel nem volt befejezve.

Áttérünk már most Jánosnak tulajdonított levelekre és evangéliumokra. Itt az eset egész más. Ezen iratok szerkesztését Krisztus után 125 évre lehet tenni, az az 100 évre Krisztus halála után. A zsidóság ezekben ellenségnek tekintetik. Sejtteni lehet a megjelenését azon rendszereknek, melyek a gnosticizmus elnevezése alatt arra fogják venni a keresztyéneket, hogy zsidó eredetüket eltagadják. A gnosticizmus merőben ellentétben áll a zsidósággal. A gnosticusok szerint a keresztyénség magától és modern előzmény nélkül született, vagy is inkább reakciója az előbbi törvényeknek. Megfoghatatlan, hogy olyan téves történelmi fogalom olyan rövid idő múlva Krisztus után származhatott; az új tudósok hirdetik, hogy a keresztyénségnek semmi köze a zsidósággal. Marcion, a ki még tulzottabb, azt állítja, hogy a zsidó vallás rossz vallás, melyet Jézus eltörölni jött.

Ismétlem, igen sajtáságos, hogy egy század alatt ily tévelygés felmerülhetett; de vegyük figyelembe, hogy a gnosticizmus a keresztyén egyházban az, a mi a mellék folyam a folyóhoz képest. Az orthodox egyház a második század-

ban magát mindig a synagogához csatolva tartotta, a legbensőbb kötelék által.

Papiás kétségtelenül keresztyén zsidó, elzárkózva synopticus evangéliumára és az Apocalypsis eszméiben. A tizenkét patriárcha testamentoma, a mely ugyanazon időben jelent meg, teljesen zsidó mű, Hermas „pásztor“ szintén épületes könyv zsidó szellemben; valóságos „agada“. Óhajtanám, hogy lefordítsák; bizonyos vagyok benne, hogy élvezettel olvasnák azok is, a kik csak a vallási történelem iránt érdeklődnek.

Végül megemlékszem Meliton püspökről, a ki, 160 tájt, életét azzal tölté, hogy szent könyveket keresett a zsidók között. Kis-Ázsia belsejében nem igen voltak a szent könyvek birtokában. Meliton kutat, keres, Syriába megy és tüzetesen megismerkedik a zsidó canonnal, mely neki a szent könyvek canonja.

Mark Aurél idejéhez érkezőnk. A szakadás immár mind határozottabb alakot ölt. Polycarp és környezete a zsidók ellenségei. Az apologisták is általában a zsidóság nagy ellenfelei.

A névtelen irat, mely „levél Diogneliushoz“ név alatt ismeretes, különösen feltűnő e tekintetben. Világosan kitészik belőle az a sajtáságos tévedés, melybe a második század vége felé a keresztyén család egész ágai estek, kik azt mondják, hogy a keresztyénség magától fakadt ki a földből, függetlenül a judaizmustól. A Diogneliushoz szóló levél szerzője „babonásnak“ tartja a zsidó szertartásokat, melyekből a keresztyénség kiindult. Alig fordul elő sajtáságosabb el-lenmondás.

Ismétlem, hogy a szakadás főleg a gnosticus tanok befolyása alatt jött létre. Mark Aurél alatt a végelválás még korántsem volt teljes. Közbejött a montanizmus 170 tájt, mely felevenítése volt a régi millenarius, prófétai és apocalyphticus szellemnek Phrygia hiszékeny és vérmes népségénél. Ha azt kérdik: mi az állandó eszméje a montanizmusnak? azt felelem: Jeruzsalemnek áthelyezése Pepuzba, Phrygiába. A sekta hívei azzal tölték napjaikat, hogy szemüket az égre meresztették, hogy lássák, miként tündöklék az új Jeruzsalem a felhőkben, hogy száll le onnan és helyezkedik el Phrygiának verőfényperzselt területén. Szerintük a kapocs a régi rományekre és ígéretekre nézve nem volt szét tépve.

Van főként egy mű, mely valóságos történelmi kincs; ez egy regény, melynek Római Kelemen a hőse és a mely „Megismerkedés“ név alatt ismeretes. A ki jól akarja megérteni a zsidóság viszonyát a keresztyénséghez Marcus Aurelius alatt, ezt a könyvet kell, hogy olvassa. A kérdés, régi tekintetben, „ex professo“ van tárgyalva egy beszédben, melyet állítólag Sz. Péter Tripolisban, Syria partján tartott. A kiengesztelődés rendszerének alapját Sz. Péter ekként fejtegeti: „A zsidóság és a keresztyénség nem különböznek egymástól; Mózes Jézus volt és Jézus Mózes volt. Kezdetől fogva voltaképpen csak egy próféta volt, a ki folyton megújult; ugyanaz a prófétai szellem sugallta mind a prófétákat A zsidóság elegendő annak, a ki nem ismeri a keresztyénséget. A keresztyénség elég annak, a ki nem ismeri a zsidóságot. Az egyikben és másikban is lehet üdvözülni.“

A kifejezések, melyekkel a szerző él, kiváló figyelemre méltók. A regény meséje szerint Kelemen családja áttér. Igen erényes pogányok lévén, erényük jutalmául az igaz hitre tesznek szert. Zsidókká lesznek. Zsidóvá lenni a szerző szerint annyi, mint az igazi hitet felvenni, mely nincs ketté vágva. Részére egy kijelentés van a zsidóságban, ép úgy, mint a keresztyénben, két egyenértékű és párhuzamos alakban.

Ime, így értelmezték Marcus Aurelius alatt a zsidóság és keresztyénség közötti viszonyt.

Később, a harmadik században, a szakadás élesebb lón az alexandriai iskola befolyása alatt, mely ivadéka volt a vegyes gnosticizmusnak. Alexandriai Kelemen és Origenes nem szeretik a zsidóságot és róla sok igazságtalanságot szólnak. Érezhető, hogy a különválás a létesülés stadiumában van; de csak akkor áll be teljes mérvben, a mikor Constantin alatt államvallássá lón. A keresztyénség hivatalos lesz, míg a zsidóság szabad jellegét megtartja. Vajon az elválás egészen helyessé lett-e? Bizony nem, még nem!

(Vége köv.)

A testvér superintendentiák köréből.

A tiszánineni ref. egyházkerület közgyűlése.

Sárospatak, június 26.

A tiszánineni ref. egyházkerület nyári közgyűlése az iskolai vizsgálatok végeztével ült össze június hó 25., 26-ik napjain, Kún Bertalan szuperintendens s ifj. Vay Miklós báró, mint legidősebb egyházmegyei főgondnok elnökléte alatt s részint az évi tavaszi közgyűlés függőben maradt tárgyainak, részint az azóta felmerült ügyeknek rendezésével foglalkozott. A két napig tartott közgyűlésnek voltak több élénk figyelmet érdemlő mozzanatai is, így p. o. a főiskola világi algondnoki hivatalának betöltésére beérkezett szavazatok összeszámítása s a netalán megtörtént választás megerősítése; továbbá a sárospataki főiskola tanári karának, vagyis igazgató tanácsának a középiskolai ügyek rendezése tárgyában beadott módosító javaslata, melyet ez az egyházkerületi közgyűlés megbízása következtében, egy részről a zsinat által szentesített középiskolai törvények, valamint az országos középiskolai törvény összehasonlítása, másrészt az egyházkerület által tárgyalási alapul általánosságban már régebben elfogadott dolgozat figyelembevételével készített; továbbá a sárospataki főiskola tanári nyugdíjintézete alapjának növelésére hozott közgyűlési intézkedés, valamint a főiskola bodrogközi birtokának a györgy-tarlói háromezer holdat kitevő gazdaságának vízmentesítési, vagyis elővigyázati lépéseknek megtételét tárgyazó tanácskozások s megállapodások s ezenkívül sok más, inkább helyi érdekű ügyek merültek fel s intéztettek el.

A főiskola világi algondnoki hivatalának betöltésére beérkezett szavazatok általános szótöbbséget nem tüntetvén fel, a két legtöbb szavazatot nyert egyén: Dókus József és Ragályi György, a f.-borsodi egyházmegye gondnoka, közt új szavazás rendeltetést el; minthogy azonban Ragályi György előre kijelenté, hogy távoli lakása következtében úgy sem

fogadta volna el a megválasztást sem, helyette az utána legtöbb szavazatot nyert egyén, Teleki Péter jelöltetett ki s így Dókus József s Teleki Péter közt való szavazásra hívták fel az illető egyházközségek tanácsait.

Különösen élénk eszmecsere fejtett ki a gymn. tanári karnak az igazgató tanács által revidált s beterjesztett javaslata felett, mely a középiskolai ügyek rendezésére, s a tanterv megállapítására vonatkozott. A nagy gonddal s alapos tanulmányal készített és beterjesztett javaslatához többen hozzászóltak. Azonban nem annyira magához a beterjesztett javaslatához, mely az országos középiskolai törvénytől csak kevésbé s inkább is rendszeresebb beosztás tekintetében tér el, mint ahhoz az átvitt kérdéshez: van-e joga a konventnek valamelyik egyházkerületre tantervet oktroynálni, kiterjeszkedvén abban nagy aprólékossággal úgy a tananyag kijelölésére, mint beosztására, a tanórák megállapítására, sőt talán még a módszerre is.

Fejes István, a főiskola egyházi algondnoka, azt ajánl, hogy a beadott s az 1883—84-ik évtől már kötelezett tanterv adassék át az egyetemes tanügyi bizottság egyházkerületünkbeli tagjainak, hogy ezek e javaslat alapján igyekezzenek majd megoldani a konventen e nagy horderejű kérdést.

Hegedüs László, főiskolai világi algondnok, elfogadta a Fejes István ajánlatát, de csakis előleges hangsúlyozásával annak, hogy, ha elismeri is a konvent hatáskörét az iskolai ügyek egyöntetű vezetésénél, de a tananyag kijelölésére, vagyis beosztására nézve rendelkező jogát el nem ismeri. Szerinte s a törvény szerint is, a konvent csak figyelemmel kíséri a tanügyet s irányelveket mond ki ennek célszerű vezetésére nézve, de a tanterv készítés a superintendentiák joga s ezt az országos törvény is meghagyja ezeknek, annál kevésbé absorbeálhatja tehát a konvent; annyival is inkább, mert az e nemű jogsértésekből anyagi kárai is lehetnének főiskolánknak, mire példa a népiskolai unio. Mintaterv készítéséhez tehát szerinte a konventnek nincs joga s ha a keretet, mit a konvent s az országos iskolai törvény meghatározott, nem tölti be valamely tanterv, úgy igenis jogában áll felszólalni a konventnek, de tantervet csinálni nincs. Minden iskolának meg kell hagyni bizonyos individualitást, másként azok csak gépek lesznek, már pedig a lényegi egyenlőség nem egy az egyformasággal.

Fejes István erre megjegyzi, hogy ő inkább csak is a forma megtartása végett emelt szót, mint a mi az egyházkerületi előbbi határozata értelmében okvetlen szükséges volt. A tanterv megállapítás szerinte is kell, hogy megmaradjon, mint a szuperintendenzia joga, a konvent csak is főbb vonásokban irhatván elő az iskolai ügyek összehangozatos vezetését.

Többeknek többoldalú hozzászólása utána gymnáziumi tanári kar, vagyis az igazgatótanács javaslatát elfogadták s azt a jövő 1883/4-ik iskolai évtől mint megerősített tantervet kötelezővé tették kerületünk középiskoláira nézve, egyszers-mint utasítottak is a konventi képviselőket, hogy a konventben ez alap-tervezet lehető figyelembe vételével való magatartást kövessenek.

A beterveztett s elfogadott tanterv-javaslat kerületi közgyűlésünk jegyzőkönyvében részletesen ismertette lesz.

Egy szintén nagyfontosságú s égető kérdés volt a sárospataki főiskola tanári nyugdíj-alapjának miként való növelhetése. Orbán József főiskolai tanár emelt szót a felmerült fontos ügy érdekében, melyet eddig egyházkerületünk mostoha gyermek gyanánt gondozott. Hivatkozva a pápai főiskola tanári nyugdíjintézetének pár év alatt töltött nagymérvű gyarapodására, negyven éves főiskolai nyugdíjintézetünk mellett s a debreczeni főiskola tanári nyugdíjintézetére, melynek a kerület első alapként csak egyszerre is 10,000 forintot adott: ápolóbb gondoskodást kért, kérte különösen annak a módnak életbeléptését, mely a pápai főiskolában dívik, hogy a tanítványok évenként egy forinttal, vagy legalább is 50 krral járuljanak a tanári nyugdíjalap növeléséhez, mely áldozatot ugy a főt. egyházkerület, mint a nagy közönség méltán meghozhatja annak a testületnek, mely a munkában életét áldozza fel, s a haza, közelebről pedig a prot. egyház művelődésének és virágzásának oly hűségesen szolgál.

Alig végző beszédét, midőn Ragályi György, e csaknem példabeszédessé vált áldozatkész emberbarát, f.-borsodi egyházmegyei főgondnok, felajánlott 1000 frtot, felerészben a tanári, felerészben az egyházkerület papi nyugdíj-alapja növelésére. Lelkes éljenzés töltötte be a termete kevés szavú ékesszólás hallatára, melyért meleg köszönetet iktatott jegyzőkönyvbe a közgyűlés.

Fráter Sándor folyamodványának tárgyalása, melyre vonatkozólag a közgyűlés megmaradt tavaszi határozata mellett, megbizván már kinevezett s ujlag négy taggal szaporított bizottságát ez ügyek s a netalán való műszaki vizsgálat folytán nyert jogi érvelésnek tanulmányozásával s a leendő részletes előterjesztés elkészítésével, vagy netaláni keresetnek a közigazgatás útján való megindításával, erkölcsi támogatását továbbra is megígérte Fráter Sándor bírálóknak.

VIDÉKI ÉLET.

— Templom-építés. —

Brassó, 1883. június 30.

A brassói ág. ev. egyházmegyének Pürkerecz hitközsége 438 éves, ősrégi templommal bírt, melynek hossza 9·70, szélessége 6·18 és magassága 4·92 méter volt, ide nem számítva a szentély területét. — Természetes, — hogy ezen kisszerű szűk, templom már rég idő óta elegendő helyet nem adhatott az 1652 számot tevő hitközségi tagoknak. Ugyanezért még régebb időben, elsőben a szentélylyel, azután pedig az észak-keleti részre épített fülkével toldatott meg, de ez után is szükségessé vált a lényeges megnagyobbítás.

Ennélfogva, 4 évi előkészület után, sikerült a hitközség tagjainak egy korszerű, s elég tágas templom tervrajzát készíttetni el, a megfelelő költségvetés kíséretében, mely terv az egyházi, műszaki és politikai hatóságok által helybehagyatván, a jelen év április havában 11,994 frt 50 kr teljes vállalko-

zási fő-összegben Pillis Mihály brassói építésznek nyilvános árlejtés alapján át is adatott.

Az ősrégi templom ez év április hó végén teljesen lebontatott, ezt megelőzőleg azonban künn és benn a különböző évekből emlékiratok lemásoltatván, az egyház levéltárába letétettek. Az ősrégi templom romjai elhordásakor benn, a munkások által néhány ezüst és rézpénz is találtatott, Ezek közül kiemelendő egy kis darab ezüst pénz I. Ferdinánd idejéből, 1552-ből, mely ez idő szerint 331 éves; egy másik nagyobb ezüst pénz I. Lipót idejéből 1704-ből, ez 179 éves, de mégis mind a kettő ép és irataik olvashatók. Találtatott továbbá egy darab rézpénz 1763-ból, Maria Thereszia idejéből, egy másik 1781-ből II-ik József korából, és egy harmadik 1800-ból, II-ik Ferencz idejéből.

A jelen év május hó 16-án Gertner Károly m. k. főmérnök ur vizsgálta felül az új templom kiásott fundamentumát, mely egy szép magaslaton réteges agyagpala mélyedést tüntet fel, s ugyan ilyen szilárd fő alapon nyugszik mindenütt. A új templom hajózatának hossza 22·40 méter — a szentélyen kívül — 10·40 a belvilág szélessége és 8·80 méter a magassága. A tervrajz szerint a nyugati oldalon — a meghagyott s magasabban emelendő régi torony alatt — egy ajtó és két ablak lesz, az északi és déli oldalakon egy-egy ajtó, és három-három kettős ablak jő, a keleten fekvő szentélybe pedig 5 ablak van tervezve, és mind az ajtók, mind az ablakok felső része görög stílusú félkör alakú leendő.

A templom-alapkövetési ünnepélye ugyancsak ez év május hó 16-án ment végbe meglehetősen egyszerűséggel. A szomszéd községből jelen volt néhány egyén az értelmiség köréből, de annál számosabban voltak jelen a hitközség tagjai közül mind a két nemből. Az ünnepély kezdetére a harangok zúgása adott jelt, mialatt a közönség a helyszínére csoportosult. Ekkor a helybeli lelkész az ősrégi templom romjai és az új fundamentuma között rövid alkalmi beszédet, imát s áldást mondott és megtette az alapkövetési a hármaskalapácsütést, ugyan annyi jókívánság kifejezésével mit a kalapácsütések s az áldások hosszú sora követett. — A templom hajózatának délkeleti legelső és végső alap kövébe, annak központi üregébe, egy légzárólt üveg helyezettetett el, melyben egy iv tartalom az ősrégi templom rövid története s az új templom keletkezését tartalmazó leírások, és az egyháztanács ide vonatkozó buzgalma és munkássága lettek kiemelve. Ugyanezen üregbe betéttetett, egykoru emlék okáért, egy darab 1 frtos, egy 25 kros, egy 20 kros és egy 10 kros ezüst pénz, a jelen időből; nem különben még egy darab 4 kros, egy darab 1 kros és egy $\frac{5}{10}$ kros rézpénz. Ezen emlékek behelyezése után az alapkövetési befejeztetett; s az építési munkálat napról-napra jó sikerrel előrehaladt, úgy, hogy ma már az új templom falazata körös-körül 5 méter magasságban áll.

Meg kell még említenem azon körülményt, hogy mikor az ősrégi templom szentélye lebontatott, s annak padozata felszaggattatott, — egy vízintesen fekvő nagy sírkő tárult fel a szemlélők előtt, melyen szóról-szóra ezen sírvers volt felvéve:

„Állj meg uton járó, — kérdjed itt ki fekszik! ?
 „Tiszteletes György Pap uram teste nyugszik.
 „Lelke pedig menyben vigan örvendezik,
 „Trombita szó után kettő egyesedik.
 „Ötveneg esztendő t szolgált ezen házban,
 „Hetvennyolczat pedig töltött el világban.
 „Ezerhétsszázhuszonkettőbe meghalván,
 „Tétetett e sirban szent Iván havában.

Tény az, hogy a régi templom körül mindenütt temetkezési helyek voltak. Bizonyosága ennek az, hogy közel a templom falaiboz, a kő kerítésen kívül és belül, számos sírgödörre találtak, melyek részint nagy lapos kövekkel, sírirat nélkül voltak befödve, részint pedig, jelkövek nélküli igen sok emberi csont épebb és porladozóbb állapotban találtak a sírok fenekén. Ezen porladozó csontok szemléleténél feltű ő volt a lábszárak és koponya csontok nagysága, mely utóbbiak kiásáskor egy egész centiméter vastagságot is tüntettek fel. Ilyenek mintegy 3 nagy kassal szedettek össze, és egy sírgödörbe temetettek el a jelenlegi temető kertbe, hol remélhetőleg háborítatlanul fognak már ezután, közanyánk: a föld kebelében, elporlani és pihenni.

Ezen — Isten segedelméből s a nemes lelkűek buzgalma által felépülendő új templom érje el mielőbb felszentelése nevezetes ünnepélyét. Legyen ez hosszú évszázkokon keresztül az igaz hit a vallásos élet, a közerkölcsi-ség emelésének buzgón látogatott szent hajlóka! Legyen ez a hívő keresztyéneknek vigaszuk, reményük, lelki épületük, üdvük szt. csarnoka; hol Isten beszéde, a Jézus evangélioma, s az emberi szeretet igéje, nemzedékről-nemzedékre, hosszú életekön át, sikerrel hirdettessék.

Fejér Gyula,
 ev. lelkész.

Az áll. ig. tanács üléséből.

Kolozsvárt, 1893, június 24.

Jelennak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök; Gyarmathy Miklós, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla igazgató tanácsosok; Bodor Antal titkár; Szabó Ádám számvevő.

A z s o b o k i egyházközség részéről, az egyházkerületi házipénztárból felvett kölcsönadósság részlet töllesztésére befizetett 200 frt, takarékpénztárba tétel végett, pénztárra útalványoztatik. Illető t. lelkész a fia felhivatik ez ügyet illető jelentéstételre.

A s z o v á t i romban heverő templom fölépítése érdekében t. Csiszár László h. esperes a fia felhivatik, hogy az e célra fordítható tőkél összegéről s kezelésmódjáról s az építési költségekre megkivántató összegről nyujtson felvilágosítást.

Az eddig püspöki kezelés alatt álló egyházi nyomtatványok u. m. keresztlési, esketési, halottas-anyakönyvi és anyakönyv-kivonati nyomtatványok; kötlevelek, házassági-mentvények, itél. ti. úrlapok és „Útasítás a válóperekhez,

kezelés és a megrendelések ellátása végett az igazgató tanácshoz tétetvén át: pénztárnok útasítottatott, hogy az ezek árában hozzá átkezelt összegeket az „erdélyi egyház nyomtatványai“ czimen vegye számadás alá s további intézkedésig helyezze takarékpénztárba.

A m é r a j egyházközségnek 1200 frt értékű faoladásról szóló, Varga Dániel kolozsvári lakóssal kötött adás-vevési szerződvénye a megerősítési záradékkal ellátatik.

T a m ó Gyula, pitesti missionariusi lelkész a fia részére, felszentelése végett tett úti költségei pótlására, a moldva-oláhországi missioi alapból 50 frt segélyösszeg szavaztatott meg.

G r. V a s s Ádám Czege egyházközségi volt gondnok kérelme, melyben ezen egyházközséggel szemben megállapított tartozása elengedéseért folyamodik: nem teljesíthető.

T o k a Zsigmond, volt egyházmegyei algondnok és Ér-körös egyházközségi főgondnok fölterjesztése, mely szerint a kezelése alatti összegekből még el nem számolt 37 frt 64 kr az ér-körösi egyházközségi templom építésére fordíttassék, jóváhagyó tudomásul vétetik.

D e á k Zsigmond folyamodványa, mely szerint a Léczfalva egyházközségi kezézők sorából töröltessék: áttétetik a jogügyi bizottsághoz.

A z é t f a l v a - z o l t á n i egyhk. kezézésére vonatkozólag határozatilag kimondatik, hogy azon egyháztagnak, kiknek csak rozs ősz gabonájuk terem ezen kepe-illetményüket búza-vagy rozsban egyaránt fizethetik.

B o d o l a Dénes fejérvári papnak engedélyeztetik, hogy a papi tized kárpótlása fizetéséből vissza helyezendőleg számára kiutalt 500 frtot $\frac{1}{2}$ részben jul. elején, $\frac{1}{2}$ részben pedig 1884 január 1-én esedékessé válendő kárpótlási kamatokból térítse meg.

KÜLFÖLD.

Németország. Darwin a porosz középiskolából kitiltva. A porosz közoktatásügyi miniszterium a provinciális iskola-collegiumok véleménye s jelentése alapján, a tantervnek megfelelően, meghatározta az írásbeli feladatok körét a görög nyelv, francia nyelv és természettudományok oktatására vonatkozólag, a többek között ezt is mondva: „Darwin új hypothesis ismeretének közvetítése nem tartozik az iskola feladatai közé, azért az föltétlenül mellőzendő az oktatásban.“

Oroszország. Az orosz kormány és a pápai udvar között 1874-ben megkezdett tárgyalások befejeztettek. A következő lényegesebb egyezmények jöttek létre, de nem szerződés alakjában: A püspöki megyék szervezése szabályoztatik; a kormány a felügyeletet a papnöveldek fölött fentartja magának; a kuria elismeri a kormány ellenőrzési jogát az orosz nyelv, irodalom és történelem tanítására nézve; a tanítók kinevezéséhez a kor-

mány jóváhagyása szükségeltetik; a kánoni oktatásra nézve a püspökök jogai változatlanul fenmaradnak. — A kormány, — mely ép ép oly kekeszerető, mint a bápa — a katolikus papssg ellen a hatvanas években kibocsátott ugynevezett kivételes intézkedéseket meg fogja szüntetni, s az 1864. decemberi ukáz 18. szakaszát, mely a püspökök hatalmi jogkörét korlátozza, saját kezdeményezéséből megszüntette. 1866-ki pótszakaszok átvizsgáltnak. A csár politikának alapeszméje: é papság szabadságot élvezzen a hit- és vallásügyekben, de semmiképen se avatkozzék a világi hatalom ügyeibe.

IRODALOM.

Ifjabb Nagel Ottó könyvkereskedő kiadásában Budapestben, (a nemzeti színház bérházában) megjelent a „Magyar általános levelező és házi titkár“ 2-ik füzet (Szerkeszti Knorr Alajos). E füzetet a szerkesztő a mondatoknak ismertetésével kezdi, szól a mondatrészekről, a mellérendelt és alárendelt mondatokról és a körmondatokról, ismerteti a helyesírási jeleket s azok használásának szabályait; ezt követve megkezdí a levélírás szabályainak ismertetését és mindenekelőtt szól az írásmódról, annak különböző nemeiről és kellékeiről, közli a levélírás módjának kellékeit, s ezután áttér a levelek formáságaira; ezek közt ismerteti a levelek belformáságait, a felírást, megszólitást, a levél előrésze s bevezetésének czélját és tartalmát; szól a levél tartalmáról, a tárgy előadásának módjáról a, levél berekesztéséről, az aláírásról és névről, a kelet és utóiratról; értekezik a külformáságról, nevezetesen a levélpapírról, írásról, a levél összehajtásáról, a levél borítékozásáról és a levelek lepecsételéséről; ismerteti a levélczimzés szabályait, végre szól a czimekről és közli a különböző magyar czimeket betűrendben. E tartalmas füzet ára 30 kr. Ugyanezen kiadónál megrendelhető az „Önügyvéd“ füzetekben, fél és egész kötetben és diszkötésben.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. június 23.

Az első félév vége felé közelít s feles számmal vannak, kik a már rég esedékessé vélt előfizetési összegeket máig se küldötték be. Hogy kötelezettségeinek a maga részéről is eleget tessen, a tartozások haladéktalan törlesztését tisztelettel kéri a kiadóhivatal.

— Az egyetemes konventre, mely — mint jelzők — ez év szeptember havában fog Kolozsvárt összeülni, városunkban már folynak az előkészületek. Dr. Szócs Erőinek, a kolozsvári egyházközség algondnokának elnöklete alatt egy bizottság alakult, mely a konventi tagok elszállásolásának, ellátásának s általában a konventet megelőző intézkedések kérdéseiben lesz hivatva eljárni s illetőleg dönteni. — A konventi tanácskozások a belfarkas-utcai Teleky-házban levő törvényszéki végtárgyalási teremben fognak tartatni, melyet Biró Pál, a törvényszék elnöke, szives készséggel engedett át e czélra.

— Főtanodai zárünnepély. Kolozsvári főtanodánkban a tanév megható ünnepélyivel ért véget. Meghatónak mondjuk azért, mert a lapunk szerkesztőjének ajkairól elhangzott ima után Hegedűs István ezidei igazgató, az igazi benső érzelem hangján emlékezett meg a tanoda egyik korán elköltözött tanáráról, Debreczeni Józsefről, oly szavakban, melyek a jelenvoltak szemeibe könnyeket csaltak. A szép zár-, illetőleg emlékbeszédet lapunk élén közöljük. A zárünnepély egyébiránt a szokásos módon ment végbe.

— Az érettségi vizsgálatok kolozsvári főtanodánkban meglepő sikerrel mentek végbe. A vizsgálatra föllállott 27 ifju ugyanis kivétel nélkül érettnak nyilvánítottott, még pedig 4 kitűnő, 3 jeles s a többi jó- és elégséges osztályzattal.

HH H HB HD HE HF HS.

PÁLYÁZAT ÉNEK- ÉS ORGONATANITÓI ÁLLOMÁSRA.

A nagy-enyedi ev. ref. Bethlen főtanoda előljárosága pályázatot hirdet az ének- és orgona-tanítói állomásra, következő évi fizetés mellett:

1. Késpénz, havonkénti előleges részletekben, 600 forint.
2. Szállás, vagy szálláspénz 160 forint, félévi előleges részletekben.
3. 48 köbméter I. osztályu kemény tűzifa beszállitva, minek jelenlegi értéke 120 forint.

Teendők:

1. Orgonatanítás a tanítóképezdében hetenként 8 órán.
2. Énekelmélet és gyakorlás a tanítóképezdében, hetenként 10 órán.
3. Énektanítás a gymn. I. és II. osztályának het. 2—3 órán a III. és IV. oszt. együtt het. 2 órán.
4. Az ifjusági vegyes dalkar tanítása és vezetése.
5. Szükség esetén templomi énektanítás a theologusoknak, hetenként 1 órán.

Ezen állomás állandó és az előljároság fentartja a jogot, hogy a körülményekhez képest a megválasztandó egyénre nézve kimondja, hogy csak bizonyos próbaidő letelte után fogja állandósítani.

Az állomást f. évi szeptember hó 1-én kell elfoglalni.

Az alóirt igazgatósághoz benyújtandó folyamodványok mellé csatolandó: 1. keresztlevél, 2. rövid életrajz, 3. képességi bizonyítványok, 4. a megelőző gyakorlati működést igazoló okmányok, 5. reformált egyházi hatóságtól kiállított vallási és erkölcsi bizonyítvány.

Folyamodási határidő f. év augusztus hó 10-ik napja.

Nagy-Enyed, 1883. június 20-án.

Dr. Kovács Ödön, rector professor.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Efész. IV. 4.

Tartalom: Az orsz. középiskolai tanárgyülés. V. F. — Zárbeszéd. (Tartotta 1883. jun. 27-én Heedügs István, a kolozsvári ev. ref. főtanoda igazgató tanára.) — A szidóság viszonya a keresztyés énghez (Renan felolvasása; ford. Dr. Fischer Lajos.) — Az országos középiskolai tanárgyület közgyűlése. — Különfélék. — Hirdetés.

Az orsz. középiskolai tanárgyülés.

Kolozsvárt, julius 8.

Szívvel üdvözöltük a középiskolai tanárok országos egyesületének idei közgyűlését Kolozsvár városában. Az egyesület most először tartá gyűlését az erdélyi részek területén, a magyar protestantismus ősfészkeben.

E ténynek erdélyi ref. középiskola ügyünk nézőpontjából sem utolsó jelentőséget tulajdonitunk. Fokozza e jelentőséget az a véletlen, hogy az egyesület épen most, közvetlenül az országos középiskolai törvény meghozatala és szentesítése után szerencsétlété országgrészünket.

Bizonyos, hogy azok, a kik a közelmúlt években protestans középiskolai állapotaink felől vádat-vádra tetéztek, ezt olykor egyes sajnós tényekről való tapasztalataik hebehurgia általánosításával, — olykor autonomiánk iránti elvi vagy érzelmi ellentétes álláspontjukról, néha meg a való tények nem ismerésének könnyelműségével, merő divatból tették.

Hogy ily vádak, ha magában az országos tanárgyületben csak enyhébb formában is, de tanárgyületi tagok magán köreibben olykor igen élesen nyilvánulhattak, annak oka az egyesületnek, mint ilyenek, protestans középiskolai viszonyaink felől való kellő tájékozottságának a hiánya volt. Pár év előtt Debreczenben, a lefolyt héten pedig Kolozsvárt e hiányt minél inkább megszüntetni keresett és talált — egyéb czéljain kívül — az egyesület alkal-

mat; hogy keresi az alkalmat: az nemcsak látszik valószínűnek, concret intézkedés is bizonyítja. A tisztantuli ref. tanárgyületnek a napokban Debreczenben megtartandó közgyűlésén az országos egyesületnek megbízott képviselői lesznek jelen. A közgyűlés rendén törekvés nyilvánult arra nézve is, hogy a — pl. egyházkerületenként — szervezkedő tanárgyületek tagjai az országos egyesületnek könnyen teljesíthető feltételek mellett vendég-tagjaivá lehessenek, a rendes tagok minden jogaival.

De, ha az eddigi kedvetlenségeknek okai rajtunk, protestans tanárokon kívül nyilván konstatálhatók, bizony van azokban magunknak is részünk. Tartózkodtunk, feltűnően tartózkodtunk a nem mienk-féle középiskolák viszonyainak beható és tanulságos megismerésétől; tartózkodtunk a nem magunk-féle tanártársainkkal való ügyszertő, bizalmas érintkezéstől, eszmecserétől. Erdélyi ref. tanároknak magáról az országos egyesület tevékenységének irányairól, szelleméről sem igen vettünk érdeklődően tudomást.

Ám a mulasztás helyrehozásában sem fogunk az országos egyesület figyelmes intézőinek mögötte maradni. Tesszük ezt bizonyára önként; de tesszük a körülmények ösztönző befolyása alatt is. Immár napirenden van az orsz. középiskolai törvényhez való alkalmazkodásunk módozatainak kérdése: tanterv, módszer, tankönyvek, fegyelem, vizsgálatok ügye-módja, (hogy egyebeket ne is emlitsünk) bizonyos fokú átalakuláson megy nálunk is keresztül. Hogy ez átalakulások rendjén állandó conserválásra méltó kedvező viszonyok közé juttathassuk középiskolai ügyünket: nemcsak idegenkednünk nem lehet attól, sőt keresve keressük, hogy lényeges dolgokban is — felekezeti szellemével s alkotmányi s iskolaügyi alapelveivel nem ellenkezőkben — a nem protestans középiskolákkal bizonyos conformitasra jussunk. Történjék ez akár úgy, hogy magunk tanulmányozzuk és érvényesítjük intézkedéseinkben mindazt, a mi

jobb a mott; akár úgy, hogy megismertetjük amazok intézőivel mindazt, a mi jobb, helyesebb minálunk s az igaznak, a jobbnak kapacitáló erejével alkalmazkodó változásokat provokálunk a mott. Mert vannak, valóban vannak kérdések, melyek reánk, ref. tanárookra nézve általában véve mint újak merülnek föl, holott mások már rég napirendre tértek fölöttök; viszont vannak kérdések, melyeknek mi már régóta megnyugtató gyakorlati megoldásával dicsekedhetünk, holott az országos tanáregyesület — arról mitsem tudva — kiváló animositással folytat fölöttök elvi vitákat. Mindkét rendbeli kérdésekre maga a most lefolyt közgyűlés eszmecseréi is mutattak példákat.

Személyekkel és ügygyel mélyen és behatólag ismerkedni, kölcsönösen kicserélt fogalmak és tapasztalatok alapján közös nyelven beszélni tanulunk: ez az a feladat, melyet az országos középiskolai tanáregyesületnek idei kolozsvári közgyűlése — azt hisszük — mind saját figyelmes tagjaira nézve, mind reánk, erdélyrészi autonóm középiskolák tanáraitra nézve tudatossá tenni nem sikertelenül igyekezett.

Köszönetünket és szerencsekívánatunkat ezen minket is érdeklő hatásáért!

V. F.

Z Á R B E S Z É D.

Tartotta 1883. jun. 27-én

Hegedüs István,

a kolozsv. ref. főtanoda igazgató tanára.

(Vége.)

Még e tanév megkezdése előtt a múlt év július 24-én fizettetett be a most már néhai Kilyen Ferenc által 1874 és 1875. készített végrendelet értelmében tett collegiumunknak 1000 frt alapítvány, 1877—1883. július 1-ig járt 310 frtra menő kamatjával együtt. Az alap, tehát tesz 1310 frtot. A végrendelet értelmében 50 évi tőkésítés után jó tanulók számára adandó ösztöndíj alapjául szolgál.

A Balogh István és Rbediger Eszter-féle alapítványok redalizálása is jövő évre biztosan várható.

A kórház-alap gyarapodott kamatban 47 frt 4 krral, (nem számítva a folyó hó végén megtudható félévi zárlatot), adakozás útján 66 frt 78 krral, az alap tesz jelenleg 1398 frt 81 krt. Lassubb ugyan a gyarapodás, de folytonos. Az adakozásban az ifjuság vett tevékeny részt. Ki érezhetné a szüléken kívül közvetlenebbül a szegény beteg gyermekek sorsát, mint a tanulótárs?

Dobál Antal collegiumunk buzgó és tevékeny ügyvéde egy évi tiszteletdíját: 100 frtot jutalomkönyvek alapjául ajánlotta föl. Fogadja előljárásunk forró köszönetét e nemes áldozatért!

Gr. Teleki Miksáné ő nagysága ez évben sem mulasztja el annyiak által tapasztalt áldozatkészségét intézetünkre is kiterjeszteni jutalmokra: 20 frtot adott.

Burghárd Ágoston a helybeli özvegy tanárnék alapja javára ez évben is 20 frtot adományozott.

Tek. Sipos Gábor ügyvéd úr is újból felajánlva rajz pályázat jutalmára az egy cs. kir. aranyat.

T. Csiki Mihály úr a szegény alapnak adományozott 10 frtot.

Dániel György, okleveles tanárjelölt úr az önképzőköri jutalomra egy aranyat adott, de, mely összeg az értékesebb munkásság díjazására jövőre tartatott fenn.

És itt kell megemlítenem a kolozsmegyei árvaszéknek egy igen nemes tettét. Évek óta megtakarított fillérekből gyűjtött összegből a collegiumunkba járó kolozsmegyei illetőségű árva gyermekek számára könyvben és pénzbeli jutalomban 31 frt 5 krt áldozott. Fogadja előljárásunk elismerő hálás köszönetét, hogy intézetünk árváiról nem feledkezett meg.

A kegykoszt áldásos intézménye ez évben még gyarapodott, hála a nemeskeblű úrasszonyok áldozatkészségének. A lefolyt tanévben 47 család fizetett kitünő jó ételt, azon 37 növendék számára, kiknek a rideg sors megtagadta az elegendő táplálékot. A két társulat, melyek közül az egyik minden nap, a másik hetenként háromszor kapott meleg ételt, ez évben is fenn állott. A női gondosság áldása háramoljon a derék nőkre vissza sokszorososan! Kegyczipót élvezett 64 gyermek, kiosztatott 7244 1/2 pár czipó, tehát 386 1/2 párral több, mint tavaly, de azért mégis mintegy 100 frttal került kevesebbe, minthogy a gabona olcsó volt. A kegy czipó értéke a süttetéssel együtt fölment 507 frt 15 krra.

Tandij és egyéb illetékek elengedése czimén élvezett az ifjuság: 2222 frtot; részesült e jótéteményben: 214 tanuló.

A legátiból 1634 frt, privátumból: 6500 frt segélyben részesültek érettebb ifjaink.

Ösztöndíjak és jutalmak összege volt: 795 frt 89 kr és egy arany az önképzőköri és pályadíjakon kívül.

A helybeli egyház (5) árvát segélyezett 426 frt 26 krral. A Sági-alap tesz: 1310 frt 53 krt; ez évben egy 8-ik osztályos tanuló tíz havi utólagos részletekben élvezett 50 frtot, ezenkívül ez alpból történelmi pályakérdésre kítűzetett 15 frt.

Állam ösztöndíjt 5 növendék élvezett: 360 frtot.

A különböző forrásokból eredő segélyek összege fölment tehát: 12,426 frt 35 krra és egy aranyra, tehát 1221 frt 90 krral többet mint tavaly, mely összeg mellett a kegy kosztot adó urnók áldozatának értékét legalább 1000 frtra tehetni.

Mondd csak nemes ifjuság: ennyi áldozat nem kötelező-e? De ne szólj: feleljen rá a legékezzőlőbb beszéd, a tett, az akarat nemes irányú elhatározása, az erkölcsi lelkesedés!

Még az egészségügyi állapotokról jelenthetem, hogy a múlt évnél határozottan kedvezőbb vala. Ragályos kaj 7 fordult elő. És ki kell fejeznem előljárásunk és tanári karunk nevében köszönetünket tanodai orvosok Dr. Nagy József és dr. Boytha József uraknak szives fáradozásaiért, melyet az ifjuság egészsége érdekében kifejtettek.

Ezzel kapcsolatban emlitem még meg, hogy tanodánk belső udvarának játszóterén kívül eső részének parkká alakítását határozta el előljáróságunk. Ritter és Walz kertész urak szép terve szerint 500 frtnyi áldozatba fog kerülni e berendezés, mely költség felerésze már ki is adatott, mert a munkának felerésze elkészült. A felügyeletet Parádi Kálmán kartársunk lelkesen gyakorlítja; az ifjúság pedig távoltartá magát a gondtalan rombolástól, sőt maga is segített az öntözés körül. Fogadják tek. Horowitz Salamon és tek. Zsigmond Dezső urak szíves köszönetünket, hogy az ültetéshez való jó földhöz jutnunk segítették. Erélyes takarékoság lehetővé tette, hogy e kiadást nem érezte meg a közpénztár; de a jövő fogja megmutatni, mily jótékony lesz az ifjúság izlésének fejlesztésére a közegészség javítására. Évtizedek múlva hadd pihenje ki minél derekabb ifjúság, minél termékenyebb munkásságát a terebélyes gesztenyék és sugár fenyők árnyában, És most mi pihenőre térhetünk. Ti a legédesebb pihenőhelyre a szülei hajlékba, mi családunk körébe. Jöjjetek vissza egészségben, találkozzunk jó kedvvel, gyarapodó reménységgel és minden jó és nemes eszme iránt növekvő szeretettel. És most mélyen tisztelt előljáróság még egyszer megköszönöm bennem vetett bizalmát, jóindulatát; nektek szeretett kartársaim buzgó támogatásokat, a közügyre irányított tevékenység közben az én gyengeségem iránt tanusított gyöngéd elnézésteket, de mely őszinte, nyílt igazságszeretettel kimondá azt, mit jónak és helyesnek vélt vagy tapasztalt, hogy ne szűkölködjem vezérlő tanács nélkül. Ezek után a nagyérdemű közönség szíves jelenlétét megköszönve és az ég áldását kérve miudnyájunkra, az 1882—83-ik iskolai évet bezárom.

A zsidóság viszonya a kereszttyénséghez.

(Renan Ernő legújabb felolvasása; fordította dr. Fischer Lajos.)

(Folytatás.)

Említést tevék utóbb Szt. János Chrysostomos szónoklatáról a zsidók ellen. Nincs annál érdekesebb történelmi okmány. A szónok abban természetesen zordnak, dogmatikusnak mutatkozik, mindenféle okoskodással él, melyek némelyike nem állja meg épen a sarat. De látszik, hogy azok a hivek még benső közösségben vannak a synagogával. Husszornál többször mondja nekik, — mert Szent János Chrysostomos sokszor ismétli magát, s egy kissé bőbeszédű. — Mi tevék lesztek a zsinagogában? A husvétot akarjátok ünnepelni? Mi is ünnepeljük a husvétot, jöjjetek hozzánk.

Az antiochiai keresztények tehát 380-ban még különböző körülmények között látogatták a zsinagogát. Hogy az eskünek több erő kölcsönöztessek, a zsinagogába mentek, mert ott találták a szent könyveket. Ez a szokás volt tulajdonképen az, mely ellen Chrysostomos János, mint súlyos visszaélés ellen küzdött. „Tudom jól, mondá, hogy mit fogtok nekem felelni. Azzal fogtok előállani, hogy ott található fel a törvény és a próféták.“ A keresztények nem igen használták a héber bibliát és azt hitték, hogy a zsidók annak valódi letéteményesei.

De ezek már csak nyomai az eredeti közösségnek; mert a szakadás mind mélyebbé lesz. A középkorba lépünk; a barbarok, a történelem színpadjára lépnek, és akkor kezdődik az az eléggé nem fájlalható báládatlansága az emberiségnek a zsidóság ellen. Az a dolgok rendes menete és úgy szokott tartani: a ki az emberiségért munkálkodik, bizonyos lehet benne, hogy előbb meglopják és ráadásul még elverik.

A világ a vallási igazságot a zsidóktól vette és a zsidósággal a legkegyetlenebb módon bánik. De nem a középkor első felében történnek a legsajnálatosabb tények. Ebben a korszakban rossz akarat forgott fenn, a mi kétségtelen; de még nem fordultak elő szervezett üldözések, vagy legalább kevés volt. A keresztes háborúk adták a jelt a zsidók konczolására. A solászticusok is nagyban hozzájárultak a dolgok elmérgesztéséhez.

A keresztyén theologia némi tudományos szervezetet öltött, melynek keretében Aristoteles dialecticájának syllogismusai foglaltak helyet. A mi a leggyengébb és mondhatni legtévesebb oldala volt a scholasticának, az, hogy mindenütt tévedést keresett és talált. Annyit birnak azon tévelygések elősorolásából, hogy köteteket tölthetne be; de meg-esik gyakran, hogy azon állítólagos és kárhóztatott tévelygések között sok igen jó dolog van. Ezen theologikus kárhóztatások dühében azt képzelték, hogy a Talmudnak a legsúlyosabb tévelygéseket kell magában foglalnia. Ennélfogva pert indítottak ellene (1248) megégették és a mint tudós tanárom, Le Clerc Victor mondá: „megégették a Talmudot, és néha a zsidókat a Talmuddal együtt.“ Utálatos üldözések ideje volt az, különösen a nagy autodafé, 1288-ban.

A tizenharmadik század végén szép Fülöp kincstári szempontja (fiscalité) mindent elrontott. Nagy dolgokkal kezdettek foglalkozni; de pénzre volt szükség, és abban az időben rossz eszközökkel szereztek pénzt. Mindjárt eleinte a zsidók kifosztogatása kínálkozott, a legsajnálatosabb tettek egyike a francia történelemnek. Addig Franciaország viszonylag a legtűrelmesb föld volt Izraelre nézve; és ha valami következik abból, a mit „Franciaország irodalmi történetében“ irtam a zsidók helyzetéről a közép korban, mely dolgozat érdemét Neuhamernek kell tulajdonitnom, az nem lehet más, minthogy a tizenharmadik század végén a zsidók ugyanazokat a foglalkozásokat üzték, mint a többi francziák.

Azon szomorú események következtében, melyekről említést tevék, állottak elő a megkülönböztetések azon foglalkozások között, melyeket zsidók és nem zsidók üzték. Kényszeríték a zsidókat a többiektől elkülönített életmódot folytatni. Az izraeliták élete az elkobzás és kizáratás életévé lön. Ugy de történelmi törvény, hogy az a társaság, mely tagjainak egy részét elkülönített életre kárhóztatja, az első, mely azon ügyetlen rendszabály áldozatául esik; mert a kizáratás egyik következménye az, hogy egy bizonyos pontig kiváltságot terem a kizárt részére; felmentik a terhek alól, nyereszkeskedő üzletekre kárhóztatják. Ily módon majd csak-

nem kényszerítették az izraelitát a meggazdagodásra. A középkor társadalmában, legalább a tizenharmadik század végétől fogva, csak egy szabad foglalkozása volt, és az a meggazdagodásban állott, úgy, hogy a legkülönösebb tévkör forgott fenn. A középkor ugyanis szemére hányá az izraelitának azt a foglalkozást, melyre kárhóztatá. Eltiltotta a föld mivélésétől és minden terhes foglalkozás gyakorlásától és kárhóztatandónak tartá, hogy ezen helyzetnek haszonhajtó oldalait kiaknáza. Ez a legsajnálatra méltóbb sofisma.

A pénz- és pénzügyi üzleteknek a zsidók kezében történt központosulása különben következménye volt, legalább Franciaországban, az egyház canon-jogán kívül helyezettésüknek, mely jog akkor az uszoráról a legtúlzottabb és leghamisabb eszméket vallotta. A pénz-kamat kérdéséről fennállott canonjog tana majd csaknem lehetetlenné tette a keresztyéneknek pénzüzletekkel való foglalkozását. A legcsekélyebb pénzművelet megtételére oly személyeket kellett használni, a kik nem voltak alávetve a canonjognak. Az uszora, mely jelen volt már azon ténynél fogva, hogy valamely pénz elhelyezésnél a legkisebb haszon származott, egyházi büntett volt; az uszorásnak nem volt szabad végrendelkeznie; nem volt szentelt földbe eltemethető; családja becstelenséggel volt megbélyegezve, úgy hogy a keresztyének absolute ki voltak zárva bank, sőt biztosítási és kereskedelmi műveletekből is. És így a középkor volt hibás abban, a mit az izraelitáknak szemére lobbantott.

Ne időzzünk tovább ezen szomorú látványnál. Térjünk át egy vigasztalóbb korszakra; arra a tizenharmadik századra, mely elvégre fenen hirdeté az ész az emberi jogot, az emberi társaság igazi tanát, mely alatt értem a hivatalos dogma nélküli, a neutralis államot a metaphysicai és theologiai vélemények közepette; attól az időtől fogva kezdődött a zsidókra nézve is az egyenlőség. A forradalom hirdeté a zsidók és az állam más polgárainak egyenlőségét az államban.

(Vége köv.)

Az orsz. középiskolai tanár-egyesület közgyűlése.

— I. NAP. —

Kolozsvár, 1883. jul. 5.

A szó szoros értelmében intelligens közönség foglalt helyet ma a városi vigadó nagy termében.

Az ország minden részéből egybesereglett tanárok voltak ezek, a művelődés zászlóvivői, kik ez évben városunkat tisztelték meg avval, hogy azt ideai közgyűlésük színhelyül választották.

A közgyűlés tagjai részint tegnap reggel, részint tegnap este érkeztek városunkba.

Tegnap este ismerkedési estély tartatott.

Ma reggel 8 órakor zárt választmányi ülés volt, melyen a közgyűlési tagok igazoltattak, s néhány előlegesen elintézendő keblki kérdés tárgyalatott.

A közgyűlés.

Maga a közgyűlés $\frac{1}{2}$ 10 órakor vette kezdetét. A vigadó nagy terme majdnem egészen megtelt, s a hallgatóság

soraiban, a közgyűlési tagokon kívül, ott láttuk városunk igen sok notabilitását.

Minorich Károly polgármester rövid, de melegbangu beszédben üdvözölte a közgyűlési tagokat a város és vendégszerető polgársága nevében.

A közgyűlés — ugymond — magvas tárgyalásáival nem kevés fényt fog hinteni városunkra, bármily kevés ideig is leszünk szerencsések tagjait vendégeinkként tekinteni.

Viharos éljenzés követte az üdvözlő szavakat.

Ezután Berecz Antal, az egyesület elnöke, olvasta fel megnyitó-beszédét, melyet a következőkben egész terjedelmében közlünk:

Az elnöki megnyitó.

Tisztelt közgyűlés!

Már az 1881-dik évi rendes közgyűlés elhatározta volt, hogy az egyesület legközelebbi közgyűlése Kolozsváron tartassék meg. Ismeretesek a tisztelt közgyűlés előtt azon körülmények, melyek miatt ezen közgyűlési határozat nem volt foganatosítható, de ismeretes az is, hogy tavalyi rendes közgyűlésünk ezen határozatot megújította, s az ideai közgyűlés helyül ismét Kolozsvár sz. kir. városát tűzte ki!

Ez alkalommal szerencsésebbek voltunk, tervünk megvalósult! Itt vagyunk, hazánk második tudományos gyóponyjában! Szívesen látott vendégei vagyunk az ország második városa magas műveltségű közönségének!

Itt vagyunk, hazánk második tudományos egyetemének színhelyén, melynek nagy tudományu tanári karának jó részéhez minket kedves emlékek fűznek! Mert vannak közöttük, kikkel éveken át együtt működünk egyesületi ügyeink vezetésében; vannak közöttük régi ismerőseink, barátaink, sőt volt kedves tanítványaink is.

Tanácskozásainkban azonban nemcsak ezek fognak minket támogatni! Itt vannak még a város jeles középiskoláinak, gazdasági, tanítóképző s más tanintézetének tanárai, kik közt ismét sok a régi jó barát, tagtárs s az irodalmi munkatárs!

Ily körülmények közt, tisztelt közgyűlés, kétségtelen, hogy úgy kiűzött tanügyi tételeinek megvitatására, valamint egyesületi ügyeink elintézésére, nemkülönbön hazai tanügyünkre vonatkozó ismereteink gyarapítására Kolozsvárnál alkalmasabb helyet a hazában alig találhattunk volna.

Hogy azonban Kolozsvárra tervezett összejövetelünk csakugyan létrejőjön, az nem csupán elhatározásunktól, hanem kiváltképen kolozsvári tagtársaink buzgóságától s Kolozsvár közönségének az ügy iránti érdeklődésétől függött. S épen azért nagy köszönettel tartozunk mindazoknak, kik tervünk kivételét, illetőleg a közgyűlés rendezését magukra vállalták. A helyi bizottság s annak igen érdemes elnöke, dr. Szamosi János, vál. tagunk számba nem véve azt, hogy tavalyi hasonló fáradozásuk a felmerült körülmények miatt teljesen dugába dőlt, az idén ismételten a legnagyobb készséggel végezték a közgyűlés előkészítésének és rendezésének sok gondot és fáradságot igénylő munkáját. Kedves kötelességet teljesíttek, midőn ezért a t. helyi bizottságnak, valamint mindazoknak, kik a bizottság munkálatait elősegítették,

ték, nevezetesen Kolozsvár sz. kir. város közönségének s ennek igen tisztelt polgármestere, nagys. Minorikh Károly urnak, a helybeli iskolák, tudományos intézetek és gyűjtemények igazgatóságainak stb. az egyesület hálás köszönetét és elismerését fejezem ki!

Az egyesület által mondandó köszönetek és hála nyilatkozatok sora azonban ezek által még nem lehet befejezve!

A legközelebb lefolyt iskolai évben a középiskolákra nézve rendkívül fontos esemény végződött be! Mit emlékezés feliratokban annyiszor kérelmeztünk, minek előkészítésében annyit fáradoztunk, minek sorsát mindnyájan oly feszült figyelemmel kísértük, minek létrejövetele iránt annyiszor kétségebe estünk, annak megalkotása befejezett tény! Van középiskolai törvényünk!

Hogy ezen esemény mily fontos hazai középiskolai tanügyünkre, azt a t. közgyűlés tudja legjobban; s épen ezért a t. közgyűlés tudja azt is legjobban, hogy mily nagy elismerés és hálaival tartozunk azon vezérférfiaknak, kiknek ezen törvény megalkotását első sorban köszönhetjük! A választmány ez iránt külön indítványt fog t. közgyűlés elé terjeszténi! Én csak ezen fontos esemény feletti örömeimnek adok ez alkalommal kifejezést!

Midőn azonban ezt teszem, korántsem vagyok azon meggyőződésben, hogy a középiskolai törvény megalkotásával középiskolai ügyünk teljesen rendezve van. Sok függ a törvény végrehajtásától! Erre nézve ugyan nagy megnyugvásunkra szolgálhat azon körülmény, hogy minden jel oda mutat, hogy ő nagyméltósága a közoktatási miniszter teljesen át van hivatva ama feladat fontosságától, mely reá a középiskolai törvény végrehajtása által nehezedik, s hogy épen ez okból egy oly tapasztalt s a középiskolák körében teljesen tájékozott s mindnyájunk bizalmát és szeretetét teljes mértékben bíró tanférfit hívott meg maga mellé, kinek a közoktatási miniszteriumban való közreműködésétől csakis üdvös eredményeket várhatunk!

De ha a középiskolai törvény végrehajtása a legszerencsésebb lesz is, nekünk, középiskolai tanároknak, még mindig sok kívánni és sürgetni valónk marad hátra!

Sok bajunk van, melyeknek nagyságát csak épen azért nem vesszük azonnal észre, mert mindennap előfordulnak! Az ugynevezett középiskolai törvény tulajdonképen csak a gymnasiumok és reáliskolákról szól, a népiskolai oktatás tárgyában hozott 1868. évi XXXVIII-dik törvénycikk pedig csak az elemi és felső népiskolák, polgári iskolák és a tanítóképezdékre vonatkozik; a kereskedelmi akadémiák, a felsőbb leányiskolák, a középiskolai és más hasonló iskoláinkra nincsen törvénycikkünk!

Nagyfontosságú kérdés ránk nézve a középiskolai tanárok helyzete, melyre nézve az új törvénycikk csak a régi állapotokat szentesíti! Kilátásba helyezi ugyan a nyugdíj- és pótlékrendszernek külön törvénycikk által leendő megállapítását, továbbá a fegyelmi eljárásnak miniszteri rendelet által való elintézését; de azért, ha tekintetbe vesszük egy részről, hogy mily hiányos és kevésbé méltányos a fennálló gyakorlat, más részről pedig, hogy a törvény-

hozás rendszerint mily kevés időt fordíthat tanügyi tárgyalásokra: mi sem biztosít minket, hogy mily sors vár reánk, ha maholnap a szolgálatra képtelenné válunk, hogy mily sors vár esetleg özvegyünk és árváinkra!

De nemcsak az összes középiskolai ügyet s a középiskolai tanárokat általában illető nagyfontosságú kérdésekkel állunk szemben; készségesen elismerem, hogy egyesületünk körében is van sok fontos teendőnk, melyeknek bölcs és tapintatos elintézésétől függ egyesületünknek további felvirágzása.

Az ország középiskolai tanárainak száma bizonyára megüti a háromezretet s egyesületi tagunk mégis csak 800 van! Nem kicsinylem ezen számot, mert hazai viszonyainkat számba véve s magunkat más társaságokkal összehasonlítva, ez tekintélyesnek is mondható: azonban constatálnom kell, hogy maga az egyesület által, a tagok számának szaporítása céljából még eddig semmiféle mozgalom sem indított meg, pedig hogy e nélkül nálunk valamely egyesület iránt élénkebb érdeklődést nem igen kelthetni — tapasztalásból jól tudjuk! — Móját kell ejtenünk, hogy az egyesületi munkálkodásban a vidéki tagok élénkebb részt vegyenek, de különösen rajta kell lennünk, az egyesület jövőjének érdekében, hogy a fiatalabb tanárok is belevonassanak az egyesületbe s itt tért találjanak munkásságuk kifejtésére!

De nem folytatom tovább, elég lesz ezen kérdésekről gongolkodnunk a legközelebbi jövőben!

Midőn ezek után az egybegyűlt t. tagtársakat, a megjelent t. képviselőket, küldötteket s a vendég-közönséget szívem mélyéből üdvözölném s minden munkánkra a legjobb sikert kívánám: ezennel megnyitom az orsz. tanár-egyesületnek XVII-ik rendes közgyűlését!

*

Az éljenzéssel fogadott megnyitó után, elnök bejelenté, hogy a vallás- és közoktatási miniszterium képviselőjében a közgyűlésen Leövey Sándor úr leendő jelen. A miniszteri biztost szintén megéljenzették.

Ezt követőleg az egyesület tevékeny titkára, Brózik Károly, olvasta fel a titkári jelentést.

Ezek azon dolgok, t. közgyűlés, melyek a választmányt a múlt évben foglalkoztatták, az önök feladata, hogy fölöttük ítéletet mondjanak.

Ezután Bermüller könyvtárnok teszi meg jelentését, mely szerint az egyesület könyvtárában 1100 mű és 2500 drb iskolai értesítő van.

Dr. Say Mór a középiskolai tanár-egyesület segélyegyletéről ad jelentést. A segélyegylet vagyonának jelenlegi állása 2933 frt s ennél fogva egy év alatt majdnem 700 frtnyi gyarapodást mutat.

A jelentések megtételén, Berecz Antal tanár-egyesületi elnök tudására adja a közgyűlésnek, hogy a gyűlés

tárgysorozata annyiban változást szenved, hogy dr. Széchy Károly felolvasása után Malmosi Károly fog az „iskolai értesítőkről“ értekezni, mit a közgyűlés örömmel vesz tudomásul.

Ezt követőleg dr. Széchy Károly lép a felolvasó asztalhoz s adja elő „A felsőbb leányiskolák czélja és szervezete“ című magvas értekezését.

Szabó Sámuel oly fontosnak tartja a dr. Széchy által fölvetett kérdést, hogy részletes tárgyalásra való kitűzését indítványozza.

Berecz Antal, egyl. elnök — miután megjegyzi, hogy a vall. és közoktatásügyi miniszter a felsőbb leányiskolák ügyét felkarolta s már a jövő évben fog Pozsonyban és Besztercebányán főleányiskolákat állítani — F. Szabó Sámuel felszólalására válaszolja, hogy a felső leányiskolák kérdésének tárgyalása nincs napirendre tűzve — de ha tárgyalatni kívánja, a felolvasóval együtt foglalja pontozatokba a kérdés lényeges, megvitatni szándékolt részeit s terjeszse be, hogy 7-én az indítványok során kerülhessen tárgyalásra.

Ezután Malmosi Károly budapesti gyakorló iskolai tanár az iskolai értesítőkről értekezik szakavatottan, apró részletekre kiterjeszkedve, tényekkel bizonyítva s gyakorlati javaslatokat téve.

Malmosi Károly felolvasása rövid eszmecserét idézett föl.

Először dr. Benedek Albert szólal fel s a felolvasó javaslatát, hogy az értesítők a tanítványok classificatióját ne közöljék, helyesli, mert az érdemsorozatot a vizsgák előtt kell megállapítani, ha az értesítőben ki akarjuk nyomtatni, így a vizsgai feleletek nem számítván, a vizsgák teljesen elvesztik jelentőségüket.

Szerencse Menyhért osztályozás közreadása mellett van. Szerinte ebben ad számot a tanár igazságosságáról a társadalomnak, mert ebből láthatja mindenki, hogy egyenlő mértékkel mérnek szegénynek és gazdagnak. Más részről pedig csak így kísérhetjük figyelemmel a tanügy állását.

Kovács János (unit. gymn. igazgató) harmadik módot emlit, melyet az erdélyi unitárius iskolák értesítői követnek. Nem kell a classificatiót kiadni, hanem a tanulók névsorát kell érdem szerinti s nem betűrendben közölni.

Malmosi Károly felolvasó Szerencse Menyhért elvenvéseinek veszi élet ezután, mire

Berecz Antal egyesületi elnök megbizsa felolvasót, felszólalókat, kikhez ötödikül Wolff Györgyöt kéri fel, hogy az „iskolai értesítő“ ügyében terjeszsenek a közgyűlés f. hó 7-iki ülése elé az ügy érdemét kimerítő indítványt.

A tárgysorozatnak több pontja nem lévén, elnök a gyűlést bezárja.

— II. NAP. —

Az ülést 10 órakor Hoffer Károly budapesti igazg. alelnök nyitja meg, jelentve, hogy a helybeli három középiskolát testületileg látogathassák meg.

Berecz Antal felolvassa dr. Klamarik János „A tanulók felfogásának rendkívüli módon és nagy

mértékben való fejlesztése a gymnasiumokban és reáliskolákban“ című rendkívüli tanulságos értekezését.

Dr. Klamarik a poroszországi középiskolák tanulmányozására ment ki s a kormánytól kapott ajánló levél alapján remélte, hogy a porosz érettségi vizsgákon is jelen lehet. Egyelőre meghiúsultak törekvései, de végre mégis sikerült a porosz közoktatási ministertől engedélyt nyerni, hogy a még hátra levő két érettségien (berlini Wilhelms-gym. és a freien-waldei) jelen lehessen.

Az érettséginek komoly jellege van, tanárok és tanulók feketébe vannak öltözve, a vizsga imával kezdődik, s ennek végeztével, a Schuath feláll s ünnepélyesen kijelenti, hogy miután x—y írás vizsgái kitűnőek voltak s tanulásokról is csak dicsőretest mondhatnak tanárai, a vizsgálat alól fölmenti s érettnek nyilvánítja.

Az érettségien tábla, kréta, térkép alig van, vagy egyáltalán nincs is. A tanulók a számtani műveletek végzését, feladatok megoldását, mértani alakokon való bizonyítását a tételeknek fejben gyakorolják be. Hosszas, kitartó munka kell ehhez, de az eredmény bőven visszafizeti a fáradságot, mert már az alsó osztályos könnyűséggel szoroz három számjegyet hárommal s a reáliskolák felső osztályu tanulói a harmadfokú egyenleteket gyorsabban fejtik meg, mint a mieink táblán. A tanár előrebocsátja az általános fejtegetést, mely alapon aztán könnyen végzi munkáját a tanuló.

A nyelvtanban is előbb egyszerű, azután összetett és kör-mondatok, végül nagyobb szövegek fejben tartására szoktatják. Ha következetesen, rendszeresen oktatjuk így a tanulót a szóbeliséggel, két annyit végezhetünk, mint írással.

A tanár tartózkodik tanítványának segíteni, hanem a tanulókkal segített s ezáltal folytonosan ébren tartja a figyelmet. A classicusokból 20—30 sort olvas el magában a tanuló az érettségien, folyékonyan lefordítja, a tanár nem segít, csak végül bírálja s tesz apróbb nyelvtani kérdéseket.

A földrajzot térképpel kezdik, rajzzal folytatják és fejben végzik be s az emlékezet után kell combinálnia a tanulónak a kapott kérdésekre.

Lényeges előnye az oktatásnak, hogy megtanítja a növendéket a tisztán látásra, mert nem támaszkodhatik ilyen módszer mellett tan- és segédkönyveire, hanem csupán értelmére és emlékezetére. A gondolkodás fejlettségét, szabadságát, az elme élesedését nagyban mozditja elő ez eljárás.

A szóbeliségnek egyetlen nagy feltétele van, melynek megszegése megmérhetlen kárt okozhatna, s ez az, hogy a legkönnyebb dolgokon kell kezdeni s óvatosan haladni fokról-fokra.

Feltűnt, hogy a megvizsgáltak közt nem volt oly nagy képzettségi különbség, mint nálunk. Ennek oka abban rejlik, hogy a tanítást szigoruan veszik az alsó osztályokban, a gyengébbek pedig önkényt ismétlik a legfelső osztályt.

A következetes, consolidált tanrendszer nemcsak azt okozza, hogy ismeretkörük tágabb, mint a mi éretteinké, hanem azt is, hogy ismereteik tisztábbak, rendszeresebbek és biztosabbak is.

A felolvasást a közgyűlés megéljenezte s Hoffer Károly indítványára elhatározta, hogy szerzőnek jegyzőkönyvileg szavaz köszönetet.

Ezt követte dr. Alexander Bernát „külföldi tanulmányi mozgalmak“ czi-nü értekezése.

Előadó a bevezetésben utal arra, hogy a középiskolák tanárai nem találhatnak megnyugvást a középiskola jelen állapotában, mert a középiskola főleg arra van hivatva, hogy a társadalom nevelésére döntő befolyást gyakoroljon; hogy pedig e tekintetben nem érte el célját, a társadalmi állapotok fűlszínes vizsgálata is mutatja. Azért főleg azokkal a bajokkal akar foglalkozni, melyek a külföldön is élénken foglalkoztatják a tanfériákat.

Először van itt-ott a túlterhelés kérdése, csak hogy a túlterhelés még nem betegség, hanem egy betegség symptomája s nem is egyetlen egy betegségé, mert a panaszokból kitűnik, hogy a középiskolai oktatás minden tényezőjét: tantervet, szervezetet, tanerőket, iskolai életmódot, a társadalom befolyását illetik vádakkal.

Előadó ezután szemlét tartott e különböző mozzanatok fölött. Nagyobb tanterv, vagy szervezeti változás ez évben nem fordult elő, már csak azért sem, mert Európának majd minden államában a megkezdett reformok létesítése folyamatban van.

Legnagyobb volt a mozgalom az iskolai egészségügy terén.

Strassburgban, Hessenben, Badenben beható tanácskozásokat tartottak s fontos megállapodásokhoz jutottak.

A testi nevelés fontossága, eddigi elhanyagoltsága majdnem mindenütt foglalkoztatta a tanfériákat, orvosokat és kormányokat, s e téren a porosz kormány részéről intézkedések is történtek.

Nem kevésbé fontosnak mutatkozott a tanárképzés kérdése, mely Poroszországban éiénk vitára adott alkalmat a képviselőházban is. Poroszországban két rendszer küzd egymással: a mostani, mely szerint a jelölteket a próbaévben egy ügyes tanár vezetése mellett vezetik be a tanítás művészetébe, s a seminariumi, mely nálunk Budapesten is meghonosult, s melyet számos német tanfériu melegen ajánl. A porosz kormány idegenkedik az utóbbtól s az előbbit akarta tovább fejleszteni; de a képviselőházban majdnem egyhangulag elvetették erre vonatkozó indítványát.

Végül előadó a társadalom ferde felfogásából származó bajokra utal, s szükségesnek mondja, hogy valamint a tanárok mindent megtesznek a bajok felismerésére és gyógyítására, úgy a társadalomnak is meg kell tennie a magáét, hogy a középiskola sikerrel működhessék a nemzet erkölcsi és szellemi nevelésének ügyében.

A felolvasások végeztével először Felsmann József szólal fel a túlterhelés kérdéséhez s miután szerinte nálunk kivált az érettségi vizsgálatot tevők vannak munkával a megbirhatlanságig elhalmozva, szeretné indítványozni, hogy a közgyűlés intézzon kérést a vall. és közokt. miniszte-

riumhoz, hogy néhány tárgy elhagyásával könnyíttessék meg az érettségi vizsga.

Szabó Sámuel, dr. Alexander Bernát felolvasásából merítve impulsust, következő két pontot szeretné vitatásra tűzni: 1. Vajjon helyesli-e a tanár-egyesület, hogy a tanulók a tanárok előadásai után készített jegyzetekből feleljenek, a tankönyv mellőzésével? 2. Helyesli-e a tanár-egyesület azt, hogy a tanuló a kijavított dolgozatot = bármily lényegtelenek is hibái, — újra letisztázza?

Kuncz Elek nem tartja lehetőnek ily fontos ügyek tárgyalását ily hirtelen, előkészületlenül s kívánja, hogy azok a „Közöny“-ben tétessenek közzé s indítványként beadva kerüljenek tárgyalásra. Szerencse Menyhért felszólalása után a közgyűlés napirendre tért ez indítványok fölött.

A „tanári körök“-ről szóló indítvány beterjesztése és megvitatása az idő rövidsége miatt holnapra maradt.

Ezután elnök felolvassa azok névsorát, kiket a választmány kiküld az egyes tanintézetek meglátogatására.

A gyűlésnek több tárgya nem lévén, elnök a gyűlést 12 órakor bezárja s a gyűlésen jelenlevők testületileg indulnak a helyi három felekezeti középiskola meglátogatására.

*

A jul. 5-iki délutáni és az ezt követő ülésekről jövő számunk fog tudósítást hozni.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. július 8.

— Lapunk szerkesztője, az írók s művészek által rendezett kirándulás alkalmából, Párisba utazott. Ez útja, miután több tanulmánynyal leend összekötve, egy hóig fog tartani, mely idő alatt azonban lapunk vezetése már ismert és avatott kezekre van bízva. A szerkesztőséghez és kiadóhivatalhoz úgy czimzendők a küldemények és levelek, mint eddig!

— Az orsz. középiskolai tanár-egyesület közgyűlése a közművelődés zászlóvivőinek nagy seregét hozta Kolozsvárra. A szívesen látott vendégek csoportonként érkeztek városunkba. Szerdán estve ismerkedési estélyt tartottak, a városi polgárság nagy részvétele mellett; ezen kívül a rendes közgyűlési tanácskozásoktól eltekintve, (melyekről lapunk más helyén talál értesítést a t. olvasó) tettek sétákat a városban, s meglátogatták testületileg a város nevezetesebb köztintézeit. Szombaton disztribúciót tartottak tiszteletükre, s vasárnap társas kirándulás Maros-Ujvárra. A magvas tanácskozások után azt hisszük, nem kevésbé volt és lesz hizelgő, sőt elkötelező azon szíves fogadtatás és ellátás, melyben őket a vendégszerető Kolozsvár részesíti. Mire e sorok napvilágot látnak, már ismét eltávoztak körünkől. Egyszerre mondhatunk tehát nekik üdvözlő és búcsú szót.

— Gróf Kún Kocsárd, szászvárosi főtanodánk érdekekben megöszült, áldozatkész főgondnoka, múlt hó 27-én ünnepelte meg, 80 éves jubileumát, mely alkalommal hálára elkötelezett szászvárosi főtanodánk előjárósága, s számos tisztelői a halás tisztelet és szeretet számtalan jelével halmozták el. A magasztos ünnepélyről jövő számunkban részletes tudósítást hozunk.

— **Nagylelkű adomány.** Átádon, Setzger Keresztély ottani nagybirtokos — felekezeti különbséget nem tekintve — a helvét hitvallású ref. egyház újonnan épült népiskolája építési költségeire 800, azaz nyolczszáz o. é. frtot ajándékozott.

— **Pályázat segéd-tanári állomásra.** A szászvárosi ev. ref. Kúntanoda előjárósága pályázatot hirdet segéd-tanári állomásra, melynek betöltője köteles lesz a gymnásium 4 alsóbb osztályában matematikát tanítani; kötelessége lesz továbbá a főnöksége alá rendelt algymn. osztályban még azon tantárgyakat is tanítani, melyekkel az igazgatóság a körülményekhez képest megbizsa. — Minthogy a tanodában bennlakás van: kötelezve lesz az illető s. tanár a tanodában bennlakni s a tanulókra felügyelni, szükség esetén magántanítóságot is vállalni, mely utóbbi fáradságáért azonban a tanulóktól külön honorariumot nyer. — Javadalma: Ha tanári oklevele van 500 frt o. é., ha még nincsen, akkor 400 frt o. é., havonkénti utólagos részletekben kifizetve; a tanodában szállás és fűtés. Az iskola kötelezettsége csak egy évre szól, de a felek kölcsönös megegyezése folytán továbbra is megnyújtható. — Csak az pályázhat, ki az egyetemi mathematicai tanfolyamot végezte. Pályázni kívánók felhivatnak, hogy kellően fölszerelt folyamodványukat f. évi augusztus 15-ig nevezett tanoda igazgatóságához nyújtásuk be. Szászváros, 1883. július 5-én. Deák Gerő igazgató tanár.

— **Nyilvános köszönet.** A helybeli ev. ref. collegium alolított igazgatósága hálás köszönetét fejezi ki Kolozsvár megye tek. Árvaszékének azon nemes adományáért, melyet e megye illetőségéhez tartozó és intézetünkben jó magaviseletet és jeles előmenetelt tanusító árva gyermekek-

nek igazgatóságunk rendelkezésére bocsátott. A Tek. Árvaszék kegyéből 31 frt 5 kr osztatott ki, részint aranyban (4 arany), részint készpénzben (2 frt 71 kr), részint jutalomkönyvekben. Kolozsvárt, 1883. jul. 3-án. Az ev. ref. collegium igazgatósága.

— **Nyilvános köszönet.** Alóírt igazgatóság azon kegyes jótéteményükért, hogy jó tanuló szegény sorsu növendékeink számára egész iskolai év folyama alatt kegyekosztot voltak szivesek főzetni, hálás köszönetét fejezi ki a következő úrasszonyoknak Baló Sándorné, Balogh Györgyné, Bán Istvánné, Bányai Györgyné, Dr. Bartha Jánosné, Bartha Lajosné, Bénigni Sámuelné Biró Mihályné, Bodor Antalné, Bodor Lászlóné, Burghárd Ágostonné, Bókési Józsefné, Dávid Antalné, Gál Simonné, Geréb Mártonné, Godhard Józsefné, Gombos Józsefné, Graf Jakabné, Hajdu Jánosné, Hantz Györgyné, Hegedüs Istvánné, Herepei Gergelyné, Hóry Béláné, Inczédi Sámuelné, Dr. Jenői Viktorné, Kilin Miklósné, Kiss Sándorné, Dr. Kolozsvári Sándorné, Korondi Mózesné, Dr. Mihály Lászlóné, Módi Elekné, Nesztor Jánosné, Nyárádi Lajosné, Pál Andrásné, Parádi Kálmánné Rác Jánosné, Sárkány Ferenczné, Somodi Istvánné, Stein Gáborné, Dr. Szabó Károlyné, Dr. Szász Béláné, Szász Domokosné, Szász Gerőné, Széki Miklósné, Dr. Szöcs Emilné, Tóth Istvánné, Varga Dánielné és Vizi Endréné úrasszonyoknak. Kolozsvárt, 1883. jul. 3. Az ev. ref. collegium igazgatósága.

— **Helyreigazítás.** Lapunk 25. sz. közölt körölvényben, a 664—1883. sz. a. a s z é k i énekvezetői állomás javadalmából tévedésből kimaradt: „25 szekér fa.”

H I R D E T É S.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A csurgói reform. főgymnasium VIII. osztályának beállítása alkalmából 3 tanári állomásra, — és pedig

- a) Történelem (főtárgy) latin nyelv,
- b) Német (főtárgy) magyar nyelv,
- c) Természettan (főtárgy) és mennyiségtan tanszékeire pályázat hirdetik.

Javadalmaztatása mindegyik állásnak 600 frt készpénz, $\frac{1}{4}$ éves előleges részletekben fizetve, 5-öd éves 50 frt pótlékkal, 800 frt. legmagasabb összeg erejéig; természetbeli lakás kerttel, estleg 200 frt lakbér.

Heti tanórák száma 21—22.

Pályázatok — képesség, igazoló okmányok, születési és egészségi bizonyítványokkal felszerelve, — közvetlen hozzám Kaposvárra címezve legkésőbb folyó évi augusztus 10 éig beküldendők, hogy a választás azon hó első felében még megtartandó egyházmegyei közgyűlésen megtörténvén, a megválasztott helyét a tanév kezdetével elfoglalhassa.

Kikötöttek 2 próba év, mely idő alatt esetleg a hiányzó oklevél is megszerzendő.

Matolcsi József,

a gymn. igazgató tanács elnöke.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Készülődés. Szász Béla. — A zsidóság viszonya a keresztyénséghez. (Renan felolvasása; ford. Dr. Fischer Lajos.) — Az országos középiskolai tanár-egyesület közgyűlése. — Vidéki élet. — Iskolai értesítők. (Első közlemény.) — Irodalom. — Külföld. (Olaszország.) — Különművek. — Szerkesztő postája. — Tárca.

KÉSZÜLŐDÉS.

Hazánkban sok, sok ideig az volt a helyzet, hogy felekezetünk volt a közoktatás terén a zászlóvivő s a hivatalosan és még inkább ténylegesen katolikus államhatalom jóval mögöttünk sántikált, mind a mi illeti a fölvilágosodott szellemet, mind pedig az intézetek által nyújtott tanulási tartalomra nézve. A felekezeti jogainkat legalább némileg biztosító alaptörvények kikötötték ugyan a suprema inspectio mellett a litteraria coordinatiót is, de a valóságban épen megfordítva állott a dolog: nem nekünk kellett az állami tanrendhez és módhoz alkalmazkodnunk, a mint hogy a fejlettebb életforma nem is idomulhat a fejletlenebbhez, hanem, ha és a meny nyiben történt coordinatio: az állam igyekezett, bár utólag, utólrni a protestansok közép, sőt felsőbb iskoláit s Debreczen, Patak, Nagy-Ényed nem egyszer állott, berendezése és tanárai által, a látszólag állami, de tényleg katolikus egyetemnek is fölötte.

Mint protestansok megelégedéssel gondolhatunk ez időkre és viszonyokra, de, mint a magyar állam hű fiai nem óhajthatjuk vissza ez időket, s nem főként, ha meggondoljuk, hogy a polyglott államban egyetlen, sőt valamennyi felekezet sem, hanem csak is maga a politikai status végezheti és töltheti be, erejével, vagyoni és szellemi hatalmának teljével, ezt

a culturalis missiot, melyre a magyar nemzet e geographiai terrenumon, e népfaji configuratiók között és e jogállami szervezetében elhivatva van.

Első sorban minden felekezet, fogalmánál fogva is, saját külön céljait, saját szervezkedésének alapeszméjét, egyesülésének specialis föladatát tartja szem előtt s társaival coordinatióban foglal magának tért, választ munkakört és végez munkát; míg az egységesítő s valamennyi subordinált fogalom fölé rendezett magasabb fogalom: a nemzet, a haza eszméje, a maga földi megvalósulásában, maga alá foglalja s magában egyesíti valamennyi felekezet (és másnemű szövetkezet) munkaerejét és működését, — csak is így végezhetvén nagy világtörténelmi, emberiségi föladatát, kulturhivatását. És kivált nálunk, Magyarországon, a hol a hagyományos jogtisztelet szellemében minden hitű és minden nyelvű polgároknak egyenlő jogokat kell élvezni és biztosítani s a hol — tények bizonyítják — nemcsak történhet, hanem történik is visszaélés ez egyenlő jogok szabad gyakorlatával.

Magyar nemzeti szempontból kell tehát, protestans létünkre is, örülnünk a helyzet megváltozásának, hogy a magyar állam, mint ilyen, átvehette saját léte fontartásának munkáját minden irányban s így a köznevelésre nézve is, azokból a kezekből, a melyek a protestantismus védsánczai mögül, vallási és nevelési s ez úton politikai tekintetben is, az állam helyett védekezési munkát folytattak sok, sok időn át, a rész állván meg helyét az egésznek, — mint az organismus is egyszer eszével, máskor karjával biztosítja, védi, menti saját egészének létét is.

Nem zúgolódással, hanem valódi örömmel látuk s néztük tehát, a midőn a magyar nemzet ille-

tékes törvényhozása az imént elfoglalta a középoktatásra nézve az őt megillető állást, kezébe vette a vezérletet s így lehetővé tette a valóságban is, ami eddig csak elméletileg állott: a literaria coordinatio állami szempontból való érvényesítését és pedig úgy, hogy a nagyobb tőke fölött rendelkező állam járjon elől s a felekezetek folyton új erő kifejtésre legyenek ösztönözve, — föntartva az előrehaladás egyetlen biztos föltételét: a versenyt, melynek híjában nemcsak maguk maradnának az elpettyhüdés veszélyének kitéve, hanem maga a legfőbb hatalom: a status is az üres önelégültség, a sekély elbizakodás ernyesztő párnája csábíthatatnék, kilátását is megsemmisítvén minden egészséges fejlődésnek, s annak a — bizony áldozatba kerülő — önmegerőltetésnek, a mi nélkül az emberiség egyetlen nyomocskát sem haladott fejlődő útján előre; a minek híjában, bizony, még egy gombostű föltalálása sem sikerült volna a culturának.

Leginkább ennek a sarkaló erőnek kedvéért örültünk, épen protestans szempontból, az új törvénynek, mert azt tanultuk mind a protestantismus, mind a magyar protestantismus történetéből, hogy csak ösztönözni kell ezt a csodálatra méltó hatalmat s kifogyhatatlan erőforrás birtokában levőnek tanúsítja azonnal magát.

Ebben az értelemben nézünk reménnyel a magyar ref. egyetemes egyház tanügyi bizottságnak s az ideai conventnek ülésezései elé, egyik részről épen a középtanodai oktatásügy érdekében. Ha egykor a nemzet helyett tudtunk és akartunk ezen a téren zászlóvivők lenni, mert láttuk és meg voltunk győződve, hogy más el nem végzi, el nem végezheti ezt a munkát: most, a midőn az illetékes tényező vette kezébe a vezérszerepet, hadd muttassuk meg, hogy

TÁRCZA

Protestans egyháztörténelmi adatok.

I. Apafi Mihály fejedele m convocatoriaja
1671-ben.

Mihael Apafi etc. etc.

Reverende fidelis nobis honorande Salutem et gratiam
nostram!

Ennyi sok országos gondaink között is szemünk előtt viselvin azt, az mi reánk bizattatott Istennek talentuma szerint, mely nagy kötelességünk legyen az Ecclesiáknak és Scholáknak gondviselésire akarván ez iránt való tisztünknek megfélelnünk, concludaltunk magunkhan; hogy ad diem tertium proxime futuri mensis octobris Fejérvári városunkban convocaltassuk a keresztyéni vallásunkon livő minden praedicatori rendeket és azon religion livő keresztyén Patronusokat, az Enyedi és Kolozsvári Collegiumokban lévő Professor uramékkal; Annak felette Marosvásárhelyi, Udvarhelyi, Kézdi-Vásárhelyi, Szászvárosi, Fogarasi és Dévai

a magunk hatáskörében és a magunk emberiségéből is megtudjuk helyünket állani, nemcsak nemzetiségi, hanem emberiségi s az általános cultur-hivatás szempontjából is. Ha egykor, a mikor a magyar állami-ság csak elméleti módon, az irott törvényekben, de nem a valóságban érvényesülhetett, tudtak a literaria coordinatit a magunk javára fordítani, úgy, hogy mi és nem az állam coordinált, hadd lássék, hogy most, a midőn készséggel engedjük át másnak az illő helyet, nem félünk a coordinatitól s mind a hozandó áldozatok mértéke, mind pedig intézeteink berendezése és tanerői által méltóknak bizonyítjuk magunkat a protestans, a m a g y a r protestans nevezetre.

Szász Béla.

A zsidóság viszonya a keresztényiséghez.

(Renan Ernő legújabb felolvasása; fordította dr. Fischer Lajos.)

(Vége.)

A foradalom az abszolút igazság érzésével találta itt el a valódi megoldást, és az egész világ abban követni fogja.

És ki érdemesebb inkább arra a megoldásra, semmint a zsidó nép? A zsidó nép volt az, a mely azt előkészíté; előkészítette egész múltjával, prófétáival, Izrael ezen nagy vallás teremőivel, a kik az emberinem jövődő egységét a hitben és jogban vallották és hirdették.

Ezen mozgalom alapítói valának: a régi és hiteles Jesaiás és követője a fogság idejéből, az a bámulatos vallási lángész; továbbá az essenianusok, — azok a költői aszkoták, kik a béke, a jog és a testvériség eszményképét hirdették. A keresztényiség is hatalmasan hozzájárult a civilisatio haladásához; de a keresztényiség, mely oly csodálatra méltó küzdelmében a barbarusok ellen, a mikor az ész és jog

Scholak mestereivel edgyütt. Minekokáért kegyelmednek kegyelmesen parancsollyuk, maga szeniorsága alatt livő keresztényen Praedicatorokkal és udvarhelyi Mesterrel együtt jelen lenni az praefigalt napon és helyen el ne mulassa semmiképpen; Istent segítségül híván az fellyeb emlitet dologrul discourallassunk és concludallassunk kegyelmetekkel edgyütt keresztényen vallásunknak hasznára és terjedisire, mellyre Isten Segillyen bennünket kegyelmetekkel edgyütt. Eisdem de reliquo gratiose pro penti manemus. Datum in curia nostra Katona, die 1-a Septembris Ao 1671.

Apafi mpr.

Külczim: Reverendo N. N. Ecclesiar orthodoxarum Sedis Siculicalis Udvarhely Seniori, ac Oppidi Udvarhelyensis Ecclesia reformata Pastori et fidelis nobis honorando. Ez alá jegyezve: Redditae Stephano Eszéki Ao 1671 die 15 Sept.

Eredetiye az udvarhelymegyei ref. egyház levéltárában. Fasciculus 1-us Nro 3.

Közli: Koncz József.

nyomait igyekezett fentartani a nyersség és kicsapongások közepette, csak folytatása volt az önök prófétáinak. A keresztyénség dicsősége, a zsidóság dicsősége. Igou, a világ zsidóvá lett, a midőn áttért Jézus tanítványai által hirdett jámborság és humanitás törvényeire.

És minekutánna ezen nagy dolgok be vannak fejezve, mondjuk ki bátorsággal: a zsidóság mely annyi szolgálatot tett a multban, szolgálatot fog még tenni a jövőben. Szolgálni fogja az igazi ügyet, a szabadság, a modern eszmék ügyét. Minden zsidó szabadelvű. Fajánál fogva (par essence) az. Ellenben a zsidóság ellenségei, nézzék azokat közről, és azt fogják látni, hogy általában a modern szellem ellenségei.

A vallásban a szabadelvű hittan teremtői, ismétlem, az önök régi prófétái: Josaiás, a Sibillinusok, Alexandria zsidó iskolája, az első keresztyének, folytatói a prófétáknak. Ime, azok az igazság eszméjének valódi alapítói a világon. A midőn a modern eszmét szolgálja, a zsidó valósággal csak előmozdítja azt a művet, melyet sokkal inkább mint más elősegített a multban, és tegyük hozzá, mely miatt annyit szenvedett. Egy szóval a tisztult vallás, melyről hiszük hogy az egész emberiséget egyesíteni fogja, Jesaiás vallásának valósulása leend, a zsidó vallás eszményképe, megtisztítva minden salaktól, mely belevegyített.

Jól tették tehát, önök uraim, hogy a zsidó tanulmányok társaságát alapították, mely azokat az igazságokat fényes világításba fogja helyezni. Munkálkodjunk együtt, mert a mű közös. Néha álmodtam arról a napról, a melyben az emberiség háládatosságából a görögök iránt, Athéne Acropoljában le fogja rakni azokat a darabokat, melyeket tőle az egész világ elidegenített. Ez egy álom, mely nem fog teljesülni. Ugyde álmodni fogok valami hasonneműt az önök Parthenonja számára. Az önök parthenonja, uraim, kétségtelenül Jeruzsalem, az az egyedüli és mindenki előtt tiszteltre méltó város; de önök főként idealisták lévén, az önök Partenonja a biblia.

A tanulmány, a felvilágosítás, a biblia magyarítása, ez az önök műve, melyre szerencsések vagyunk meghiva lenni. És lehet-e szebb hódolat Izrael szellemének, mint az, mely a modern exegesis csodálatos munkájában és azon számtalan kritikai kutatásokban rejlik, melyek célja kideríteni nemcsak minden mondatát, hanem minden szavát, de sőt minden betűjét az önök régi könyveinek.

Ezek a régi könyveik annyira egyetlenek a világon, hogy minden szót, melyet róla irtak, véghetetlen vita tárgyává lőn.

A héber szótár dönt a világ sorsa fölött. Vagy egy vagy más hittan, mely a biblia bizonyos helyes téves magyarázásán, másolóiának hibáján alapszik, a kik közül némelyeknek szórakozottsága a jövő theológiája felett döntött.

A mikor szerencsém volt alkalmazva lenni a császári — most nemzeti — bibliothekának kéziratok osztályában, meglátogatott engem Pusey, a híres tudós, igen tiszteletre méltó ember kétségtelenül, de erősen orthodox. A mikor kezéhez szolgáltatam azokat az arab kéziratokat, melyeket

vizsgálni kívánt, az asztalomon megpillantotta Genesis Thesaurusát. Rögtön elhomályosodott arca, komoly lett és azt mondá nekem: ez egy véghetetlen veszélyes könyv, telve rationalismussal és tévelygésekkel. Más nap vagy tíz lapra terjedő levelet kaptam tőle, — melyet gondosan megőrzök — melyben kimutatja nekem, hogy kinek szeme van annak látnia kell, hogy Jesaiás ötvenharmadik fejezetében napfény világosan van a Messias megjelenése megjövendőlvé.

Tehát az az önök dicsősége, uraim, hogy arról az ötvenharmadik fejezetről kőteteket irtak. Mennyit irtak már abban az ötvenharmadik fejezetben előforduló egy bizonyos névmásról? Mennyi kutatás és mennyi megerőltetés annak elhatározására: vajjon lamo névmás egyes vagy többes számban veendő-e! Számos ember hite a lamo névmás syntaxisán nyugodott.

Ezek elméskedések, de egyúttal megannyi hódolat, mely az önök múltjának nagysága iránt tanúsított.

Munkálkodjanak tehát uraim, a mint azt eddig tették, legyenek szivesek a mi közreműködésünket elfogadni.

Bibliájuk, uraim, az egész emberiség könyve, az az: az emberiség vallási eszméje fokozatos fejlődésének történelme.

Az orsz. középiskolai tanár-egyesület közgyűlése.

— II. N A P. (délután.) —

Kolozsvár, 1883. jul. 6.

Szakosztályok ülései.

I. Szakosztály.

Elnök: Lechner László, jegyző: dr. Bánóczy József.

Boga Imre „A philosophia tanításáról“ tart felolvasást. Először is a középiskolák feladatát, célját előterjeszti, tekintettel az idevágó különböző nézetekre. Véleménye szerint a középiskolák célja nem csupán az, hogy a felsőbb tanulmányokra előkészítsen, alapot vessen, hanem első sorban az, hogy a tanulóknak általános műveltséget adjon. És itt ismét hosszabb kitérést tesz, a valódi műveltség fogalmát igyekezőn meghatározni. Fejtegetéseiből eredménykép a következő tételt vonja le: a műveltség és világnézet közt okkapcsolat van s ezért a középiskolákban a philosophiát nagyobb terjedelemben kell tanítani, mint a jelenlegi tanterv előírja.

A felolvasást élénk eszmecsere követte, mely a körül forgott, hogy kell-e, mily mértékben s mi módon tanítani a bölcséletet a középiskolában. Az általános vélemény szerint a középiskolai tanterv nagyon kevés időt szab a philosophia tanításának.

A vitatkozásokban részt vettek: dr. Bánóczy József, Kunz Elek, Balázs Imre, Lechner László, Mezei Miksa, Péterfi Dénes. Végül Boga Imre felolvasó szótalt fel, fentartva a felolvasásban kifejtett nézetet.

Több tárgy nem lévén, az elnök feloszlatta az ülést.

*

*

II. Szakosztály.

Elnök: Ádám Iván; (igazgató Sümeghen.) Jegyző: Bód Lajos (tanár Székes-Fehérvártt.)

Simkó József előadja: „A szemléleti látszattan tanításáról“ cz. értekezését. Két részre osztott értekezésének első felében, a szemléleti látszattan hasznát bizonyítja be. A szemléleti látszattan feladatta e tárgyakat úgy rajzolni le, a mint azok látszanak. Helyes képét valamely tárgynak csakis segélyével lehet papírra vetni. Az iparosnak ép úgy, mint felsőbb műveltségűeknek: számtalan esetben elkerülhetetlenül szükséges a rajz, ez pedig a látszattan ismerete nélkül helyes alig lehet. Ezután áttér tulajdonképeni tárgyára, a látszattan tanítási módszerének ismertetésére. Mindenekelőtt a Bevezetésen kívül, mely több előismeretek felújításában áll, IV. fokot különböztet meg a tanítás menetében. Az I. fok 3 részből áll: Tárgyalás. Meghatározás. Tantételek. A II-ik fok: Egybevetés. III-ik fok: Rendszervezés. IV. fok: Alkalmazás. E negyedik fok a tulajdonképi rajzolás. Hosszas, de fokozatos előadásában mind e négy fokot tárgyalja. Igen óvatos és világos előadásával arra törekszik, hogy az elemek minél világosabb és felfoghatóbb alakban adassanak elő. Igen jó segédeszköz erre a látszati műszer. Ennek segélyével az összes látszattani tételek szabályok, úgy szólva: kézzelfoghatólag lesznek bemutathatóvá. Megmagyarázza továbbá, hogy a látszati műszerről, hogy megyünk át a rendes rajzolásra.

A felolvasás után, melynek végét felolvasónak, az idő előhaladottsága miatt, kihagyásokkal kellett bemutatni, elnök megköszönte felolvasó sziveségét s rövid eszmecseré után az ülést bezárta.

— III. NAP. —

Kolozsvár, július 7.

Berecz Antal, mint elnök, 9¹/₂ óraker megnyitja a gyűlést s Volf Györgyöt és dr. Lechner Lászlót fölkéri a jegyzőkönyv hitelesítésére.

A helyi bizottságnak, a városnak, az egyetemnek, a középiskolák, képezdéknek, felső leányiskola, kereskedelmi iskola, gazdasági intézet, polgári iskola igazgatóinak és a helyi lapok szerkesztőinek — ily értelmű indítvány alapján — a közgyűlés köszönetet szavaz: a közgyűlés és annak tagjaival szemben tanusított maguktartásáért és ezt jegyzőkönyvi kivonatilag közölni határozza az illetőkkel.

Dr. Brózik Károly, titkár felolvassa ezután Benedek Albert és Müller Józsefnek a pénztár megvizsgálásáról szóló jelentését, mely jelentés szerint a vizsgálók a számadásokat rendben találván, a pénztárnoknak, a szokott fentartásokkal, a felmentést megadni ajánlják.

A közgyűlés a felmentést megadja s a jövő évre pénztárvizsgáló bizottsági tagokul a következő egyesületi tagokat nevezi ki:

Szabó Ignác (Eger), Erekly Altonz (Sz.-Fehérvár), Báymele Ede (Budapest), Bód Lajos (Sz.-Fehérvár), Királyi Pál (Budapest), Vidovich Bonaventura (N.-Várad), Téglás Gábor (Déva), Heverda Mátyás (Szabadka), Kappensberger Vilmos (Budapest).

Az ezt követőleg előterjesztett jelentés szerint a múlt évről 163 frt 74 kr. pénztármaradék jött át az ez évi költségjegyzékre, melyből 50 frtot a pénztárnok a segélyzőalaphoz kíván csatoltatni. A közgyűlés is ily értelemben határoz.

A jövő évi költségvetés betérjesztetvén, általánosságban elfogadhatónak látszott majdnem minden közgyűlési tag előtt, csupán egy-egy részletnél merültek fel ellenvetések, sőt egyiknél heves vita is keletkezett. Ez a „Közöny“ szerkesztő-bizottságának honorariuma volt. — A költségelőirányzat a következő főbb tételeket tartalmazza: Bevétel 3736 forint, kiadás 3642 forint. Valószínű pénztármaradék tehát 94 forint.

A költségvetés részletes tárgyalásánál Váró Ferencz indítványt tőn, hogy az abban 250 frttal a szerkesztő-bizottság díjazása czimén fölvevett tétel töröltessék.

Kunz ez indítványnak ellene szólott, míg Köpöcsy Sándor (a „Közöny“ ez évi szerkesztője) a szerkesztő-bizottságot főtartandónak és díjazandónak mondotta. Berecz Antal azt óhajtaná, hogy a „Közöny“ szerkesztője legyen független, s ne a választmány rendeljen jövőre melléje szerkesztő bizottságot, hanem ő maga szemlélje ki e célra a szükséges szakembereket. E végből kívánja, — hogy a jövő évi közgyűlésen erre nézve indítvány terjesztessék elő. A szerkesztő díjazását a lap jövedelmének arányában, százalék szerint óhajtaná megállapíttatni. Heverda Mátyás a százalék szerinti díjazást ellenzi, mert ez — szerinte — titkolózás. Szuppan Vilmos a Berecz nézetéhez járul s a százalék szerinti díjazásban nem lát titkolózást. Berecz Antal javallja, hogy a „Közöny“ czímlapjára irassék ki, hogy a „közlemények tartalmáért a társaság nem felelős.“

Elnök a vita után szavazásra bocsátja a költségvetés ama pontját, mely a szerkesztő-bizottságnak évi díj 250 frt tiszteletdíjat határoz meg. A közgyűlés nagy többséggel szavazza meg a 250 forint tiszteletdíjat a szerkesztő-bizottságnak.

Berecz Antal szavazás alá bocsátja előbb tett javaslatát, mely szerint a szerkesztő bizottság eltörölendő s a szerkesztőnek szabad kéz adassék, hogy maga választván a szakdolgozatok bírálására a szakférfiakat, a szerkesztésért teljes felelősség illesse. A közgyűlés elhatározza, hogy Berecz Antal kívánatához hiven, a jövő évi közgyűlésen fogja tárgyalni e kérdést.

Következik az „évi vizsgálatok ügye.“ Dr. Alexander Bernát előadó elmondja, mi történt ez ügyben előlegesen s hogy teljes megállapodás nem jött létre. Két csapatba oszolnak a vélemények a vizsgálatra vonatkozólag. Az egyik rész szerint a vizsgálat feladata, hogy a tanuló ismereti fokát kitudassék, s ennek alapján állapíttassék meg az osztályzat. Ez a rész zárt vizsgálatot javasol. Mások a vizsgálatot nyilváncsnak akarják, hol a szülőknek, közönségnek adnak számot tanárok és tanulók évi működéseikről. Előadja, minő eljárást kellene követni egyik, minőt a másik esetben s pontokba foglalja mindamaz eseteket, melyek kérdésbe tehetőek. E pontok részletesen kimerítik a fölvetett kérdést,

mi alább csak azokat közöljük, melyek között a gyűlés döntött. Előadó végül megpendíti az eszmét, hogy nem volna-e czélszerű a 3. és 6. osztály végeztével szigorú összefoglaló vizsgálatot tartani, mint az erdélyi református intézetekben ma is szokásos a hatodik osztály után rigorosumra állítani a tanulókat.

Felolvasó után Kunz Elek szólal fel, s javasolja, hogy miután a vizsgák kérdése egy közgyűlésnek már volt tárgya, az egylet közlönyében számtalanszor vitatták meg, vétessék le a napirendről annál is inkább, mivel az idő rövid s még egy fontos kérdés vár eldöntésre. Az előadó által megpendített rigorosum eszméjét oly fontosnak véli, hogy a választmánynak tanulmányozás és indítvány előterjesztése végett kívánja kiadatni.

Hegedűs István úgy vélekedik, hogy a nyilvános vizsga beszámoló a közönségnek, ez a vizsga okvetetlen szükséges, de csak kivételes esetekben lehet befolyással az érdemsorozat megállapítására. Ezen kívül van a magánvizsga, melyre a szülők nem bocsátatnak be, ez az előleges külön censealó vizsga, mely elhatározó értékű az osztályozásra nézve. E kettős vizsga-rendszert követik az erdélyi református iskolák, s mint helyeset, ajánlja részéről.

Vozári Gyula felhossa a szülők és érdekeltek, valamint a nagy közönség részvétlenségét a nyilvános vizsgákkal szemben. Szerencse Menyhért a vizsgák ügyének megvitására indítványozza, hogy a közoktatási miniszter hívjon enquete-t össze. Váró Ferencz nem tartja helyesnek a vizsgálat egyformásítását s javasolja, hogy az intézetnek adassék szabadság, hogy a helyi körülmények szerint választhassák meg a legczélszerűbb vizsgálási módot. Dékány Rafael Kunz Eleknek a napirendre vonatkozó indítványát pártolja.

Még néhányan szólnak az ügyhöz, így Heverda és Szerencse, de egységes megállapodás nem jöhetvén létre, elnök a következő kérdést teszi föl: akar-e a közgyűlés határozni a vizsgák kérdésében vagy nem, ha igen, mi úton? A közgyűlés kimondja, hogy szavazással fog dönteni e kérdésben.

Ennélfogva az elnök első kérdésül kitűzi szavazásra, hogy tartassanak-e év végén nyilvános záró-vizsgák vagy ne? A közgyűlés egyhangulag a nyilvános vizsgák szükségessége mellett nyilatkozik.

A vizsgák mineműségére vonatkozólag három kérdést tesz: I. hogy clasificáló, II. hogy beszámoló, III. hogy clasificáló és beszámoló is legyen-e a vizsga? A közgyűlés többsége a III. pontot fogadja el, mely szerint a vizsgának osztályozónak és beszámolóknak kell lenni egyszermind.

Dr. Alexander Bernát elfogadásra ajánlja, hogy a tanár a vizsga előtt adja meg a tanulóknak az érdemjegyeket s a vizsga után tartassék osztályozó konferencia. Volf György, Heverda Mihály és Téglás Gábor szólnak e kérdéshez, alig némi eltéréssel egymás véleményétől. A közgyűlés abban egyezik meg, hogy az osztályozás a vizsga után az évi eredmény betudásával állapittassék meg. Miután dr. Benedek Albert javaslatára Váró Ferencz indítványának ama részét,

hogy a vizsgálat megtartásánál tekintet lehessen a helyi körülményekre is, magáévá teszi a közgyűlés, e tárgy vitatása véget ér.

Erre az elnök-választások megejtésére 3 tagu szavazatszedő bizottságot nevez ki, és pedig dr. Nagy Alajos elnöke alatt Müller József és Szabó Ignác egyesületi tagokat. A gyűlést a szavazás tartalmára felfüggeszti.

A gyűlés újbóli megnyitásakor a „tanári körök“ eszméje kerül tárgyalásra. Az előadó dr. Brózik Károly először a „Középisk. tan. egyt. közlöny“-ének 7-ik számában közreadott tervezetet terjeszti elő a központi választmány nevében, mely tervezetet a vidéki választmányi tagok módosításainak fölvetelével egészítették ki. Jelenti egyszermind, hogy Kunz Elek aradi igazgató egészen külön javaslatot terjeszt be indokolással egyetemben. E javaslat a tanár-egyesület teljesebb decentralisatióját czélozza s a „tanári körület“-eknek majdnem teljes függetlenséget biztosítana.

Dr. Szamosi János a két javaslat közt lényeges eltérést nem lát s mint könnyen és gyorsan megvalósíthatót ajánlja a központi választmány tervezetét, mert némi módosítások tételével a kívánalmaknak e javaslat tökéletesen megfelel. Kunz Elek a saját tervezete mellett érvel. Dr. Alexander B. a központi választmány javaslatát pártolja, azon módosítással, hogy az ország 12 tankerületében 12 „tanári kör“ szerveztessék. Wolff György a központi választmány javaslatát elfogadja s Kunz Elek elaboratumát a választmánynak tanulmányozásra kiadatni ajánlja. Téglás Gábor Wolff Györggyel szemben a nagyobb központok mellett érvel. E nézethez csatlakozik Szuppan Vilmos, ki gyakorlati tényre hivatkozik, nemkülönben Dr. Benedek Albert. Szerencse Menyhért összeegyeztethetőnek tartja ugyan a két javaslatot, de okvetlenül szükségesnek tartja, hogy a tanárok nagyobb számmal csoportosuljanak s ennél fogva Kunz Elek javaslatát pártolja. Wolff György és Kunz Elek szólnak fel, mindkettő előbbi álláspontját védve.

Dr. Alexander Bernát következő indítványt ad be írásban: A t. közgyűlés mellözze most a tanári körök kérdésében a részletek megállapítását. Szoritkozzék annak kimondására, hogy nagyobb vidéki centrumokat kíván, melyek kijelölésében a geographiai szempont legyen irányadó. A választmány megbizatik, hogy a jövő közgyűlésig ne csak a részleteket állapítsa meg, a két javaslatot téve alapul, hanem az alakításra nézve is tegye meg az előkészületeket.

A közgyűlés e javaslatot a maga teljességében fogadja el.

Dr. Brózik Károly felolvassa a vallás- és közoktatási miniszterhez küldendő feliratot a kihágást elkövetett tanárok ügyében. A felirat különösen a helyettes tanárok viszonyainak rendezését sürgeti, mely akadályozója lesz hasonló esetek előfordulásának. A választmány szerkesztette feliratba a közgyűlés belenyugszik.

Berecz Antal jelenti a választmány részéről, hogy a választmány megvizsgálta az „irodalmi éles viták ügyét“ s miután a szabályrendelet cikkelyei elégséges védelmet nyújtanak ilyenmü visszaélésekkel szemben, indítványozza e kér-

désnek a tárgysorozatból való törlését. A közgyűlés hozzájárul ez indítványhoz.

Ezután az indítványok következtek, melyeket a közgyűlés vita nélkül fogadott el.

Berecz Antal indítványozza Tisza Kálmán miniszterelnök tiszteleti taggá választását a tanügy körül szerzett érdemeiért. Ugyanez okból indítványozza a választmány, hogy Tisza Kálmán miniszterelnök és Trefort Ágost közoktatási min. ö. nmélgaiaknak közgyűlési köszönet szavaztásuk küldöttségileg. Közgyűlés lelkesedéssel fogadja ez indítványokat.

A választmány részéről még következő indítványok tételnek:

a) Utasítsa a közgyűlés a jövő évi választmányt, hogy a tanároknak az egyesületbe való tömeges belépésére vezető intézkedéseket megtegye és ezen eljárásáról a jövő évi közgyűlésnek jelentést tegyen.

b) Hogy jövőre a közgyűléseken tartandó oly felolvasásoknak, melyeknek tárgyai egy vagy más nézőpontból vitatás alá eshetnek, érdemleges pontjait a felolvasó rövid tételekbe foglalván, ezeket a közgyűlés előtt kellő idővel a választmányhoz nyújtsa be, hogy azok a „Tan. egy. közlőny“ utján a tagoknak, nézetök, véleményök előleges megfontolhatása céljából, tudomására jussanak. (Váró Ferencz indítványa.)

c) Bizza meg a közgyűlés a jövő évi választmányt, hogy az Ifjusági Iratok kiadásáról gondoskodjék és pedig olyformán, hogy az egyesület maga adja ki az Ifjusági Iratokat oly könyvkiadó vállalat alakjában, mint azt az akadémia és term. tud. társ. a maga kiadványaival teszi.

Ez indítványokat változatlanul teszi magáévá a közgyűlés.

Következik a „felsőbb leányiskolák“ és „iskolai értesítők“ ügyében kiküldött bizottságok előterjesztése. Mindkét bizottság a jövő évi közgyűlésen kívánja tárgyalatni tüzetesen a fontos kérdéseket, mibe a közgyűlés belenyugszik.

Berecz Antal elnök a maga, alelnök és választmány nevében lemond s felszólítja a közgyűlést, hogy válasszon korelnököt azon időre, míg a szavazás eredménye felolvastatik.

Baksay Sándor korelnöknek megválasztván, dr. Nagy Alajos felolvassa a választás eredményét, melyet „Különfélék“ rovatunkban vesz a t. olvasó. A választás alá került tagok kivétel nélkül a régié maradtak.

Berecz Antal köszönetet mond a megválasztottak nevében s a jövő évi közgyűlésre vonatkozólag ajánlja, hogy az Budapesten tartassék meg. A közgyűlés elfogadja.

Ezután Váradi Károly indítványára a közgyűlés köszönetet szavaz az elnöknek, választmánynak s a vendégtagoknak buzgó fáradozásaiért.

Több tárgy nem lévén, elnök a gyűlést rövid, de magvas beszéddel zárja be délután 1/23 órakor.

VIDÉKI ÉLET.

Gr. Kun Kocsárd jubileuma.

Szászváros. jul. 4.

Junius hó 25-én ünnepelte gr. Kun Kocsárd, a szászvárosi ev. ref. főgymnasium nemeskeblű jóltevője 80 éves születésnapját. Ez alkalmából a gymnasium előjárósága egy emlékkönyvet készített, melyet említett napon egy, Bágya Zsigmond algondnok, Deák Gerő igazgató és Fülöp Géza ev. ref. papból álló, hármas bizottság nyújtott át az ünnepeltnek. Az emlékkönyv Posner Károlynál készült; piros szegélybe van kötve, küllapján a grófi korona alatt a gróf monogramja diszlik, igen izletes összeállításban. Az emlékkönyv tartalmát illetőleg, hosszas volna azt e helyen elmondani, legyen elég annak kifejezést adnunk, hogy mindazon dicsőítések, melyeket magában foglal, csak halvány előhangjai azon örökkön élni hivatott dicsőörnek, melyet még a jövő van hivatva e halhatatlan férfit körülövezni; a benne kifejezett kívánatok pedig csak gyöngé tolmácsai azon érzelmeknek, melyekkel egyházunkban s hazánkban minden nemesebben érző és a gróf tetteit méltányolni tudó kebel e nagy hazafi iránt viseltetik. Nagy dicsőretére válik a gróf tisztelőinek, hogy tehetségük szerint, megelőzve a jövőt, méltányolni, átérezni tudják mély hálaérzettel azt, a mit a gróf a tanügyért és az egyházért tett s igyekeznek minden alkalomnál egy-egy követ lerakni azon szoborhoz, melynek koronája egykor a gróf halhatatlansági koszorúja lesz. A gróf 80 éves születési évfordulója alkalmából Hunyad megye legtöbb testületei és a gróf számos tisztelője készültek neki személyesen átadni üdvölközéseiket, de a gróf egészségi állapotára való tekintettel, mivel minden idegrázkodás hátrányosan hat egészségére, minden tisztelgés elől köszönettel előre kitért. Az átnyújtott emlékkönyv végén gr. Kun Géza és gr. Kun István főgondnokok, valamennyi algondnok, a gymnasium tanári és tanítói kara, továbbá minden gym. osztályból két-két képviselő irta alá nevét.

A gróf születési évfordulója alkalmából a gymnasium épület homlokzatára be lett falazva a még hiányzott két márványtábla, melyek egyikének felirata a következő:

„*Aedes alta
muis consecrata sumptibus
Comitatus Hunyad
e fundamentis elevata
anno 1847.*“

A másiké pedig:

„*Sorte favente
continuata et complicata
e munificentia comitis
Gothardi Kun
Supremi curatoris
annis 1865 et 1882*“

Az újra kiépített szárny és a kijavított intézet beszentelése szeptember elejére lett határozva. Az előkészületek kiváló fényesnek ígérnek ez ünnepélyt.

Iskolai értesítők.

Első közlemény.

A csurgói ev. ref. vallásu VII. osztályu gymnasium XIX. (I) évi értesítője az 1882/3-iki tanévről. Összeállította Vida Károly, igazgató. A tartalmasan összeállított értesítő első fele Héjas Pál, gymnasiumi tanárnak hazafias irányu, emelkedett gondolatokban gazdag emlékbeszédét tartalmazza az elhunyt Festetics György gróf felett, kinek a közélet és a nevelésügy terén, s ép a csurgói gymnasium alapítása körül érdemei vannak.

Egy gondosan összeállított értekezést is hoz ez értesítő, Bolyai Farkas „Pausanias“-a és Katona József „Bánk-Bánja“ czimen, Kondor Józseftől, a magyar irodalom tanárától. A gymnasium létszáma a lefolyt tanévben volt összesen a 7 osztályban 168. Tanulásbeli előhaladottságot illetőleg: jeles osztályzatot 13, jót 29, elégségest 89, elégtelent 37 nyert; ez utóbbiak részint javító vizsgálatra utasítottak, részint ismételnék.

A gymnasium 8 tanerővel dolgozott, miután már a lefolyt tanévre a gymnasium 6 osztálya 7 re egészítettett; s itt mint örvendetes jelenséget kell kiemelnünk, hogy a somogyi ev. ref. egyházmegye 1882. ápr. 17-én Kálmáncsán tartott közgyűlésén elhatározott az 1883/4 tanévben a VIII. osztály felállítására is, melynek folytán érettségi bizonyítványt is nyerhetni, s lehet bizalmunk, hogy az ifjú tehetséges tanerők mindent elkövetnek arra nézve, hogy a csurgói főtanoda a más hasonrangu protestans intézeteinkkel szemben versenyképes legyen.

A gymnasiumi rendes tantárgyak mellett a tantervben a gyorsírást is fel van véve, a mi dicséretes kezdeményezés. Az ifjúság önképző-köre „Csokonai-kör“ nevet visel, mintegy kegyeletes megemlékezéseül annak, hogy Csokonai Vitéz Mihály költőnk egykor Csurgón tanárkodott. Szavaltat és bírálat volt 90; szószoki előadás, bírálattal 2; beadott és megbíráltatott 27 munka; ellenbírálat volt 1. Kör működött az év folyamán egyszer nyilvánosan, nov. 5-én tartott Arany-gyásznapélyen.

A taneszközök gyarapodtak, észint saját szerzés, részint ajándékozás útján.

Jótéttemény-, pálya- és ösztöndíjak czimén kiadott összesen 375 frt 70 kr s 1 drb 20 frankos arany.

A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó-collegium értesítője az 1882/3 iskolai évről. Szerkesztette Benke István, tanvezető tanár.

E protestans alsó gymnasium, mely áldott emlékü kegyes alapítójának, Hidvégi gróf Mikó Imrének nevét viseli, a jövő esztendőben üli fennállásának 25 évi jubileumát. A részletesen egybeállított értesítőből kiemeljük a következőket: az iskola kegyes alapítóinak, (melyhez valláskülönbség nélkül kisebb-nagyobb arányban járultak) terjedelmes névsora után következik a 2 és fél év óta elhalt igazgató, néhai Görög István tanár síremléke felett, (melyet az elhunytak tanítványai, barátai, tisztelői közadakozásból emeltek), tartott emlékbeszéd Bodor Domokos, igazgató tanártól; a tanvezető tanár évi jelentése az iskola 1882—3

évről; a tanítás folyamára, a belkormányzatra, alapítvány és adományokra stb. vonatkozólag.

A tanítványok létszáma az előkészítő osztályban és a négy gymnasiumban volt a lefolyt évben: 142. Vallásra nézve 114 ev. ref; római kath. 20; gör. keleti 6; izraelita 1 stb. Tanulásbeli előmenetelre nézve: 29 kitünő, 20 jeles, 68 elsőrendű, 22 másodrendű osztályzatot nyert. Vizsgálatlanul maradt 3.

Pénzbeli jutalmak czimén közvetett és közvetlen segélyképen kiadatott összesen: 897 frt 58 kr, ide nem számítva a belakás kedvezményét. Ezen kívül étkezés dolgában alkalmazásban volt az ugynevezett ex po (expositio), mely körülmény lehetővé tette, hogy naponként egy pár szegény tanuló is étkezhessék díjtalanul.

A rendes tantárgyakon kívül a lefolyt tanévben a tanterv fel volt véve, mint rendkívüli tantárgy: a francia nyelvtan a III. és IV. oszt., a gyorsírás a II. és IV. gymnasiumban, az önként vállalkozóknak. Ez utóbbi tantárgy jövőre mint rendkívüli disciplina sem lesz felvéve, megvárva, míg az új tanterv netalán e pontra nézve másképp intézkedik.

KÜLFÖLD.

Olaszország. Világi ferenczrendiek. A pápa encziklikát bocsátott ki, mely melegen ajánlja az egész világ híveinek, hogy lépjenek be a Szent Ferencz-rend laikus osztályába és egyszersmind módosítja a XIII. százból fennmaradt ide vonatkozó szabályokat. E szabályok közül érdekesek a következők: polgári ferenczrendinek csak tizénnégy évesnél idősb egyéneket lehet fölvenni: férjes útoknak urok beleegyezése szükséges a belépéshez, esetleg azonban a gyöngyöbátya diszencziót adhat e tekintetben; a frátereknek és sororoknak fényűzőn élni nem szabad, el vannak továbbá tiltva a tánczról, sikamlós színházi előadásoktól, kötelességük a mérsékletesség, gyakori bűjt és naponta többször imádkozás. Egy külön paragrafus azt hagyja meg a rendtagoknak, hogy annak idején tegyenek végrendeletet; kerülni tartoznak a rossz könyvek olvasását; a vizitátorok gyakorolják a felügyeletet és jogukban áll a tagokat megbüntetni, esetleg kizárni; a társulat minden évben közgyűlést tart; vizitátor világi ember nem lehet.

IRODALOM.

A „Kereszttyén Magvető“ cz. kitünően szerkesztett egyházi folyóirat május-junius hóra szóló ez évi 3-ik füzeté — mint rendesen — rendkívül változatos és érdekes tartalommal jelent meg. Lapunk szűk tere nem engedi meg a füzet részletes ismertetését, így tehát csupán arra szoritkozunk, hogy annak tartalmát adjuk. A füzet tartalma a következő: A vallási rationalismus az Egyesült-Államokban. Irta gróf Goblet d'Alviella. Első közlemény. Kovácsi Antal. — Franciaországi prot. egyh. viszonyok. Charraud Dezső. — Költemények: A munkás dala. Jekai Aladártól. Bizalom Istenben. Rédiger Gézától. — Egyháztörténelmi adatok: LXVII. A sinfalvi templom elfoglalását ajánlja Dindár Dávid. B. G. LXVIII. Péchy Simon levelei a gróf Teleki-család levéltárában. Közli: Koncz József. — Emléknapély a székely-kereszturi gymnasiumban: 1. Megnyitó beszéd. Kozma Ferencztől. 2. Muzsnai

ifjabb Demeter János élete és alapítványa. Sándor J.-tól. 3. Zárzó. Kozma Ferencztől. — Ima Gyöngyösi Istvánné koporsója mellett. Kelemen Alberttől. — Az unitarius egyház szertartási formulái. Boros György. — Kelemen Benő. (Nekrológ.) Péterfi Dénes. — Irodalmi értesítő. — Különfélék. — A szerkesztő postája. — Aranykönyv.

Megjelent a „Magyar általános levelező és házi titkár“ 3-ik füzete. Szerkeszti Knorr Alajos, kiadja ifj. Nagel Ottó Budapesten. Ez érdekes és hasznos füzet ára 30 kr. Az ugyanezen kiadónál megjelent „Önüggyvéd“ című közhasznú mű úgy füzetekben, mint fél és egész kötetben megrendelhető.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. július 14.

— A magyarországi ref. egyetemes tanügyi bizottság a napokban tartá meg és fejezte is be üléseit Budapesten, Filó Lajos elnöklete alatt. Tudósításaink e fontos üléseiről később jutottak kezeink közé, semhogy azoknak e számunkban helyet szorítottunk volna, de jövő számunkban részletes tudósítást fogunk adni a gyűlés folyamáról, nem különben a tiszántuli ref. tanáregyesületnek Debreczenben tegnapelőtt megnyílt közgyűléséről is.

— Tisza Kálmán miniszterelnököt, a tanügy körül szerzett érdemeiért, a középiskolai tanáregyesület közgyűlése, Berecz Antal elnök indítványára — mint az fennebbi tudósításunkban olvasáató — egyhangulag az egyesület tiszteletbeli tagjává választotta.

— Köszönetnyilvánítás Tisza Kálmánnak és Trefort Ágostonnak. A középiskolai tanáregyesület választmánya a következő indítványt terjesztette a közgyűlés elé: „Tekintettel arra, hogy Tisza Kálmán magy. miniszterelnök és Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter ő nagyméltóságai a középiskolai törvény megalkotása által a hazai középiskolai oktatásügy körül maguknak elévülhetetlen érdemeket szereztek és a magyar középiskolai tanárok egy régi óhajának létesítésében fáradoztak: a választmány azt indítványozza, szavazzon a közgyűlés ő méltóságainak köszönetet és utasítsa a jövő évi választmányt, hogy e köszönetet küldöttség által tolmácsoltsassa.“ A közgyűlés nagy lelkesedéssel, éljenzések közt, egyhangulag tette magáévá ez indítványt.

— Gyászhir. Révai Lajos sepsi-szt.-györgyi és Révai Pál n.-baczoni paptársainkat súlyos csapás érte. Édes anyjuk: Ujszékelyi Révai Andrásné, szül. Szövérfi Rozália életének 73-ik, özvegységének 10-ik évében f. hó 6-án délután 6 órakor szívszélhűdés következtében megszűnt élni. A csendes zajtalan életű jó családayát a szeretet és fájó kegyelet kíséri sirjába. Temetése folyó hó 8-án délután 2 órakor volt a sepsi-szt.-györgyi ev. ref. lelkeszi laknál. Nyugodjanak a megfáradt részek csendesen, a szeretet fájó emléke mellett!

— Egy lelkes 50 éves jubileuma. Múlt hó 28-án szép és lélekemelő ünnepély folyt le Homorod-Almásan, Udvarhelymegyében. Az udvarhelyi unitárius egyházkör, mely

e napon tartotta ott rendes évi közgyűlését, egyszersmind megünnepelte Gyöngyössi István vargasi unitárius lelkes és esperes egyházi szolgálatának 50 éves fordulóját. Az ünnepély a templomban folyt le nagyszámu hallgatóság jelenlétében, s maga a jubiláns is mondott beszédet és egy szép imát. Az üdvözlő beszédet Darkó Sándor egyházköri jegyző tartotta, az alkalmat pedig Sándor Lajos, h.-almási lelkes, a ki beszédében rajzolta az ünnepelt pályafutásának, történetét is. Többek közül kiemeljük, hogy az 1848-iki vallásügyi miniszter által a fővárosba összehívott értekezletre, — melynek egyik nevezetes tárgya a papság állami segélyezése feletti tanácskozás volt, az anyaszentegyház egyik képviselőjéül Gyöngyösi István küldetett fel. A szabadságharcz idején lelkesítő, gyűjtő beszédeivel szolgálta a nemzeti ügyet, miért jobbainkkal ő is üldöztetés tárgya volt. Az ötvenes években pedig az önkényes kormányval házassági és más egyházi ügyekben nem egyszer tűzött oly mértékben össze, hogy barátainak félteni kellett azoktól a méltatlanságoktól, melyeknek akkor ki voltak téve mindazok, kik a jogvédelem terére mertek lépni. Mint kitünő szónok, az unitáriusok több zsinatán nyert gyönyörű beszédeivel babért, melyek szép irányuk, tartalmasságukkal ma is nagy hatást gyakorolnak az olvasóra.

— A budapesti egyetemi rector. A budapesti egyetem rectora a miniszter elhatározása folytán, dr. Szabó József, az ásvány- és földtan tanára lett. A miniszter választása mindenfelé a legjobb benyomást tette, mert dr. Szabó József tudományos életünk legkiválóbb képviselői közé tartozik.

— Az orsz. középiskolai nyugdíjalap. Trefort miniszter, a középiskolai törvényjavaslat tárgyalása alkalmával tett ígéretéhez s a képviselőház határozatához képest, már megindította a tárgyalást a miniszter közvetlen vezetése alatt nem álló felekezeti, törvényhatósági, községi stb. középiskolák tanárai részére felállítandó országos nyugdíjalap tárgyában, s elrendelte arra nézve az előmunkálatokhoz szükséges adatok beszerzését.

— A tanáregyesületi választások. A tanáregyesület közgyűlésének zárulásán az egyesületi választások is megejtettek. A választások eredménye, mint a délutáni órákban véget ért ülésben enuntialva lett, a következő: Elnök: Berecz Antal (50 szavazattal 69 közül). Alelnök: Hofer Károly (64 szav. 69 közül). Választmányi tagok: A) Budapestiek: dr. Alexander Bernát, Deme László, Felsmann József, Fröhlich Róbert, Heller Ágoston, dr. Károly Gy. Hugó, dr. Klamarik János, Köpösi Sándor, dr. Lechner László, dr. Lutter Nándor, Malmosi Károly, Müller József, Ney Ferencz, Névy László, Paszlavszky József, Pircchala Imre, Reif Jakab, dr. Riedl Frigyes, dr. Say Móricz, dr. Schmidt Ágoston, Sebestyén Gyula, Szuppan Vilmos, Tiber Ágoston, Volf György. B) Vidékiek: Ádám István, Ávéd Jákó, Benedek Ferencz, dr. Benedek A., Békési Gy., dr. Csengeri János, Ereky Alfonz, dr. Erődi Béla, Frankl István, Friedrich Dezső, Géresi Kálmán, Hanusz István, Harmath Gergely, Hehelein Károly, Kékuss Vidor, dr. Kuncz Adolf, Kuncz Elek, dr. Laky Mátyás, dr. Lucz Ignác, Nagy Alajos, Német Vilmos, Petrovich Ferencz, Pfeiffer Antal, Pótási János, Schurina István, Szabó Ignác, dr. Szamosy János, Szerencse Menyhért, dr. Széchy Károly, Szieber Ede, Téglás Gábor, dr. Ternér Adolf, dr. Vajda Gyula, Váró Ferencz, dr. Verbőczy István, Wibirál Gyula.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

—y. Sepsiben. Erre a számra a szó szoros értelmében elkésett. Jövő számunk hozza.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknek külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Tanulságok. — A ref. egyetemes tanügyi bizottság közgyűlése. — A tiszántúli ref. egyházkerület közgyűlése. — Vidéki élet: A sepsi egyházmegyéből. — Külföld. (Németország, Spanyolország.) — Különfélek.

TANULSÁGOK.

Azok sorába tartozunk, a kik Magyarország fönmaradásának és felvirágzásának biztosítékát a nemzet műveltségében keressük. Mert számra kevesen lévén, csak benső életünk szerezhethet irányunkban tiszteletet künt és elismerést bent. Ha mi magyarokul a legtanultabbak vagyunk a hármashatár és a négyfolyó határai között: — akkor tanulatlanabb nemzetiségeink önkénytelenül keresik vezetésünket. A szellemnek meghódolnak s mi tekintélyünkkel uralkodunk és nem erővel, a mi a gyöngébbnek mindig keserűséget okoz, bármily igazságosság kifolyása is; a szellem hódítása ellenben kiengeszteli, megnyeri és ragaszkodásra készíti, a miből egyetértés és szeretet fejlődhetik ki és erősödhetik meg köztünk.

Ép e meggyőződésünk következtében a legnagyobb figyelemmel kísérünk minden mozzanatot, mely közoktatásunk terén történik; így a legéberebb érdeklődéssel olvastuk azokat a tudósításokat is, melyek az országos középiskolai tanár-egyesület kolozsvári s a tiszántúli protestáns tanár-egyesület debreczeni közgyűléséről szólottak; mert szentül hiszt szük, hogy bármily fontos is a népnevelés, mely a nemzet legalsó rétegeibe beviszi az elemi ismereteket az egyszerű polgárokat a magok dolgainak okos belátására és intézésére képesíti; s bármily fontos a felsőbb tanítás, mely a tudományos és hivatás-szerű képzettséget megadja: — a legfontosabb mé-

gis a középiskolai oktatás, mint a felsőbbnek alapja s az eleminek kiegészítője, melylyel a középosztalynak nagy része megelégszik. A nemzet értelmi műveltségének színvonala tehát főleg a szerint esik vagy emelkedik: a mint középiskolai oktatásunk hullámzik.

Mit csinálnak középiskolai tanáraink? Közgyűléseiken miről értekeznek és mikép határoznak? Mindez nemcsak iskolai érdek, hanem nemzeti is egy-szersmind.

Ez az oka, ha a kolozsvári és debreczeni közgyűlésre visszatérünk és tanulságul néhány megjegyzést mondunk el.

Úgy tetszik nekünk, hogy középiskolai tanáraink nem lépnek föl azzal a nyomatékossággal és ünneplésséggel, a mely joggal és méltán megilletné őket. A debreczeni közgyűlésnek még csak elnézhető, mert szerényebb körben — a protestáns felekezet körében — mozog; de a kolozsvári az ország összes gymnasiumi, reál- és felsőbb leány-iskolai stb. professorok nevében jött össze; tisztikara és felolvasóinak sora az ország legnevesebb tanügyi férfiakból szerveződött; így több erő és disz nyilatkozhatott volna egész lefolyásában. Bizonyára nem hivatkozást, s nem nagy-képűséget kívánunk, mert senkihez sem illenek ilyesmi kevésbbé, mint éppen a tudományos oktatás és erkölcsi nevelés komoly és szerény munkásaihoz; hanem kívánánk több méltóságot és több határozottságot.

Hibának tartjuk először, hogy a közgyűlési tagok a megjelenés külső díszére vajmi kevés gondot fordítanak, s a legtöbben egyszerű turista módjára foglalnak helyet a tanácskozás termében; mert ezek az évi közgyűlések nem csupán a folyó ügyek futtatásban való elintézésére vannak, hanem még inkább

a középiskolai oktatás jelentőséges és ünnepélyes mozzanatai, vagy legalább azoknak kellene lenniök. A közgyűlés tagjainak épen a középiskolai oktatás érdekében éreztetni kellene e fontosságot. Hibának tartjuk másodsor, hogy a közgyűlés felolvasásainak tárgyai nincsenek kellő módon előkészítve. A kitűnő értekezés elhangzik, s a belőle levont indítványok után: — a közgyűlés rendszeren zavarba esik. Nem számítva azokat a jeles tehetségeket, a kik minden perczen s minden kérdéstről hivatást éreznek szólani (még ha álmokból is sérkentének fel őket!): a legtöbb ember ingadozva beszél. S összes beszéde csak szó és szó, és szó. Érdemi vita vajmi ritkán fejlődik, érdemi felszólalás is vajmi kevés esik; s a közgyűlés két-három órai tanácskozás után a legtöbbször arra az eredményre jut: hogy kitűzi a tárgyat a jövő közgyűlés számára. Módot és alkalmat kellene találni, hogy a felolvasások tartalma kivonatossan és indítványok szövegében a közgyűlés tagjainak eleve tudomására jusson, hogy így azok átgondolhassák és áttanulmányozhassák az egyes kérdéseket s úgy szólhassanak hozzájuk komolyan és alaposan. Akkor nem esnék, mint most esett egyik tagon, olyan kaczagató tréfa, hogy az egyik napon pro, a másik napon contra szónokolt, miután jobban meggondolta a dolgot. S ha így az érdemi vita előkészítve és biztosítva volna: akkor bizonyára a határozatok is sokkal határozottabbak és ünnepélyesebbek lennének, a mikre beható indokolásuk alapján a közoktatási kormány is súlyt helyezne. S hibának tartjuk harmadszor, hogy a rendező bizottság vajmi kevés gondot fordít arra, hogy a művelt társadalommal közelebbi érintkezésbe jöjjen. Ott az Akadémia, ott a Kisfaludi-társaság, ott a Történelmi-Társulat és Természettudományi-Társaság, mindegyik példája nyíltan bizonyítja, hogy éltök és virágzások ereje a közön-séggel való közvetlen érintkezésből származik. Csak az iskolának kellene az élettől elszakadni? Csak a tanárikarnak a társadalmon kívül gyűléseznie? Sőt ellenkezőleg! Éppen az iskolának kell az életre, s a tanárikarnak a társadalom észrevételeire és követeléseire figyelnie, mert csak úgy lesz működésök egészséges és áldásos. A rendező bizottság máskor gondoljon arra, hogy a közgyűlés felolvasásai, a mennyire lehet, nem annyira szak- mint népszerűek legyenek, s a szakértekezések a szakosztályoknak maradjanak; s gondoljon arra, hogy felolvasásaira a művelt férfi és nő-közön-séget hívja és nyerve meg, mert csak a tanári állást emeli, ha a középiskolai oktatás iránt érdeket és tiszteletet ébreszt; s gondoljon arra is, hogy az értelmiséggel ne csak a közgyűlésen, hanem a közlakomán is találkozzék, s gondolkodásával és kívánságaival minél jobban megismerkedjék. Mert hogy is mondta Trefort Ágoston? A minő a társadalom, olyan a középiskolája.

A ref. egyetemes tanügyi bizottság közgyűlése.

Az egyet. tanügyi bizottság főt. Török Pál püspök úr felhívására f. hó 5-ikén gyűlt össze Budapesten. Sajnosan kellett azonban a bizottságnak nélkülöznie épen azt, ki tapasztaltsága és ügybuzgóságánál fogva leginkább hivatva volt irányt adni a tanácskozásnak. Török Pál püspök úr ugyanis egészségi állapotában hirtelen beállott sajnos változás következtében a bizottság tanácskozásaiban részt nem vehetett.

A bizottság tagjai csaknem teljes számban gyűltek össze a ref. egyház tanácstermében. Jelen voltak tiszántúlról: id. Kis Áron, Balogh Ferencz, Joó István, Ritook Zsigmond, Tóth Sámuel, Békéssy Károly; tiszáninnenről: Mitrovics Gyula, Radácsy György, Szinyey Gerzson, dr. Lengyel; dunántúlról: Jókay Károly, Antal Gábor, Németh István; dunamellékéről: Szász Károly, Gönczy Pál, Filó Lajos, Kovács Albert, dr. Ballagi Mór és Erdélyből: Gáspár János, dr. Kovács Ödön, Székely Ferencz, Parádi Kálmán.

Helyettes elnöknek egyhangulag id. Kis Áron, jegyzőknek pedig dr. Kovács Ödön és Parádi Kálmán megválasztatván, felolvastattak az egyet. konvent jegyzőkönyvének a tanügyi teendőkre vonatkozó határozatait, valamint a gyűlés előre kijelölt tárgyai, miszerint az egyet. konvent által a gymnasiumokra, theol. akadémiákra és tanítóképző intézetekre vonatkozólag kívántatik javaslat.

Dr. Ballagi Mór: Minthogy tudomása szerint az egyes kerületek és intézetek az említett ügyekre vonatkozó előmunkálataikat, javaslataikat megtették, három albizottság kiküldését hozza javaslatba, hogy a beérkezett előmunkálatok alapján javaslatokat készítsenek, melyek az egyet. tan. bizottságnak tanácskozási alapul szolgáljanak. A gyűlés mel-lőzván azon indítványt, mely szerint első sorban azon kérdés volna eldöntendő, hogy mennyiben illetékes, főleg a gymnasiumokra vonatkozólag a bizottság, egyhangulag elfogadta Ballagi indítványát s chez képest három albizottságot küldött ki.

A theol. tanterv készítésére dr. Ballagi Mór elnöklete alatt, dr. Kovács Ödön, Kovács Albert, Balogh Ferencz, Mitrovics Gyula, Radácsy György, Németh István, id. Kiss Áron, Tóth Sámuel, Joó István és dr. Kiss Áron küldettek ki.

A gymnasiumi tanterv megállapítására nt. Filó Lajos elnöklete alatt, Szász Károly, Gönczy Pál, Jókay Károly, Szinyei Gerzson, Ritook Zsigmond, Parádi Kálmán, Székely Ferencz, Antal Gábor, dr. Lengyel és Békéssy Károly választattak. És végül a tanítóképezdek újjászervezésére vonatkozó javaslat elkészítésére, Gáspár János elnöklete alatt, Joó István és dr. Kiss Áron urak kéretek fel.

Ezen albizottságok megalakulván, azonnal munkához fogtak. A theol. tantervkészítő bizottságban dr. Kovács Ödön előadónak megválasztatván, felolvastattak az 5 theol. tanintézet tanári karai által készített javaslatok, melyek a helyi viszonyokból kifolyó némi lényegtelenebb eltéréseket

leszámítva, a fődologban egy nyomon járnak s a theol. tanintézetek ujjaszervezését egy alapon kívánják eszközölni, kimondatott, hogy az albizottság nem óhajt a tanterv készítésével, sem a theologiai tudományágak definitióiba, melyek tudományos vitakozások tárgyát képezhetik, sem azoknak részletező indokolásába bocsátkozni, hanem csak a keretet akarja megállapítani, melyen belől az egyes akadémiák, a helyi viszonyoknak megfelelőleg, szervezkehetnek, s azon tantárgyakat kijelölni, melyek mint feltétlenül kötelezők, minden akadémián előadandók. A theol. akadémiák czélja abban határozatott meg, hogy egyetemi szinten álló elméleti és gyakorlati képzést adjon, különös tekintettel a külföldtől sok tekintetben eltérő egyházi viszonyainkra. A tanfolyam négy éves, melyre az érettségi vizsgálatnak sikeres letétele után vehetők fel a növendékek s melyből legalább 3 évet, minden esetben, valamely honi prot. theol. intézetben kell tölteni. Kifejezés adatott annak is, hogy a theol. akadémiákon, a tudomány igényeinek s a művelt világ által megkívánt elméleti képzettség megadhatásánál. céljából legalább 5 theol. tanszék állítandó fel.

Az elvi álláspont körvonalozása után felveendő tantárgyaknak megállapításához kezdett az albizottság, kimondván, hogy a tantárgyak egyrésze feltétlenül kötelező, másik része pedig szabadon választható. A feltétlenül kötelező és szoros értelemben vett theologiai tárgyak a következők: héber nyelvtan; új szövetségi görög nyelvtan, összekötve az új szövetségi historiai könyvek cursiv olvasásával; ó- és új-szövetségi bevezetéstán; ó- és új-szövetségi írásmagyarázat; bibliai theologia; egyetemes egyháztörténelem; m. prot. egyháztörténelem; dogma historia; ker. hittan; ker. erkölctan; practica theologia seminariummokkal egybekötve; és egyháztörténelem. Ezekhez jönnek még bizonyos bölcsészeti és paedagogiai tárgyak, melyek azonban a csütörtöki ülésen még nem állapítottak meg.

A gymnasiumi tantervvel foglalkozó bizottság is egész napon át folytatta tanácskozásait, nt. Filó Lajos úr elnöke alatt. Kiindulási pontul s tárgyalási alapul elfogadta a múlt egyet. tan. bizottság által megállapított tantervet, valamint figyelembe vette úgy a zsinat által hozott köznevelési és közoktatási szabályzatot, mint a már szentesített középtanodai törvényt s az ezen alkalomra az egyet. tan. bizottsághoz a sárospataki és n.-kőrösi főiskola által és Székely Ferencz n.-enyedi tanár által készített dolgozatokat, mely utóbbiak nt. Filó Lajos úr nyilatkozata szerint igen figyelemre méltók és sok használható anyagot tartalmaznak. A bizottság az általános elvek tisztázása után kimondván, hogy első sorban a didacticai momentumokat veszi figyelembe, a tantárgyak osztályok szerinti beosztásához kezdett.

II. nap.

Jul. 7.

Pár tag kivételével az egyetemes tanügyi bizottság teljes számmal volt jelen délelőtt 10 órakor, mikor dr. Kiss Áron, helyettes elnök, a gyűlést megnyitotta.

Mindenekelőtt felolvasták a múlt ülés jegyzőkönyvét,

melyet némi észrevételek után a gyűlés elfogadott és hitelesített határozott.

Ezután dr. Kovács Ödön, a theologiai albizottság előadója, felolvasta a lelkész-képzés kérdésében a bizottság által elfogadott jelentést, mely javaslat alakjában adja elő a lelkész-képzés ügyében szükséges intézkedéseket. A terjedelmes, nagy gondal készített jelentést következőkben ismertetjük:

Általános irányelvül kimondja, hogy nincs szándékában apró részletekig terjedő berendezés tervét adni. A részletekben az akadémiák autonómiaja és a tanárok tan szabadsága tiszteletben tartandó. Csak annyira terjeszkedik, a mi szükséges arra, hogy az 5 egyházkerület egysége itt is 1-ször kifejezve, 2-or megőrizve legyen. Továbbá a tudományos meghatározásoktól és indoklásoktól is tartózkodik, minthogy itt nem tudós vita tárgyát képező elméletről, hanem positiv törvényalkotásról van szó. Általában kimondja, hogy a készített tervben „a prot. egyház ősi törekvésének és a prot. pap ősi jellegének megfelelő legfelsőbb fokú, egyetemi szinten álló tudományos elméleti és erre támaszkodó gyakorlati lelképészeti kiképzés feltételeit tartotta szem előtt.

A theol. tanfolyam 4 év, melyből legalább hármat a honi prot. akadémiák valamelyikén kell tölteni. Egy év tölthető külföldi prot. egyetemen vagy a honi egyetemeken is bölcsészeti stadiumokkal.

A felöltelt tantárgyak: A) Szoros értelemben vett theologiai tárgyak; ezek között vannak: a) olyanok, melyeknek hallgatása kötelezett, a négy éven át 52—62 órán, továbbá b) olyanok, melyeknek hallgatása szabad választás tárgya, ezek között van a chald és arab nyelv és irodalom, továbbá az úgynevezett speciál kollegiumok. B) Szoros értelemben vett bölcsészeti tantárgyak hallgatása e négy éven át legalább 11 órán kötelezett. Feltétlenül kötelezett a vallásbölcsészeti és a bölcsészettörténelem hallgatása. C) Nevelés- és oktatástudományokból köteles mindenik studens hallgatói a neveléstant, a népiskolai módszertant, ezenkívül részt venni a gyakorlati tanításban is. Minden intézetnél módot és alkalmat kell adni arra, hogy a hallgatók a népiskolai tautói alapos képzettséget és oklevelet is megszerezhessek. D) A közegészségtanból a közegészségi viszonyok és ennek feltétlenül való ismeretek megszerzése végett egy éven át heti 2 órán tartandók előadások. E) A modern nyelvek közül a német, angol és francia nyelvből való kiképzésre kellő alkalom adandó.

A tantárgyak meghatározásán kívül még több más fontos intézkedést hoztak ajánlatba, többek között:

1. Az akadémiái vizsgákat illetőleg: a régebb szokásos heti revocatiók és az év végén tartott u. n. közvizsgák eltörlésével kimondatott, hogy minden tantárgyból év végén az illető tanár előtt párbeszédi-zárvizsga (colloquium) tartandó. Ezen kívül ajánlatba hozott, hogy a tanfolyam alatt, lehetőleg a második tanév végén tartassék egy alapvizsga, a tanfolyam végeztével pedig egy akadémiai szakvizsga.

2. Írásbeli dolgozatok. A tanfolyam alatt részint a tanár által kiszabott, részint szabadon választott feladatok felett írásbeli dolgozatok készítendőek. Ezen követelmény lelkiismeretes teljesítésének ellenőrizhetése végett minden papi vizsgára álló végzett theologustartozik a tanfolyamon át készített dolgozatait bemutatni.

3 A felsorolt theologiai kötelezett és nem kötelezett tantárgyak előadására kell legalább 5 theol. professzort, még pedig 2 exegesisre, 1 történelmi, 1 bölcsészeti és 1 gyakorlati theologióra. Ezenkívül külön tanár kell a filozófiai és paedagogiai tantárgyak előadására. Egy tanár heti óraszámja 8, nagy szükség esetén 10, ennél többre egy sem kötelezhető; sőt, „a mi ezen felül volna, az a tudományos előadás és a magyar prot. theol. irodalom és tudomány fejlődésének rovására esnék.“

Végül a theol. professorok kiképzése szempontjából következő intézkedés hozatott javaslatba:

„Hatalmazza fel a konvent az 5 theol. akadémia tarrait arra, hogy oly jelesen végzett kandidátusoktól, kik a theol. tudományok valamelyik főbb szakában alapos tudományos előkészületüknek már is kétségtelen bizonyítékait nyújtották, az illető tudománycsoportból szó- és írásbeli docensi vizsgát fogadjanak el és a vizsga jelős, vagy legalább jó sikere esetében docensizabadságot (licenciatus) adjanak ki. Az írásbeli dolgozat nyomtatásba is kiadandó. A licenciatus jogot nyer valamelyik theol. akadémián az illető tudománynak némely részleteiből előadások tartására. Az akadémiák igazgatósága pedig felhivandó, hogy ezen intézkedés céljának elősegítése szempontjából, a licenciatus helyi viszonyai szerint némi javadalmazásba részesítsék. E mellett az intézkedés mellett az aspiránsoknak alkalmok nyíljanak kimutatni egyszer tanítási képességeiket, másszor a tudomány művelésére való képességeiket is, mert miután huzamosabb időn át a tudománynak egy-egy külön kisebb részletével foglalkoztak, méltán megvárható tőlük, hogy ama részletek körül tett tanulmányaik eredményét figyelemre méltó tudományos munkában dolgozzák fel.

Id. Kiss Áron elnök előadja, hogy a konvent határozata értelmében a jelentést az öt theologiai akadémia egy-egy küldöttéből alakult albizottság készítette, azt itt az egyetemes bizottságban nem tárgyalhatják, hanem egyszerű tudomásul vétel után a konvent elé kell terjeszteni.

Gönczy Pál, közoktatásügyi miniszteri tanácsos, néhány fontos mozzanatra kívánja figyelmeztetni a bizottságot. Hivatalos állásánál fogva tudja, hogy gyakran nehézségek merülnek föl, a melyek, talán nagyobb akadályokat képezhetnének, ha az ő helyén más volna. Különösen két kérdésben óhajtana, hogy a tervezetben határozott intézkedés foglaltassék: egyik az, hogy olyan lelkészek, a kik egyúttal tanítói minőségben is szerepelnek, kötelesek legyenek megszerezni a tanítói oklevelet; a másik az, hogy abba a bizottságba, mely a tanítói képesítésre jogosítva lesz, lehetőleg, a helyi tanító-képzőintézetek igazgatóját vagy valamely más tagját vegyék be, nehogy az érvényben levő törvények idevonatkozó intézkedésével ellentétes állapotok merüljenek fel.

Filó Lajos: azon a nézeten van, hogy a felvett kérdések már az albizottsági jelentés tárgyalását foglalják magukban, holott a jelentés a konventi határozat értelmében tárgyalás alá nem tartozik. Az a kérdés merült fel: hozzászólhatnak-e a bizottságban ehhez a jelentéshez, vagy nem? Ha igen, akkor neki is vannak észrevételei.

Kovács Ödön: kívánatosnak tartja azt, hogy az egyetemes bizottság hozzászólhasson az általános kérdésekhez. A tervezetben vannak elvi fontosságú megállapodások; igen helyesnek tartaná, ha ezekhez általánosságban hozzászólhatnának itt a bizottságban.

A konventi határozatok ide vonatkozó pontjának és az egyetemes tanügyi bizottság gyűlését összehívó levélnek felolvasása után az elnök kimondja azt a határozatot, hogy a jelentésben foglalt elvekhez a tanügyi bizottság is hozzászólhat, ahhoz a jelzett irányban netán szükségessé válható észrevételeket csatolhat, de a jelentést mindenestre felterjeszti a konventhez.

Filó Lajos: Előbb csak általánosságban kíván a valóban nagy és fontos operatumhoz szólni. Nagy örömmel üdvözlö a kitünő dolgozatot, melynek felolvasását őszinte örömmel hallgatta. Kiemeli a tervezetnek, különösen az egyöntetűség elvére vonatkozó irányát, mely mindazáltal nem támadja meg az egyes autonómiák rendelkezési szabadságát. Általánosságban helyesli a tervezetet s kívánja, hogy azt az egyetemes tanügyi bizottság melegen ajánlja a konventnek. Azonban egyes részleteire nézve mégis vannak megjegyzései. E megjegyzések tekintetében is megmarad az általánosság elve mellett; nem bocsátkozik bele az egyes kérdések részletes vitatásába. Azt hiszi, hogy erre lesz ideje és alkalmja majd a konvent előtt. Megjegyzéseket tesz a theologiai akadémiai egyetemi és akadémiai jellegére nézve, s ama nézetének ad kifejezést, hogy a theologiai akadémia nem bírhat az egyetem jellegével. Második észrevétele a vizsgarendszerre vonatkozik. Ugy, a mint az a tervezetben ajánlva van, nem fogadhatja el. A colloquialást nem tartja elegendőnek arra, hogy pótoljon más vizsgálatokat a papi vizsgáig. E tekintetben sem lép fel most javaslattal, de később, ha az ügyet behatóbban tanulmányozni fogja, alkalmasint megteszi. Helyesli az operatumba lefektetett azt az elvet, mely szerint a theologus tanulmányait egy évig külföldön is végezheti. Gönczy Pálnak mindkét indítványa, szíve szerint, beleillik az operatum keretébe. Végül újból üdvözlö az operatumot s azt általánosságban elfogadja.

Kovács Ödön felvilágosítja Filót, hogy a theologiai albizottság a vizsgarendszerre vonatkozólag ép azt az óhajtását fejezi ki, mint a melyet Filó felszólalása involvál, csak hogy ennek a kérdésnek részletes vitatásába és kifejtésébe a bizottság nem bocsátkozott. Gönczy Pál észrevételeire megjegyzi, hogy a tanító-képesítő bizottság alakulására nézve az albizottság is hasonló elvből indul ki, s a tanítói minőségben is szereplő lelkészek képesítésére nézve a bizottság hasonlóképen szükségesnek tartja a tanítói oklevél megszerzését.

Ballagi Mór és Kovács Albert felszólalása után, Filó Lajos kívánja, hogy a vizsgarendszer alkalmazásának

az általa jelzett s általában helyeselt módon való szüksége jegyzőkönyvileg is kimondassék.

Antal Gábor, a dunántúli ref. egyházkerület nevében, jegyzőkönyvbe kívánja vétetni azt, hogy a második év végén a theologusok alapvizsgálatot, a 4-ik év végén pedig szakvizsgálatot tegyenek. A tanárok számára nézve is tesz észrevételeket: a tervezet 5 tanárt emlit, holott a zsinati törvények csak 4-et állapítanak meg.

Ballagi Mór felvilágosító észrevételei után, az elnök kimondja a határozatot, mely szerint a gyűlés a theologiai albizottság jelentését ajánlólag terjeszti a konvent elé, azzal a megjegyzéssel, hogy a tanítói minőségben is szereplő lelkészekre nézve szükségesnek tartja a tanítói oklevél megszerzésének kötelezettségét, továbbá, hogy a vizsgarendszerre nézve a gyűlés nem tartja elegendőnek a papi vizsgáig egyedül a collegiumokat, hanem valamely alapvizsgálatnak rendszeresítését is szükségesnek véli.

Ezután a gyűlés örömmel veszi tudomásul az elnöknek azt a jelentését, hogy Török Pál szuperintendens egészségi állapota tetemesen javult. Előadja azokat az okokat, melyek a szuperintendens arra birták, hogy az egyetemes tanügyi bizottságot ép erre az időre hívja össze. Előadja Török Pálnak azt az óhajtását, hogy a tanügyi bizottság végleg szervezze magát, vagyis titkos szavazás útján elnököt és jegyzőt válasszon. Szükséges lévén az, hogy az egyetemes tanügyi bizottság a népiskolai állapotokról a konvent elé jelentést terjesztszen, e végből intézkedni kell, hogy az adatokat idejekorán beszerezzék.

Ezután megtartják a választást. Titkos szavazás után 19 szavazattal egyhangulag elnöknek Török Pál szuperintendens; jegyzőnek Tóth Sámuel választották meg.

Filó Lajos indítványozza, hogy Török Pál szuperintendensnek elnökké való megválasztását a bizottság őszinte üdvözlölete mellett egy bizottság adja tudtára.

A gyűlés az indítványt elfogadja és Kiss Áron vezetése alatt Jókai Károly, Ritook Zsigmond és Gáspár János tagokból álló bizottságot küld ki.

Ezzel az ülés véget ért.

III-ik nap.

Julius 8.

A tanügyi bizottság ma délelőtt 9 órakor rövid ülést tartott. A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után, ifj. dr. Kiss Áron, a tanítóképzési albizottság előadója, felolvasta az albizottság jelentését, melyben a tanító-képző intézetek számára előírt tananyag beosztására, a tantervre és vizsgálatokra vonatkozó javaslatok foglaltatnak. A közgyűlés, némi vita után, azzal a változtatással fogadta el a javaslatot, hogy a német nyelvet mint kötelező tantárgyat, törölni határozta, kimondván azonban azt, hogy a tanulóknak alkalmat adnak arra, hogy a német nyelvet, mint nem kötelezőt, tanulhassák. Ennek az intézkedésnek főindoka az volt, hogy a zsinat, mely a tanítóképző intézetek tananyagát meghatározta, nem vette fel a német nyelvet a kötelező tantárgyak keretébe, a zsinat határozatán túl pedig a bizottság nem mehet. De különben is a jelentésben a német nyelv tanulására megszabott idő alkalmas sem lenne arra, hogy a tanulók a négy év alatt

kiválóbb ismereteket sajátíthassanak el a német nyelvben, s így csak a hasznosabb tárgyakról vonnák el tőlük a drága időt. Egyébiránt a tanterv lényegében nem igen tér el az állami tantervtől. Legfőleg abban, hogy kiválóbb gondot fordít a zene művelésére, minthogy a református tanítók tudvalevőleg egyúttal kántorok is. A jelentésben foglalt javaslat e részét annyival inkább elfogadta a közgyűlés, mint hogy ez irányban az állami tantervet is módosítani készülnek s a zenei oktatásoknak az állami tanítóképző-intézetekben is nagyobb tért akarnak szerezni.

IV-ik nap.

Julius 9.

A tanügyi bizottság ma délelőtt tartotta harmadik ülését, melynek tárgyául a középiskolai tanterv szolgált. A múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után, a tanterv megállapítására kiküldött albizottság működéséről Szinyey előadó tett jelentést. Bejelentette, hogy a bizottság csak részben készülhetett el javaslatával, nevezetesen a tantárgyak osztályonként való beosztásával, míg az érettségi vizsgálatokra vonatkozólag csak ezután készíti el javaslatát. A kész tervezetek felolvasása előtt többen felszóltak s javasolták, hogy előbb a konventi jegyzőkönyvek olvastassanak fel, melyekben a középiskolai tantervekre vonatkozó irány meg van határozva. Tóth Sámuel czélszerűbbnek tartotta volna, ha az albizottság az országgyűs által hozott középiskolai törvény és konventi határozatok közt fenforgó eltéréseket állapítja meg s ezután dolgozza fel javaslatát. Filó Lajos felszólalása után, ki fölöslegesnek mondotta ezekre visszatérni, mert a bizottság több tagja eltávozott a fővárosból, s különben is a bizottságnak lesz még alkalma foglalkozni az érettségi vizsgálatok kérdésével: fölolvastattott a tanterv elkészített része. Vitát idézett elő a magyar nyelv és irodalom beosztása; nevezetesen az, hogy a javaslat a gymnasium 5-ik osztályába veszi fel a szónoklattant és a 6-ikba a költészetet. Az egyetemes bizottság elhatározta, hogy az albizottság javaslatát egész terjedelmében ki fogja nyomtatni s még az őszi konvent egybeülése előtt szétosztja a konventi tagok, a ref. iskolák tanárai, valamint az összes tanférfiak között. Ma délelőtt az albizottság és az egyetemes bizottság is tartott ülést. Az előbbin Szinyey és Parádi előadók bemutatták a tantervnek az érettségi vizsgálatokra vonatkozó javaslatát, mit lényegtelen módosításokkal elfogadtak. Ezután az egyetemes bizottság újlag kimondotta, hogy a tervezetet kinyomatja szétosztás végett, s ezzel az ülések véget értek.

A tiszántúli ref. tanáregyesület közgyűlése.

Múlt számunk „Különlék“ rovatában említettük, hogy a tiszántúli ref. tanáregyesület közgyűlése f. hó 12-én délelőtt Debreczenben megkezdte tanácskozásait, — s ugyan ez alkalomból jeleztük, hogy jelen számunkban bő és kimerítő tudósítással fogunk t. olvasóinknak szolgálni. Ez ígéretünket beváltandó, adjuk most a közgyűlési tudósítást a következőkben:

— I-ső nap. —

Debreczen, julius 12.

D. e. 10 óraker közgyűlés a főiskola disztermében megnyitattott.

Elnök, tanítóképezdei igazgató tanár Joó István, emelkedett nyelven irt s kellemes benyomást tevő meleg hangon elmondott beszédében jelzi, hogy most 2-ik gyűlését tartja ez egyesület Debreczenben 5 év leforgása után, amaz 1-ső az egyetnek is első t. i. alakuló gyűlése volt.

E város — mondá megnyitójában — ha minden szép, nemes és nagy ügy munkásait tárt karokkal fogadja: úgy bizonyára a tanügy munkásait leghebb szeretettel öleli mellére. Jelzi, hogy bár messze van még ez ifjú egylet terve valóításától, de közeledett az időhöz, melyben azt elérheti, de eddig is tett már annyit, a mennyit tudomán yos közérdekű és pályakérdések megoldása s értekezések tartása által tehet.

Majd fájdalomosan jelzi, hogy a tanügy munkásai és pártolói s vezetői sora ez évben jelentékenyen megritkult, s az elhalt jelesek neveit megemlíti. Meleg buzdító szavai után a gyűlést megnyitottnak nyilvánítja s felszólítja Elek Lajos jegyzőt jelentése felolvasására. Elek Lajos jegyző jellemző vonásokban felmutatja az egylet múltját, néhány pillantást vetve arra vissza.

Jelzi, hogy az érdeklődést nagyban mutatja a tagok számának évről évre szaporodása. Hogy az egyesületi évkönyvnek már 4 száma jelent meg, mely körülmény is az egyesület tevékenységéről tesz bizonyosságot, miután munkáságának ez egyik nyilvánulása.

A pályázatokat illetőleg, jelenti, hogy a pályakérdések közül 2 fejtetett meg a beérkezett 10 pályaművel, melyek közül azonban csak 3 találtatott jutalomra méltónak.

Intézkedés tétetett arra nézve, hogy a tanár-egyesület tagjai vándorgyűlésre utazásukkor némi kedvezményekben részesíttessenek. Továbbá kérelmeztetett a gymnasiumi önképzőkörök eltörlése.

A gyámintézet ügyében sürget némely reformokat. A gyámintézeti tagok száma 39. A gyámintézeti szabályok az évkönyvben közöltettek.

Jelzi, hogy indítvány tétetett már többször a tankönyvek megbírálása iránt, mely törekvés azonban eddig még nagyobb részben sikertelen maradt, a vallástanra tett ilnyemű munkálatok kivételével, daczára annak, hogy erre a mezőturi tanár-egyesületi gyűlés külön bizottságot küldött ki.

Tartatott ez évben 11 ülés, melyeken 80 határozat hozatott, mely részben a kis-uj-szállási gyűlés határozatait igyekezett érvényesíteni, részben a jelen gyűlésre, — mely az egylet ez évi működésének zárpontja — előkészületeket tenni.

Elnök az elhangzott jelentés után kérdést tesz: célszerűnek találná e a gyűlés a hallott indítványok megbírálásába most bele bocsátkozni?

Géresi Kálmán ezt külön ülés feladatává tenné. Békési Gyula másnap reggeli ülésre halasztandónak véleményezi.

Egyhangulag kinyomatandónak és elhalasztandónak véleményeztetik.

Következett a pénztárnoki jelentés, melyet Be czner Frigyes szerkesztett s Elek Lajos olvasott fel. Jeleztetik, hogy a tagsági díjakra nézve sok hátralék van, mely baj orvoslására többször intézkedés tétetett, hogy mily eredménynyel, a számadás eredményéből fog kitünni.

Elnök a felolvasott s meghallgatott pénztárnoki jelentés után kérdést tesz, hogy a még be nem fizetett tagsági díjakra nézve akar-e most határozatot hozni vagy úgy gondolkozik-e a gyűlés e tárgyban is, mint a fentebbi indítványokra nézve. Elnök a maga részéről úgy véli, hogy célszerű volna azokat bevehetlen és bevehető adósságokra osztályozni s az előbbieket kitérőlni, az utóbbiak bevétele iránt intézkedni.

Többször vélemény után, Elek Lajos egyesületi jegyző felolvasta az egyesületi alapszabályok idevonatkozó 11 §-át; ez ügyben bizottság kiküldése indítványoztatott. A pénztárak megvizsgálására csakugyan bizottság is küldetett ki.

Ezután kezdetét vette Gergely Károly értekezése Horatius epodosai felett.

Az élvezetes felolvasás után, felolvasónak az egyesület s hallgatóság nevében elnök köszönetét fejezi ki s annak az évkönyvben leendő közlését indítványozza. Indítványa elfogadtatott.

Következett a pályázat eredményéről a jelentés felolvasása. Mielőtt azonban ez megtörtént volna, püspök, Révész Bálint, azon örvendetes hirt hozta tudomására az egyesületnek, miszerint a debreczeni egyháztanács, az ügy iránti lelkesültségének kifejezést adni óhajtván, tegnapi ülésében valamely pályakérdés jutalmazására ötven drb. aranyat szavazott meg. A pályakérdés kitűzését a központi választmányra bizta.

Az első pályakérdésre:

„Mi az oka annak, hogy a gymnasiumi oktatás a latin nyelvben nem mutat fel annyi eredményt, mint a mennyi akár a ráfordított idő, akár a fáradság után, várható volna s jelöltessenek ki azon módzatok, a melyek által e bajon segíteni lehetne“ beérkezett pályamű — a mely azonban a terjedelmes s kimerítő bírálat szerint, pályadíjban nem részesíttethetett; bíráloi voltak: Tüdös János, Futó Mihály tanárok.

A 2-ik kérdésre:

„Mennyit várhatni a gymnasiumi oktatástól és fegyelmetől — a vallásos érzelem kifejtésére“ — szintén egy pályamű érkezett be, mely Balog Ferencz, Gergely Károly, Elek Lajos bírálok véleménye szerint, pályadíjban szintén nem részesíttethetett.

A pályakérdéseket illető tanácskozások után, az ülés 1/4 órára 1/4 óraker felfüggesztetett

I. nap (délután.)

A délutáni ülés kezdődött 1/2 óraker.

Joó István felmutatja azon nevezetesebb mozzanatokot, melyek a tanügy s nevelés terén a külföldön a legközelebb múltban fölmerültek.

Jelzi röviden Verulami Bácsó, Rousséau törekvéseit. Az egyháznak s államnak a tudomány s nevelésügy terén kifejtett tevékenységét.

Majd áttér a Franciaországban s Spanyolhonban felmerült s kifejtett tudományos törekvésekre.

Érinti a francia forradalomnak a nevelés ügyre gyakorolt befolyását s annak azon állapotát, melylyel birt az a szerzetesek kezében s III-ik Napoleon alatt.

Elősorolja azon kellékeket, melyek Franciaországban a közép- és elemi-iskolai tanintézetekben működő egyének-től megkívántatnak, hogy ily állásukra minősítést nyerjenek. Majd áttér azon nevezetes jelenségek és tünemények ismer-tetésére, melyek hazánkban is a nevelést illetőleg, fölme-rültek.

Hosszasan értekezik a tanuló ifjúságnak újabb időben oly szélesen s általánosan hangoztatott klüsterheltetéséről. Igyekszik e baj okát fölmutatni s kijelölni a módozatokat, melyek által azon segíteni lehetne. Nagy készüllettel szer-kesztett kitűnő értekezését azon óhaja kíséretében zárja be, vajha az ez ügyben teendő intézkedések s a többi nevelés-ügyi törekvések is, kívánt eredményre vezetnének.

Felolvasása s ezzel együtt a ülés, a hallgatóság tet-szés nyilvánulása közben, véget ért.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsi egyházmegyéből.

A sepsi ev. ref. egyházmegye folyó július hó 11-én S.-Szent-Györgyön, Csiszér Gábor esperes elnöklete alatt, rendkívüli közgyűlést tartott. Az egyházmegye lelkészei és a tanító-képviselők, egy-kettő kivételével, mind jelen voltak, egyházmegyei gondnok egy sem, világi képviselőt csak kettőt-hármat láttunk.

Elnöki megnyitó beszéd, jelentés és jegyzőkönyv ol-vasása után, a következő fontosabb tárgyak voltak napi renden:

1. Az országos *domestica* tárgyában kimondotta a közgyűlés, hogy az egyetemes konvent által kiadott felhívó szöveg és szabályzat haladéktalanul küldessék ki az egyes egyházakhoz, azzal az útasítással, hogy a szabályzat értelmében járva el, folyó évi szeptember hó végéig küld-jék be az aláírási ivatek esperes aúához. Esperes el-nöklete alatt az egyházmegyei tanács mellé egy felülvizsgáló bizottság neveztetett ki a betérjesztett aláírások felülvizs-gálására, illetőleg kiigazítására. Ezen bizottság október hó-ban elvégezvén munkálkodását, a november hóban tartandó egyházmegyei közgyűlés elébe terjeszti jelentését.

2. Az egyházmegyei jogügyi bizottság előadója, Kis Albert, nyolcz ügyet terjesztett elő.

Az állandó igazgatótanácsnak 772—1883. számú le-iratára és az egyetemes konvent 72—1883-ik számára vonat-kozólag egy általános nyugdíjintézet felállítása tár-gyában; az adatok beszerzésével és összeállításával az es-peres bizatott meg. Hasonlóan az áll. ig. tanács 775-ik sz. alatt kelt leirata értelmében a tűzkárbiztosítás tárgyában az adatok esperes aához torjesztendő be további elintézés végett.

Az egyetemes konvent 1883—74 szám alatt kelt le-irata értelmében a tanítók segélyezése és nyugdíja-

zása tárgyában az adatok szintén esperes aúához küldendő be további ellátás végett.

A nyolcz tárgy közül a többi kisebb fontosságú há-zi ügyre vonatkozott. Igen fontos elvi vitát idézett elő egy concret eset. Az egerpataki paptól egy borosnyói egyén követelte, hogy illő díjért az illető bélyeggel egy anyakönyvi okmányt adjon ki. A pap kérése teljesítését megtagadta — a kérelmesnek mint merőben idegennnek és az illető anya-könyvi személylyel semmi rokonsági viszonyban nem álló-nak, — midaddig, mig akár közigazgatási, akár törvény-széki hatóság útján nem igazolja, hogy minő célra akarja használni a kért kivonatot. A közgyűlés az egerpataki lel-kész eljárását helyeselte és egyúttal kimondotta határozat-ilag, hogy ezen concret esetből kifolyólag a méltóságos állandó igazgató tanács, illetőleg az egyházkerületi közgyűlés kéressék fel arra a fontos elvi kérdés eldöntésére, hogy a lelkészeknek szabad-e, kötelessége-e az egyház kötelékéhez nem tartozó magán felek közül is bárkinek és bármi célra hivatalos anyakönyvi kivonatok adni ki?

3. A gazdasági bizottság részéről Magyar Ká-roly jelenti, hogy a keperendszer szabályozására kiküldött bizottság többszöri felszólítására sem ült össze, miért is tüzetes javaslatot nem terjeszthet be. A bizottság felszólittatik, hogy a következő közgyűlés elébe tüzetes ja-vaslatot tetjesszen. A jelen évi kepelés és egyéb szolgál-mányok felszedése az eddigi törvények és törvényes gyakor-lat alapján fog történni, de azzal a hozzáadással, hogy az egyháztanács mindenik egyházközségben készítsen egy táblázatos kimutatást, melyben az ivatek egyik lapján, a kepelés előtt, minden egyháztartozó pontosan legyen előírva, a másik oldalon a leróvás följegyezve. A jegyzés rovatban a kepet élvezők ellenjegyzése és egyéb észrevételek.

Az egyházmegyei házipénztár rendezése és gyarapítása tárgyában több volt a szó, mint a krajczár. A director és esperes által kezelt rovatok, egyházmegyei és egyházkerületi illetékek kezelésének hűségéről is, de arról is meggyőződött a közgyűlés, hogy ezen ügy mennyi nyo-morusággal jár. A jövő közgyűlésen ezekre nézve szabályzat fog készítettetni.

—y.

KÜLFÖLD.

Németország. Luther utódai. Egy veszfáliai lap arról értesült, hogy Mährától két órányira, Kloster-Allendorf nevű falucskában Luther Mártonnak közvetlen utó-da lakik; Luther Henriknek hívják s ácsmesterséget üz; még csak 32 éves s már 6 fia van. Bátyja Luther Károly evangelikus theológiát tanul Jenában. Atyjuk kőműves le-gény volt s Berlinben jártakor megismerkedett egy titkos tanácsos leányával, ki a nagy reformator iránt való kegye-letből nőül ment az egyszerű mesteremberhez. Házasságuk nem lehetett boldog, mert a művelt, előkelő hölgy nem jól érez-te magát férje oldalán, ki magához való társaságokban sze-retett mulatni.

Spanyolország. A pápa és Spanyolország. A madridi udvarnál levő pápai nunciának a spanyol püspökhöz intézett körlevelét teszik közzé a madridi lapok. A körlevél erélyes hangja tanúságot tesz arról, mily szélsőségekbe csap át a karlista papság s a vallási nyugalmat s egyházi fegyelmet mennyire megbontják a legitimista párt üzemei. A spanyol papság e forrongása a Don Carlos „helytartója,” Nocedal által a múlt évben rendezett tömeges zarándokútra vezethető vissza, a melynek egészen politikai jellege volt. A püspökök egy része visszaütését a tüntetésnél nekik szánt statisztika szerepet, a zarándokmenet meghiusult, ellenben heves totharcz fejlődött ki a hivatalos s a karlista lapokban; a karlisták egész dühvel támadták meg a kisebb római zarándoklásokat, a pápa indítatva érezte magát, szenvedélyeik csillapítására hívni fel a spanyolországi katolikusokat; Bianchi nunciust, a ki nagyon összeszűrte a levelet Nocedallal, visszahívták Madridból s bitornokká tették. A karlisták azonban most sem nyugodtak, a tarragonai érsek kénytelen volt lázongó szeminariumát feloszlatni s nyugtalanságok törtek ki a többi papnöveldekben is. Az új nuncius mindezek folytán nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a vallást nem szabad összezavarni a politikával; egyetlen jogos politikai törekvést sem kárhoztat a szentszék, de azok örve alatt nem törheti el a vallási egység megbontását; a püspökök s papság helyezkedjenek a pártokénál magasabb álláspontra s minden politikai áramlatban igyekezzenek megtartani a közbecsülést és még árnyékát is kerüljék annak, mintha a katolikus sajtó és a kath. egyetek pártcélok szolgálatában állának. A fanatikusok dühét előreláthatólag nem fogja lecsillapítani e méltóságteljes bangon tartott kibocsátvány sem.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. július 21.

— Lapunk szerkesztője, ki — mint említők — Párisban tartózkodik, a magyar írók és művészek által rendezett kirándulás tagjaival egyetemben, a napokban a társaság néhány kiválóbb tagjával együtt azon kitüntetésben részesült, hogy Grévynek, a francia köztársaság ez idej elnökének, fogadó estélyére meghívást nyert. Ott megjelenvén, bemutatott az elnöknek, ki néhány szívélyes szót váltott vele, — s aztán a francia miniszterelnöknek: Ferry Gyulának, ki megtudván, hogy protestans lelkész, hosszasan beszélgetett vele vallásügyi viszonyainkról s különösen a protestantismus állásáról hazánkban. A nagy tudományu miniszterelnök sajnálatát fejezte ki a felett, hogy Franciaországban nagyon kevés a protestans, de másfelől örömeinek és elismerésének adott kifejezést a felett is, hogy Magyarországon teljes és torzsalkodás nélküli vallásszabadság uralkodik. — A magyar kirándulók általában véve folytonos szívélyes kitüntetésekben részesülnek a francia fővárosban.

— Mai számunkban részletes tudósítást hozván az egyetemes ref. tanügyi bizottság közgyűléséről, annak terjedelmes volta s lapunk szűk tere kizárták annak lehetőségét, hogy a tiszántuli ref. tanárgyülésről szóló tudósításunk e számban véget érjen. Kénytelenek vagyunk tehát annak folytatását jövő számunkra halasztani, miért olvasóink szives elnézését kérjük.

— A nagy-enyedi lelkészképzőben a folyó évben tartandó papi szigorlatok idejét a főt. püspök ur f. év augusztus hó 30-ra és az ezt követő napokra tűzte ki. Dr. Kovács Ödön rector.

— A tanpénzek ügye az egyetemen. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a budapesti egyetem jogi karának néhány tanárával bizalmas értekezletet tartott, melyen a tanpénzek ügyét behatóan megbeszélték. Módot kerestek arra, hogy a parallel tanszékek s a vizsgálati rendszer következtében a tanpénzek mai rendszerénél észlelhető inkonvenienziák és visszaélések mikép volnának megszüntethetők a tanárok jogos érdekeinek sérelme nélkül. Az értekezleten (melyen a miniszteren és Szász Károly miniszteri tanácsnokon kívül, Plósz Sándor jogkari dékán, Lechner, Szilágyi Dezső és Pulszky Ágost tanárok vettek részt, míg a meghívottak közül Kautz, Kerkápoly és Hoffmann nem jelenhettek meg) a kérdés több oldalról megbeszéltetett s az eszmecsere különböző javaslatokban nyert kifejezést, melyekre nézve a résztvevők megígérték, hogy részletesebben fogják formulázni, a miniszterium pedig a tandijra általában s egyes tanárok tanpénzeire vonatkozó adatokat összeállítja s a kérdés azután szélesebb körben is meg fog beszéltetni.

— Derék lelkész. Trefort miniszter levelet írt a máramarosi főispánnak, elmondva, hogy máramarosi útjában, Bogdánban tapasztalta, hogy mily gondviselészerű szerepet játszhatik egy jó lelkész, minő Brana János esperes. Az ő falujában a gyermekek nagy számmal járnak az iskolába, tisztasághoz szoknak s meglepősen haladnak a magyar nyelvben is. A miniszter — mint írja — Ungvárt a püspök felköszöntésére többi közt azt válaszolta, hogy a görög és latin szertartású egyházak közti unió nagy fontossága akkor fog csak egész jelentőségében nyilvánulni, ha a görög szertartású papok is, mint a katolikusok, az ország véghatárain is mindenütt a magyar államiságot és kulturát képviselik. A miniszter ezt az óhajást megtestesülve találta Brana János bogdáni lelkészben. Érdemeit a minisztertanács s ennek fölterjesztésére a király is méltányolta, a Ferencz József-rend lovagkeresztjével. Trefort miniszter arra kéri a főispánt, hogy e kitüntetést és az ő levelének tartalmát adja tudtul a nagyérdemű férfinak.

— Az osztrák polgári iskolát — tudvalevőleg — az új isk. törvény egészen megváltoztatta. Az új iskolai évvel ugyanis minden nyolcz osztályu polgári iskola két önálló tanintézetre oszlik fel: egy népiskolára és egy három osztályu polgári iskolára. E polg. iskola nemcsak a népiskola eddigi céljának fog megfelelni, hanem előkészíti a tanítóképzőre, egyes szakiskolákra s a gyakorlati polgári életre a helyi viszonyok szerint; s a hol több polgári iskola van, különféle szükségleteknek felelhetnek meg. A fiúiskoláknál megengedtetik ugynevezett munkaiskola szervezése is; de az nem lehet kötelező a tanulókra nézve. A mely tankerületben több polg. iskola van, azok tanítói a rendes tankerületi tanácskozmányon kívül saját ügyeik megbeszélése végett évenként külön is tartoznak összegyűlni. A polg. leányiskolában a tornázás is taníttatik s a felső osztályokban lehetőleg nők által.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Az államsegély. Sz. B. — Jób Könyve. (Bibliai tanulmány.) Irta: Benkő István. — A tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület közgyűlése. — Iskolai értesítők — Külföld: (Franciaország, Olaszország, Oroszország.) — Irodalom. — Különfélék. — Számadás és kérelem. — Körözüvények. — Hirdetés.

AZ ÁLLAMSEGÉLY.

Kolozsvártt, 1883. július 27.

Az áll. igazgató tanács évi rendes végzendői sorában bizonynyal nem a legkönnyebbek közé tartozik az államsegély kiosztása. Mert jól eshetik ugyan, ha módunkban áll a szükségben levőknek segélyt juttatni, de még inkább fájhat látni a nagy szegénységet s érezni erőtelenségünket, hogy nem bírnunk segíteni, mert nincs miből. Már pedig az egyházmegyék által már amugy is megrostált folyamodványok közzül rendesen csak körülbelől felényit lehet kedvezőleg elintézni s azt is csak oly módon, hogy egy-egy rombadólt templom fölépítésére száz, a legjobb esetben kétszáz, — egy-egy két-három száz forintnyi fizetésen tengődő egyházi hivatalnok egész évi segélyzésére 10, legfőlebb 50 frt fordítatik — a fele-folyamodóknak pedig még ennyi sem juttatható, annál az egyszerű oknál fogva, mivel 7500 frtból nem lehet, — még az állandó ig. tanács ismert „bölcseége“ sem bir 15000 frtot kiosztani.

Az a minden esztendőben ismétlődő keserű érzés, mely az ig. tanácsot e szomorító tény láttára elfogja, indíthatta e testületet arra a gondolatra, hogy a közgyűlésnek tanácsolja a segély-kiosztás eddigi módjának megváltoztatását, olykép, hogy az egyház-

kerület osztassék föl 4—5 körre s évenként csak egy ilyen kör részesíttessék az államsegélyben, hogy így a 4—5 év sorrendjében nagyobb összegek legyenek egy-egy szükölködőnek juttathatók.

Az egyházkerületi közgyűlés el is fogadta az ig. tanács javaslatát, ő reá bizván a segélyezési körök számának megállapítását s errel természetesen azt is, hogy mily rendben következzenek egymásután a megalkotandó segélyezési körök.

Most tehát az ig. tanácsn a sor, hogy ez ügyben intézkedjék, de azért nem árt, ha a kérdést nyilvános megbeszélés alá vonjuk, mert bármennyire meg legyünk is győződve e t. testület belátása felől, nem fog ártani, ha a különböző vidékekről s különböző fejekből származó nézetek tájékozást fognak nyújtani a bekövetkezendő megállapodásra nézve.

Mint az ig. tanácsnak a közgyűléshez ez ügyben intézett előterjesztéséből kitetszik, a szándék az, hogy nemcsak a rendszeresített segélyek, hanem azok a dotatiók is érintetlen hagyassanak, a melyek nincsenek ugyan forma szerint állandósítva, de a melyeket hallgatólag mégis ilyeneknek tekint maga az ig. tanács is, mert évről-évre megszavazza ugyan azoknak az egyéneknek, a minthogy alig is lehetne másként, mivel a szegénység az évekkel nem apadni, hanem gyarapodni szokott.

A közgyűlési határozat, ugyancsak, épen a rendszeresített segélyek érintetlen hagyását mondja ki és nem szól semmit azokról a segélyekről, melyeket „nem rendszeresített, de évenként ugyanazon egyéneknek kiutaltatni szokott“-aknak nevez ez. előterjesztés, de akarjuk hinni s óhajtjuk, hogy az ig. tanács is a mi értelmünkben kívánja előterjesztését

Jelen számunkhoz $\frac{1}{4}$ iv melléklet van csatolva.

tekinteni, mert igen méltánytalannak és sujtónak tartanók, ha olyan szegény és legtöbbször koros egyházi szolgák közt 10—50 frtnyi kegy-alamizsnát (mert nem is egyéb!) élveztek eddig évenként, ezután csak 4—5 évben egyszer kapnának segítyt, ha mindjárt nagyobbacska összegben is.

Az évente így kiosztásra kerülő összeg tehát, kerek számban szólva, 4000 frt leend s bár ez sem sok, de mégis lehet valamit kezdeni vele, ha csak is nehány egyházmegye szegényei közt kell fölosztani.

Hogy hány kerület alkottassék s így hány évi turnusban kerül ismét a sor az első segélyezési körre: annak elhatározása az ig. tanácsnál van. Nem tartanók azonban czélszerűnek, ha nagyobb számu körre osztatnék az egyházkerület, mert igaz ugyan, hogy így még tetemesebb összegek volnának a sorra kerülő egyházmegyékben kioszthatók, de túlfelől oly hosszú ideig kellene egy-egy segélyre szorulónak várakoznia, hogy az alatt úgy járhatna, mint a népkölteménybeli gyermek, ki éhen halt, mert mostohája csak akkor vettetett gabonát kenyérnek, mikor éhségről panaszkodott.

Az eddigi kiosztási arányt nézve s a kolozsvári egyházmegyét szintén nem számítva, a tizenhét egyházmegye és a tizennyolczadik csoportot tevő püspöki vizsg. alatti egyházközségek az alkotandó négy körbe a következőleg volnának beoszthatók:

I. kör: Vajda-Hunyad-Zaránd, Gyulafehérvár, Nagy-Enyed, Kolozs-Kalota, Nagy-Sajó.

II. kör: Szilágy-Szolnok, Deés, Szék, Küllő, Erdővidék.

III. kör: Görgény, Maros, Orba, Kézds és

TÁRCZA

KEGYELET A HOLTAK IRANT.

Saint-Marc Girardin tanulmánya.

A holtak iránti kegyelet a családi és vallásos érzésekkel függ össze. Szeretjük elgondolni, hogy az élők s a holtak közt rokonszenvi kötelék létezik, melyet sem amazok részéről az élet izgatottsága, sem emezek részéről a sir mozdulatlansága el nem képes tépni. A halál titokzatos, homályos volta még növeli rokonszenvünk illuzióját. Ezek a szeretett holtak, kiket ugyan testi szemekkel már nem látunk, de kik folyton jelen vannak lelki szemünk előtt, vajjon mivé lettek? Vajjon az istenek halhatatlanságából jutott-e nekik is valami osztályrésztül? Vagy mindössze az élet bizonyos alakja, árnyéka? Mit semmisített meg lényükből a sirgödör, s mit hagyott fent? Mindez mély titok, mely a legszelidebb s legédesebb babonára könnyen vezet, a nélkül, hogy ellentétbe jönne e vallással. Mert az istenek tisztelete, az örök és a holtak iránti kegyelet, a hajdankor és a halhatatlan iránti kegyelet, egymással ro-

IV. kör: Szeben, Udvarhely, Sepsí és a püspöki vizsg. alatt álló egyházközségek.

E csoportok tervezésénél az egyházmegyék régi rendjét követtük s csak annyiban tértünk el attól, a mennyiben az eddigi segélyezési összegek mértéke alapján összeállított csoportok szükségait lehetőleg igyekeztünk egyenlő összegekké kerekíteni ki. Magától értetik, hogy e csoportosítást épen nem tartjuk csálhatatlannak s inkább csak arra szántuk, hogy az egyéni érdeklődést fölkeltsse s provocaljon többeket ily csoportosítási javaslatok megtételére. S annyival szükségesebb volna e több oldalról való hozzászólás, mivel elősmerjük, hogy, a mi e csoportosítás tervénél bennünket vezérelt, csakis az eddigi segélyezés számadatai és arányai voltak, már pedig nem szükségkép következik, hogy az alkalmazott mérték igazán fejezze ki a valódi legnagyobb szükségletet s csakugyan azok az egyházközségek és egyének szorultak legyen leginkább a segélyre, a kik eddig az izgazgató tanács kedvező válaszait tudták kinyerni.

Igaz ugyan, hogy a mi tévedést az államsegély kiosztásánál el fogna követni, a domesticai segélyek adományozásával helyre lehetne hozni, de a két fajta segély nem egy és ugyanazon elvek szerint szavaztatik meg, s meg aztán a négy-öt évre szóló elhatározás netaláni hibái terhesebbek fognának lenni, mint az olyan intézkedés, a melyet már a következő évben recorigálni lehet.

Szóljanak tehát első sorban az érdekeltek, mert néma gyermeknek anyja sem érti a szavát.

Sz. B.

kon, szomszédos fogalmak. Mind valami felettünk, de épen nem rajtunk kívül álló okból erednek, nagy része van bennük ama legfelsőbb hatalomnak, mely bennünket teremtett s fentart; a hajdankornak, melynek hagyományából kerül ki minden, az öröklétnak, melybe tér vissza minden s végül a halálnak, mely uralkodik ugyan rajtunk, de meg nem semmisít.

A túlélésnek vagy az emberi halhatatlanságnak gondolata, mi a holtak iránti kegyelet alapja, különbözőleg nyilvánult az egyes körök s a műveltség különböző fokozatai szerint. Vannak idők, midőn az ember ama gondolatnak, melyet siri életéről vagy halhatatlanságáról táplál, többé-kevésbé anyagias kifejezést ad: árnyakban, manesekben hisz, vagyis azt hiszi, hogy testünk alakja is részben fennmarad. (Egy régi grammaticus a manes szót manere, maradni-ból származtatja genialisan, bár nem ép megbizhatón.) Ez az árny az anyagi és szellemi életnek sajátos vegyülete; de ez a vegyület maga hiven kifejezi az emberi lény kettősségét. Különbözik az árny szó fogalma az idők szerint változik. Ho név árnyai mohón isszák az áldozati vért, mint-ha a vér öntene beléjük éltető erőt. A Virgil árnyai már

JOB KÖNYVE.

— (Biblia tanulmány) —

Irta:

Benkő István.

1. A könyv neve és általános jellemzése.

A tárgyalás alá veendő költői könyv neve, czime, igen helyesen, a benne szereplő hősről van véve. E hős neve: **יִיב** (ijjób) vagy magyarul, Jób: kinek szenvedése és küzdelme van a költeményben valódi költői ügyességgel előadva. Eszónak **יִיב** valódi ethymológiáját adni, mely a hős lényének teljes fogalmát kifejezné, még eddig nem sikerült. Két irányban magyarázzák. Némelyek az arabból, mások a héberből származtatják, erős érveket hozván fel nézetük támogatására. Kromeyer, I. D. Michaelis és újabban Ewald, Delitzsch, Dillmann és mások szerint, az arab **يَب**, (ub) szótól származik, mely egyenlő a héber **יב=שׁוּב** szóval és jelent: visszamenni, képleg: megtérni, megbánni. „E szerint **יִיב** mint a hősnek megjelölése, legilöbben jelentén a gonosz kétség után magába térőt és épen ez által ismét istenhez fordulót: mert valóban ebben van a hősnek legmagasabb fogalma 42.6“ (Ewald.) Másfelől Gesenius Fürst, de Wette, Hirzel, Heiligstedt, Davidson és mások a héber **יב=אב** (előfordul Exod. 23; 22; I. Sam. 18; 29) szótól származtatják, mely annyit jelent: ellenséggépen bánni valakivel, ellenségesen üldözni, vádolónak lenni, 13.24; 30. 21. Ez esetben **יִיב** szenvedő részesülője **יב=אב**-nak és jelent: az üldözött, a megtámadott.

Egyik származtatás szerint tehát **יִיב** (ijjób) anyyi, mint a megtérő, másik szerint: az üldözött és így,

nem ily falánkok, nem ily durvák, sőt anyagtanul lelkekkel vannak átalakulóban.

Minél jobban megtanította rá az embert a bölcsészet, hogy különbséget tegyen a test s a lélek sorsának különbsége közt, minél jobban megtanultuk érteni, hogy csakis az halhatatlan bennünk, a mi nem anyag, annál jobban csökkent a sirok tisztelésének szentsége, illetőleg más tárgyhoz kezdett fordulni a holtak iránti kegyelet; most már nem árnyaknak, hanem lelkeknek hoznak áldozatot; a manesek többé nem tekintetnek élő lényeknek, csak pluasisek. Sőt a test iránti közönyösséget hirdető bölcsészek egyenesen megvetendőknek hirdetik a sirokat. A köznép azonban továbbra is tiszteli őseinek sirjait, s abban a fogalomban, melyet a lelkek életéről alkot magának, még nagy része van a testies jelenségeknek, alakoknak.

A sirok iránti kegyelet tehát mint vallásos érzet lép fel, melyet a családi kötelék sugalt. A pogány és a keresztényen philosophusok spiritualismusa aztán a mint érvényre jut, megrendíti s csak a nép körében marad fenn, mint babona, melyet az övéi iránti szeretet sugalt a népnek. De e két dagály- és apály-mozzanaton kívül van még a sirok iránti kegyeletnek egy harmadik mozzanata is, melyet nem

mint látható, egyik sem fejezi ki a hős valódi fogalmát, mert bár Jóbnek végső megtérése egyik lényeges jellemvonása, de csakis lényeges és nem a legfőbb, mint Ewald megjegyzi, sokkal jellemzőbb vonása a szenvedés és az üldöztetés, meg lévén támadva, isten engedelmével, a sátántól és barátaitól. Mint a költemény elemzéséből alább ki fog tűnni, Jób mindig ragaszkodik istenhez, ártatlan, védi ártatlanságát s megtérése nem az örökös, hanem csak az elhordozhatlan szenvedés okozta pillanatnyi kétségből történi s így a megtérő elnevezés nem fejezi ki fogalmát. De tagadhatlan, hogy egyik lényeges vonás. Ennélfogva úgy vélekedünk, hogy az arab **يَب**, (ub) a közös gyök, „miből a héber **יב** csak tájszóvási elágazás“ (Dillmann, Zöckler): mindkét elnevezés jogosult, de az üldözött elnevezés megfelelőbb és a hébernek, mert héberül értettek és beszéltek, a közelebbi **יב** héber szótól származott **יִיב**-ban az üldözött, a nyomoroktól sújtott embert látták. A költő sem megtérőt, hanem épen egy ártatlanul sújtott embert akar festeni, hogy czélja szerint, szemléltesse a földön nyilvánuló isteni igazságosságnak az ember belső érdeméhez való viszás arányát.

A mi a költemény általános jellemzését illeti, habozás nélkül elmondható, hogy az valódi klasszikus mű, akár feladata nagyszerűségét, gondolati tartalmas voltát, istenfogalmát, erkölcsanát, akár irányát, akár az egésznek és egyes részeknek művészi szerkezetét tekintjük.

Kitűnő voltánál fogva nemcsak a ó-kornak és héber irodalomnak, hanem diszére válnék bármely kornak és bármely nemzet irodalmának. Úgy vallási, vallástörténeti, mint költői és irodalomtörténeti tekintetben kiérdemli a műveltek vizsgálódását. Mint vallásos költeménynek tárgya egyetemes érdekű: az isten igazságossága, az emberi lélekhez való kevésbbé érdekes megfigyelni azon időpontot értem, midőn ez a kegyelet, úgy szólva, egészen irodalmivá válik, midőn a sirok már nem egy-egy kedvelt árnylakása vagy semmihez se vett hamvak raktára, hanem költői ábrándozásnak, morogásnak tárgyai. Az ember hitéletének eszméje, mely a régieknél oly szentté, majd meg oly közönyössé tette a temetkező helyet, lassan-lassan egy önző érzéstől háttérbe szorul és megsemmisül. A régiek így szóltak egy-egy sir megpillantására: „Itt nyugszanak testvéreink; ez szent hely.“ A philosophusok így szólnak: „Nem itt lakoznak lelkek, ez csak egy földnégyyszög. A mai költők és regényírók meg: „Majd én is itt pihenek meg!“ Ennek az önző szomorurágnak a kifejezésére, mit a sir megpillantása kelt bennünk, igen szerencsés szóval rendelkezünk; ez a melancholia. A holtak irányában a régiek komolyak s kegyeletteljesekek, a philosophusok büszkék és lenézők, a tizenyolczadik és tizenkilenczedik század költői melancholicusok.

A sirok kultúrájának ezt a három phasisát akarom futólagosan megvizsgálni és látni, mily különbözőn nyilvánul mindegyikben a holtak iránti kegyelet.

(Folyt. köv.)

szonya s így általános pszichológiai fontossága, mely nem egy emberre, hanem az egész emberi nemre vonatkozik, az egész emberi nemet érdeklő kérdéssel foglalkozik. Épen ezért úgy a tudós theologus, mint a vallásos ember és a bölcselő vizsgálódására méltó: de másfelől rendkívül érdekes, tekintve a külsőleges szempontokat, a régiségbuvár, természettudós, valamint az aesthetikus és költő előtt is. A ráfordított figyelmet és vizsgálódást gazdagon megjutalmazza.

Sokban különbözik e költemény minden más héber elmeterméktől, kimagaslik a többi ó-testamentomi költői könyvek közül.

Vallás-erkölcsi szempontból tekintve, hiven feltünteteti előttünk az ő keleti szellemet, hogy miként fogták fel a vallást, minő erkölcsi fogalmakkal bírtak, az isteni hatalmat, igazságosságot és világigazgatást miként látták megvalósulva ez életben, szóval, hogy miként működik isten a természeti és erkölcsi világban. Feltárja az emberi okoskodásnak, gondolatnak legkülönbözőbb elemeit, merészen kutatja az elveket, melyeken isten igazságossága alapul. Mélyen belemerül a spekulatióba, hogy napfényre hozza a tapasztalat körébe eső tényekből azon magasabb elvet, azon mélyebb alapot, a melyből tekintve istennek az emberrel való bánásmódja megérthető legyen. Kifürkészhetlen titok ez az ember előtt. Nem juthat el a teljes megoldásáig. De a kutatás, a küzdelem e festése magasztos. Theismusa emelkedettségére és tisztaságára nézve mennyivel fölülmulja a körülakó népekét! Látjuk, hogy mily tiszta fogalma van isten szentségéről, bölcseségéről, mindenhatóságáról, abszolút felsőbbbségéről. Erkölcsstana szintén, mint szertartása egyszerű, tiszta. A szenvedőnek zúgolódásai sokszor illetlenek, de mindig természetesekek; a keserű kitörések után a legmegilletőbb gyöngédség következik, mely részvétünket ébreszti fel.

A gondolat mélységével együtt jár az irány, a nyelv költői emelkedettsége, az előadás változatossága. A prózai elbeszélés (prolog, epilóg) kellemes, világos, egyszerű. A párbeszédnek szembeszökőn domborodnak ki, telve változatokkal, kitörésekkel, a szemrehányás és méltatlan bántalom neheztelesével. A nyelvnek vannak különösségei, melyek miatt a kritikusok a legkülönbözőbb következtetésekre jutottak, a könyv jellemét tekintve. Több oly szó van, mely ismeretlen a héber íróknál, ezeket a rokon dialectusokban keresik, ismét sok van olyan, mely csak a leginkább héber iratokban fordul elő; míg másfelől sok szó és idiom kifejezés csak a későbbi iratokban jön elő, melyek a fogság után keletkeztek.

Berendezése, szerkezete mesteri kézre vall, argumentálása logikus főre, s hogy az író érezte, a mit ír, azt mutatja az érzelem természetessége és igazsága. Valamint a felfogásbeli merészség és az érzelem csapongása mélyen gondolkodó lángtelkü költőt, úgy a tervezet szabályossága, az átmenetek hirtelensége, a nagy és erős képek használata, a jellemnek kidomborítása, a fokozkónti megoldás valódi művészt mutat fel. A tárgyalás annyira közvetlen, hogy az egyes személyeket mintegy maguuk előtt látjuk az ő gon-

dolkodásmódjukkal, felfogásukkal, s így a küzdelem mintegy előttünk történik.

A természetes össze van kötve a művészivel és ez teszi remekké a művet s valódi íróvá a költőt.

2. A könyv tartalma és felosztása.

Kezdet (prolog) 1—2 fejezet.

Ur földén élt az istenfélő Jób, ki emberi értelemben tökéletes vala; külsőleg is megáldotta az Ur minden jóval: számos tagu családdal, nagy kiterjedésű gazdagsággal, úgy, hogy minden tekintetben kimagaslott kelet más lakói közül.

Egy napon az Ur előtt megjelentek Istennek fiai s köztük a sátán is. Az Ur megszólítja a sátánt s egyszersmind Jób után kérdez, kit igaznak és kegyesnek ismert. A sátán ravaszul feleli, hogy Jóbnak érdekében áll hűnek lenni, hiszen meg van áldva mindennel; de sújtsa csak a balszerencse, azonnal elmulik az ő kegyessége és feddhetlensége. Hogy ezen vádért megszegyenítse, engedelmet ad az Ur a sátánnak, hogy Jóbót megkísértse, csak Jób személyét nem szabad érintenie.

A sátán eltávozik, hogy Jóbót megkísértse. Egyik követ a másik után jó Jóbhoz, csapás csapást vált fel fokozatosan. Egy és ugyanazon a napon, épen családi ünnepen, ellenséges behohanások, égi tűz és vihar által hirtelen megfosztatik Jób minden vagyonától, szolgálaitól, gyermekeitől. Bár minden elpusztul, Jób a csapások között is áldja az Ur nevét.

Ismét megjelennek Isten fiai az Ur előtt. Eljő a sátán is és Jób hűségben maradását annak tulajdonítja, hogy személye, teste érintetlen maradt. Ekkor az Ur a sátán kezébe adja Jóbnak személyét is, de csak azon feltétellel, hogy életét megtartsa.

A sátán eltávozik és megveré Jóbót undok fekélylyel tetőtől talpig, hogy kitűnjék: vajjon az ő kegyessége csak ugyan a földi javakért volt-e? Nagy kínjai között még egy új támadás jön rá. Felesége, bár tudatlanul, de hatásos eszköz öze a sátánnak, szidalmazva tanácsolja, hogy tagadja meg istent. De Jób a nagy szerencsetlenségek, testi szenvedések között felesége ösztönzésének is erős hittal áll ellent, sőt azt megfeddi és ajkaival nem vétkezik, hanem türelmesen megnyugodott isten akarataiban.

Jób nyomoruságáról értesülvén három barátja, egyenként eljönnek hozzá, hogy vele együtt bánkodjanak és őt vigasztalják. Jóbót a nyomor annyira elváltoztatta, hogy nem ismernek rá barátai, sirnak, ruhájokat meghasogatják, hét nap és hét éjjel ülnek mellette, nem szólván egy szót se, látva Jóbnak rendkívüli kínjait.

Eddig tart a történeti bevezetés, itt vannak felsorolva azon tények, melyeken a későbbi érvelések alapulnak. E prolog röviden, de tömören és kötetlen beszédben van írva. A három barát megjelenése, mely e részt bezárja, e egyszersmind a költemény fő tárgyába való bevezetést teszi.

(Folyt. köv.)

A tiszántúli ref. középiskolai tanár- egyesület közgyűlése.

— Második nap. —

Debreczen, július 13.

Ülés kezdete 1/26 órakor.

Elnök az ülés jelenlevő tagjait a gyűlés megkezdéséig előleges tanácskozásra hívja föl.

Tárgyak: 1-ször. Némely indítványok jövőre nézve a gyűlések mikénttartása iránt.

Elsőben Vozári szól a tárgyhoz röviden, azután Balogh Ferencz kimerítően és alaposan értekezik a kérdés felett. Ajánlja, hogy a központi bizottság joga és feladata legyen jövőre nézve a gyűlés helyeit kitűzni, valamint elnököt is választani.

a) Vita tárgyat képezi azon kérdés, vajjon hol legyen a központi bizottság, s vajjon kizárólag debreczeni tanárnak kell-e az elnöknek lenni, vagy lehet-e vidéki iskola tanára is? Többen a czélszerűség szempontjából vélik e kérdést megvitatatandónak. Azonban Elek Lajos az alapszabályok azon pontját hangsúlyozza, mely az egyesület központját Debreczent jelöli ki. Erre tekintettel Joó István is helyén kívülinek találja e kérdés vitatását, s ezzel a tárgy befejezettnek lett tekintve.

b) Indítványoztatik az évkönyvben közrebocsátandó közlemények méltányos díjazása. Ezzel kapcsolatban fölmerül azon javaslat, mely a pályadíj felemelését veszi célba.

Tárgyalás alá vétetik azon indítvány, mely — egyfelől a pályakérdések megfejtése körüli kedvezőtlen eredmény miatt, másfelől a czélszerűség szempontjából az eddigi pályakérdések kitűzése helyett — oly tankönyvek írását ajánlaná, melyek közikönyvekül lennének használhatók, a minők azonban még most nem léteznek.

Balogh Ferencz ez ellen, alapos okokkal indokolt, kifogást tesz. Véleményét osztja Tüdős János taná, s miután többen is hasonló nézetet vallanak: az indítvány elesik.

c) Majd az egyesületi gyűlésekre utazó tagok kedvezményben részesítésének kérdése merül fel s tárgyalatik annak mikénti eszközlése.

Gergely Károly javallja, hogy — az e tárgyban az iskolákhoz intézett eddigi sikertelen felszólalások helyett — a superintendencia kerestetnék meg.

Bodolai László indítványozza, kéretnék fel a superintendencia, hogy e tekintetben utasítsa illető iskolafentartó testületeket a kellő intézkedések megtételére.

Indítványát többen helyeslik.

Itt az előleges értekezlet véget ér s közgyűléssé alakul át s a fennebbi indítványok elébe terjesztetnek.

Az eddigi indítványoknak a fentebbi módon történt megoldását fogadja el a közgyűlés s elébe terjesztetik a 4-ik indítvány, mely javaslatot kér az iskolákra felügyelő bizottság elnökének választása iránt.

Vozári Gyula, tegnapi megállapodásra hivatkozva, szól a kérdéshez.

Szóba jön, hogy a fennebbi szerepre választandó egyén személye iránt a vélemények különbözök s mint arra

alkalmasak, hárman említettnek, u. m. nagytiszteletű Kiss Áron és Szabó János esperes urak s nagytiszteletű Tóth Sámuel ur.

A kérdés hosszas vita tárgyává válik. Többen hozzá szólnak. Bodolai László fejtegetésébe bocsátkozik e kérdésnek, Jegyző az idevonatkozó pontozatokat felolvassa.

E kérdés tárgyalása a fennebbi módon történt kijelöléssel véget ér.

Következett az 5-ik indítvány, mely a tankönyvek bírálatos megvizsgálását foglalja magában. Az indítványt magát igen czélszerűnek, életrevalónak találja Bodolai, de szövegezésé ellen kifogást tesz, valamint Szilágyi is, ezután felolvassa jegyző az idevágó 3. §-t.

Értekezik még e tárgyban n. t. Balogh Ferencz, Gergely Károly s hozzá szólnak még többen.

Elnök úgy nyilatkozik, hogy a tárgy sokasága miatt, vagy a tanácskozást lesz kénytelen sürgetni, vagy a gyűlés meghosszabbítását javasolni.

6-or. Tárgyalás alá vétetik a nem teljes gymnasiumok képviselői utazási költségeinek mikénti fedeztetése. Bodolai e kérdést úgy véli legczélszerűbben megoldhatni, hogy az e tekintetben eddigi mulasztás és baj egyszerűen hozassék a superintendencia tudomására, az e felőli intézkedés módja bölcs belátására bízván.

Az indítvány ilyenforma megoldásával e tárgy befejeztetik.

Indítványoztatik, hogy a jövőre nézve tartandó gyűlések mindenike alkalmával, azon helyen, hol a gyűlés tartatik, valamely elhalt tanférfiu feletti emlékbeszéd tartassék.

Balogh Ferencz, többféle okok alapján, az indítványon azon módosítást óhajtja tétetni, hogy a célba vett emlékbeszéd ne minden évben, hanem csak minden második évben tartassék. Az indítvány felolvasott alakjában fogadtatik el.

Olvastatik azon indítvány, mely az évkönyvben a jegyzőkönyvek közlését ajánlja. Miután ez intézkedést a „Debreczeni Protestans Lap“ tudósításai feleslegessé teszik, a pénztárra pedig terhelő volna: az indítvány elvettetik.

A tegnapi pályázati jelentés szerint jutalomban nem részesített pályaművek jeligés levélkéi elégetése elhatároztatik, s annak végrehajtására nagytiszteletű Gergely Károly és tekintetes Kovács János urak neveztetnek ki, kik a jeligés leveleket azonnal átveszik.

Megtörténik a tisztviselői kar lemondása, s elrendeltetik az új választás, titkos szavazás útján.

A szavazatszedő bizottság tagjairól Barcsay, Faragó Balint és György Lajos urak neveztetnek ki.

Miután a választási szabályok felolvasatnak, a szavazás elrendeltetik. A szavazás eredményének megvizsgálása néhány percz alatt megtörtént s az új tisztviselői kar megalakítottatott az elnök kivételével, mely most még nem választatott. Beadatott 41 szavazat, melyek közül legtöbb szavazatot nyertek: Békési Gyula 17-et, Joó István és Géresi Kálmán. Abszolút többsége egyiknek sem levén: új szavazat rendeltetik el az említett 3 legtöbb szavazatot nyert egyén közt. Békési azonban kéri nevét a jelöltek

közül kitöröltetni. Jegyzőnek, 39 szavazattal, Elek Lajos, pénztárnoknak, 40 szavazattal, Beczner Frigyes választattak meg.

Olvastatik a pályadíjak és pályakérdések ügyében javaslat készítése végett kiküldött négyes bizottság javaslata, mely szerint a már 3 éven keresztül kitűzött, de kellő eredményt még most sem fejtett, latin nyelvi pályázat pályadíja 100 frtról 200 frtra emeltetni indítványoztatik.

A debreczeni egyház által kitűzött 50 aranyos pályázatra a következő 2 kérdés valamelyike ajánlatik:

1-ör. Fejtessék ki, hogy az alsóbb mathesis tanítási módszerek: — synthesis, analysis, genesis, — közül melyik czélszerűbb, akár a matematikai tudományok, akár az elme fejlesztés érdekéből?

2-ör. Adassék elő a Debreczenben működött mathesis professorok működése, különös tekintettel arra, hogy melyiknek mi nevezetes törekvése volt, úgy a kazai, mint az általános matematikai tudományosság fejlesztése körül?

Beadási határidőül, 1884. év 1-ső negyedének valamelyik hónapját ajánlva, megbirálás és választás végett a gyűlés elé terjesztetik.

A javaslat előbbi része azon módosítással fogadtatik el, hogy a 200 forintra felemelt pályadíj nemcsak abszolút becstű, hanem más műnek is kiadassék, ha az közölhető lesz.

A mathematicai kérdések megválasztására nézve, Gergely Károly a második kérdés mellett nyilatkozik. Czélszerűbbnek véli ennek elfogadását, a mennyiben ennek történelmi bece is lenne, ellenben Szilágyi s mások az 1-ső kérdést óhajtják kitűzni, s a gyűlés nagy többsége a mellett nyilatkozik ez ellenében.

11 óraker kezdetét vette némely újabb physikai eszközök bemutatása Nagy Pál tanár által.

Először a Holtz-féle megosztási villanygép lett bemutatva, mely a leydeni palaczkból vett legkisebb villany szikrát százszorosan adta vissza, a leydeni palaczkkal sűrített villanyszikrákkal a villámlás s villám-leütés tünetményeit a szokott fény- és hangtűnemények kíséretében — tehát kisebbszzerű villámlások és dörgésszerű pattogások között — a leghűbben jeleníti meg. Ugyancsak a villanyosság körébe tartozó mutatóanyagok és eszközök egyikéül mutattatott be a 25 delejpatkó belsejében működésbe hozott villanyos hordó, mely műtét, a befektetett erők visszaadásáról, a legszebb példával tett bizonyosságot.

A fényt a nból előadatott s kísérletekkel megvilágított a szivárvány előállítására. A terem egyik felére ugyan is szép, teljes köralakú szivárvány vettetett egy háromszögű prisma segítségével, mely mutatóanyag a spectral analysis törvényeinek magyarázatával lett érdekesebbé és élvezetesebbé.

Bemutatott végre az ugynevezett heliostal (napállító.) Ugyanis domborn lensze segítségével a falra teljes árnyékok vettek. Ily módon a legfinomabb tárgyak képei is — minők p. o. a test vizsgálóképe, lehellet — láthatókká lettek.

Ugyanily módon vettek a falra üveg képek, p. o. a nagy templom, a bécsi Carl templom, Konstantinápoly egy része, a szultán palotájának és Bosporusnak egy részével,

Bemutatattak 10, 20 és 25 ezerszeres nagyításban mikrofotographiak, a vérsavó és vértekecsék, növényi sejtek, apró ásvány részecskék, Luther Vormsi szobra.

Mindez a Nagy Pál ur mély tudományu, de népszerű nyelven tartott szellemes, humoros magyarázataival kísérve, oly élvezetet nyújtott, melyről e tudósítás nem képes e lap hasábjaira annak árnyékát sem vegyíteni.

Délutáni ülés.

Vékony Antal tanár olvassa „Fegyelem a középiskolában“ czimű értekezését. Felolvasó alapos tanulmányról, buzgóságról s lelkesültségről tanuskodó értekezésének legfontosabb czímele az, mely a középiskolák növendékei számára az angolhoni ilyenmü magasabb nevelési igénynek megfelelő nevelő-intézetek létesítésében óhajt megtestesülést nyerni.

Felovásónak elnök, az egyesület nevében, köszönetét fejezi ki, s értekezésének az évkönyvben való közlése elhatároztatik. Midőn azonban a tárgy nagy fontossága tiltakozik az ellen, hogy most az idő előhaladottsága miatt annyira megfogyott perczek alatt kelljen e kérdés felett dönteni: méltó tanulmányozás és birálat végett a jövő gyűlés tárgyává tétetik. Hasonló sorban részesül nagybirtokos József István ur „Tanügyi szemléje“ is.

A középiskolai növendékek általánosan hangoztatott állítólagos túlerbheltelesének, úgy szintén a tankönyvek többször említett megbirálásának kérdése elhalasztatik. Szükséges lévén erre nézve ugyanis az egyetemes tanügyi bizottságnak már kidolgozott s legközelebb a középiskolák igazgatóságainak s fenntartó bizottságainak megküldendő tanterv valamint a Kolozsváron f. év szeptemberében összejövő convent idovágó munkálatai.

Következnek a gyám- és nyugdíj-egyleti pénztár megvizsgálásáról beadott jelentés felolvasása, a mely azonban, a jelenést tevők távolléte miatt megtartható nem lévén, az elnökválasztásra tér át a gyűlés s tagjai a szavazásra fölhivattak.

Előzőleg azonban még indítvány tétetik arra nézve, hogy a jelöltségtől a délelőtti ülésen lemondott Békési Gyula gymn. igazgató ur a jelöltség s megválasztása esetén, az elnöki hivatal elfogadására felkéressék.

A szavazatok megejtése s megszámlálása után kitűnt, hogy abszolút szavazattöbbséget Békési Gyula, gymn. igazgató nyert, s így elnökké megválasztatott s a gyűlés őt délelőtt bejelentett határozata megváltoztatására s az elnöki szék elfogadására kéri föl.

Békési Gyula, tekintettel arra, hogy az egyesület még hátralevő ideje annyira igénybe van véve, hogy újonnan tartandó elnök választásra ideje már nincs: késznek nyilatkozik saját érdekeit az egyesületének alárendelni s az elnöki széket egy évre elfogadni.

Ezt követte az „országos tanáregyesület“ létrehozását célzó tanácskozás, melynek eredménye az lett, hogy e terv kidolgozásával, a központi választmány bizassék meg.

Ezt követte a központi bizottság szavazás útján való megalakítása, oly módon, hogy tagjaiul — az alapszabályok értelmében — 10 debreczeni és 15 vidéki tanár választotta meg.

Ezzel a közgyűlés véget ért.

Iskolai értesítők.

A kolozsvári állami segélyt élvező s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola értesítője az 1882—83 tanévről. Szerkesztette: Kiss Sándor, igazgató tanár. Az ifjú intézet lefolyt évi működéséről terjedelmes jelentésben veszünk tudomást, s a növendékek szorgalmas munkálkodása (l. ezidei Értesítő 68—73 lapjain) az önmivelés terén kecsegtető garantiát nyújt arra nézve, hogy ez intézet, mely az erdélyi részekben egyedül álló, hova tovább szépen betöltendő hivatását.

Az értesítő első felében dr. Veress Vilmos tanár egy értekezést ad „Az életpályákról“. Az igazgatói jelentésből érdekesnek tartjuk kiemelni a felügyelő bizottság azon czélszerű tervét, mely egy convictus létesítésével lehetővé tenné a vidéki növendékek együtt lakását és étkezését. E terv a jövő tanévre még nem juthatott kivitelre, de minél hamarabb remélhető.

Intézeti növendékek száma a lefolyt évben volt összesen 90, az intézettel kapcsolatban álló kereskedelmi tanonc-iskola 39 tanulót számlált. Az ifjúság kebelében énekkar is alakult, melynek vezetése Keresztély Lajos tanárra bízott.

A nagy-váradai róm. kath. népiskola (XIV.) értesítője az 1882—83 tanév végén. Az értesítő tartalmaz egy paedagogiai értekezést, Stark Gyula népiskolai tanítótól; ezenkívül az elősorolt tananyag beosztását; a nagy-váradai róm. kath. tanítók egyesületének évi működését tárgyzó terjedelmes jelentést, s végül a tanulók érdemsozozatának részletes kimutatását.

A népiskola négy osztályába (az első osztály olvasók, haladók és kezdők csoportjára oszlik) járt az iskolai évben 172 növendék.

A székely-udvarhelyi evang. ref. collegium 1882/3 évi értesítője. Szerkesztette Gőnczi Lajos, tanvezető tanár. Az értesítő első felét Bod. Károly, igazgató tanár tanévet bezáró beszéde foglalja el, mely részletes körültekintést nyújt a collegium lefolyt évi történetére. A főtanoda növendékeinek létszáma az év elején volt: 293; év végén 279. Vallásra nézve 259 ev. ref.; 14 unitárius; róm. kath. 18; ág. hitv. 7; mőzes v. 2. Tanulásbeli előmenetelre nézve: 41 kitűnő; 43 jeles; 145 elsőrendű osztályzatot nyert. Javítóvizsgálatra útasított: 23; osztályt ismételt 22. A tanulók pályá-, ösztöndij-, segélypénz-, könyvjutalom-, lakdijmentesség stb. czimén javadalmazottak

összesen: 2720 forint 4 kr, 12 drb. arany és 24 véka gabonával.

Az ifjúsági olvasó egyesületnek bevétele a lefolyt évben: 295 frt 43 kr; kiadás 225 frt 38 kr; pénzkészlet 70 frt 5 kr. Az ifjúsági könyvtár mellett az elemi 3-ik és 4-ik, a gymnasium 4 osztálya számára fenállott a gyermekkönyvtár. Évi bevétele 42 frt 38 kr, kiadás: 34 frt 40 kr, pénzkészlet: 71 frt 98 kr.

A zene és énekkar év folytán 30 tagot számlált, mely külön és együttesen is működött.

Az önművelésre alkalma nyílt az ifjúságnak a kebelében alakult önképzőkori működésben. Az évi munkálkodás eredménye a következő adatokat tünteti fel: beadatott 68 kötött és 5 kötetlen alaku dolgozat. Ezek közül pályadíjat nyert: 5; emlékkönyvbe iratott 11 mű. Szavalat volt: 28; ezek közül dicséretes: 3; sikerült: 6; jó: 11.

A kör vagyoni állását illetőleg: a múlt iskolai év végén volt pénzkészlete: 479 frt 83 kr, ebből levonva az ez évi pályadíjakat, marad az évi gyarapodással, pénzkészlet: 495 frt.

A tanári olvasó-kör, köz- és kis-könyvtár; valamint a természettani-, természetrajzi-, kép-, érem és régiség-tár, részint vétel, részint ajándékozás folytán örvedetes gyarapodást mutat.

A miskolczi ev. ref. főgymnasium értesítője az 1882—83-ik tanévről. Szerkesztette: Dr. Kovács Gábor igazgató. Az 52 lapra terjedő iskolai értesítő részletes kimutatást ad a főgymnasium lefolyt évi működéséről és beléletéről, melyből kiemeljük a következőket: Az előadott tantárgyak tanítását, közösen megosztva, miután a szaktanítói systema ez oskolánál nem áll fen, 11 tanár vezette. A tanulók létszáma volt a 8 osztályban: 457. Vallásra nézve 184 ev. ref.; 194 mőz. vall.; róm. kath.: 63; ap. evang. 11; görög n. egyesült 3; gör. kath. 2. Előmenetelre nézve: jeles 89; jó 143; elégs. 94; javító vizsgálatra útasított 52; osztályt ismételt 55; nem vizsgázott 7.

Érettségi vizsgálatra lépett 57 rendes és 7 magántanuló. Ezek közül a vizsgát sikerrel kiállotta 46 rendes és 4 magántanuló. Két óra visszavettett 7 rendes és 2 magántanuló; félővre 1 magántanuló, egész évre 2 rendes tanuló. Az érettségi vizsgálatra jelentkezettek közül jogi pályára szándékszik lépni 11, gazdasáztira 11, lelkészire 8, orvosira 7, vasútira 8, erdészetre 4, műegyetemre 4, kereskedelmire 4, tanárra 3, katonaira 2, postatisztire 1, közhivatalnokira 1.

A gymnasiumi nagy könyvtár az 1881/2. iskolai év végén 10,495 kötetből állott, mely az idén részint az akadémia, részint az ügybarátok hozzájárulásával gyarapodott. A könyvtár néhány becses könyvével részt vett az 1882. augusztus havában Budapesten tartott könyvkiállításon, hol elismerő oklevelet nyert, s az egyik becses mű „miskolczi codex“ névvel neveztetett el.

Az ifjúsági könyvtár ez évben Jókai Mór összes műveivel gyarapodott. Pénzkészlete 10 frt 52 kr. Könyvek száma 362.

A természettani-, vegytani stb. gyűjtemények meglehetősen gyarapodást jeleznek.

A tanári nyugdíjintézet, mely 1858-ban alapított, az 1882. év decemberében lezárt pénztári számadás éviszerint 21,767 frt 23 krt mutat fel. Ez évi gyarapodás: 413 frt 93 kr.

Ifjúsági egyletek közt: a Kazinczy Ferencz emlékeztére, 1859-ben alapított önképző-társulat ez évben 165 tagot számlált.

Az évi munkálkodást tekintve: beadatott 49 munka; megdicsértetett 18.

Az orosi nagy templom június 24. tartott szokásos örömmünepélyén hirdették ki a pályázati eredmények.

Az ifjúság kebelében alakult ének- és zenekar, mely életrevalóságának több ízben jelét adta.

Javadalmaztatnak a jó tanuló és magaviseletű növendékek a jó-lelkű alapítók és adományok e célra felajánlott ösztöndíjából, jutalmakból.

Az 1883/4 iskolai év megnyitása szept. 8-án lesz, a megelőző napok a javító-pótvizsgálatokra és a rendes beiratásokra van fenhagyva.

KÜLFÖLD.

Franciaország. A Lourdesi szűz jubileuma. Lourdesből érdekes hírek érkeznek arról az ünnepről, a melyet Bernadott Souvrons, a lourdesi molnárlány, kinyilatkoztatásának 25 éves jubileuma alkalmából pár nap óta tartanak. Körülbelül 18 ezer zarándok gyűlt össze Franciaországból, s a külföldről; ezek énekelve járták be az utcákat, fáklyáik fényével bevilágítva a vadon völgyek sötétségét. A mostani templom már nem elégséges arra, hogy befogadja az egyre szaporodó ájtatos hívőket, s ennek következtében e hó 16-án nagy pompával egy új búcsujáró templomnak alapkövét tették le.

Olaszország. Rendjeles madonna. Körülbelül egy éve múlt, hogy egy Olaszországban utazó hollandiai turista Rotterdamba azt a hirt küldötte, s ez a lapokba is bekerült, hogy a loretoi madonnát feldiszítve látta a németalföldi oroszánrend nagykeresztjével, a legelső németalföldi rendjellel. A tényállás a következő: a boldogult haa-gai pápai követ, Becciotti, a nevezett rend nagykeresztjének tulajdonosa, halála alkalmával minden rendjelét a loretoi madonnára hagyta. Hollandiában, ép úgy, mint minden általában, szokásban van, hogy a rendjelek a tulajdonos halála után visszakerülnek és mert az oroszán-rend nagykeresztje több ezer forintot ér, annál inkább bámultak, mikor hire terjedt, hogy hol van a rendjel. A diplomácia fáradozásainak végre sikerült a rendjelet visszaszerezni a loretoi szent szűztől.

Oroszország. A vallásszabadság. Az orosz kormány igen szívesen látja, hogy az orosz papok, a balti tartományokban a lutheranus parasztokat mindenféle hitegetések és ígéretek segélyével a görög keleti vallásra térítik, de azt, ki az államvallásból kitér, a legszigorubb büntetés-

sel sújtja. Így a kazani bíróság múlt hó 26-án bűnösnek ítél nyolcz orthodoxot, mivel a mohamedán vallásra tértek át. Ötöt közülök 3—6 évi kényszermunkára, hármat pedig Szibéria keleti részeibe való deportatióra ítél.

IRODALOM.

Magyar prot. egyházi szónoklatok. Irta Gyöngyösi Sámuel, tiszánánai ref. lelkész. II. füzet. A közép vastagságu füzet vallásos elméletekben, emelkedett gondolatokban, találó hasonlatokban és szónoki képletekben, gazdag egyházi beszédek tartalmaz, ünnepi, alkalmi és közönséges esetekre; egyszerű, könnyen érthető nyelven, menten a dagálytól, a felfutt phrazisoktól, mely számtalan egyházi beszédet az émelgyősségig szokott jellemezni. Meg van e beszédekben a gondolat egyszerű formája alatt annak benső mélysége, a stylnak a nehézkességtől ment közvetlen és keresetlen érzelmes melegsége. A füzet ára: 1 forint 80 kr. Megjelent Miskolczon. Ajánljuk lelkészársaink figyelmébe.

Kalauz a helvét vallástételt követők énekes könyvéhez. Készítette Hetesy Victor dráva-foki ref. lelkész. E kis füzetke, mint szerzője előszavában kifejti, idő-kimélés czéljából, útmutatóul akar szolgálni a ref. lelkész collegáknak a készitendő egyházi beszédeknel sokszor hatásosan alkalmazható énekes-könyvi locusok beszövése; egyszersmind, mivel az 1832-ik évben szentesített „Egyházi törvények“ 108 §-a a lelkésznek kötelességévé teszi az isteni tisztelet alkatmával éneklendő dicséret vagy zsoldár kijelölését, e téren is czélszerű útmutatóul akar szolgálni. Az egyes fogalmak betűrendes jegyzéke mellett ki vannak jelölve az amazokra vonatkozó zsoldár vagy dicséret — paralel idézetekben. A könyvecske Budapesten Kókai Lajos kiadásában jelent meg. Ára 60 kr; a mi, tekintve a könyv hasznát és czélszerűségét, elég jutányos. Ajánljuk a lelkészársak figyelmébe.

Algebrai gyakorlatok. Irta Brassai Sámuel, m. k. egyetemi tanár. I. Rész. Ajánlja van Trefort Ágoston, m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek. A sokoldalú ismeretekben kitűnő veterán tanár és nagy tekintélyű tudós ez újabb művével is gazdagította a matematikai szaktudományt, számos más munkái mellett. A füzet Kókai Lajosnál, Budapesten jelent meg. Ára 80 kr. Ajánljuk a mathematicával tüzetesebben foglalkozó szakemberek figyelmébe.

A tiszántúli reformatus középiskolai tanáregyesület évkönyve 1881—82 évről. Szerkesztett: Tóth Sámuel, elnök és Békési Gyula jegyző. Az egyesület, mely a közelebből elbált Szegedi Sándor, debreczeni ev. ref. coll. tanár, egyesületi elnök kezdeményezése és fáradhatatlan munkássága által 1878-ban létesült, jelenleg 183 tagot számlál sorai között. Ötödik évi rendes közgyűlését 1882. július 10 és 11. napjain Kisújszálláson tartotta.

Az elnök, Tóth Sámuel, szép megnyitójában, az előhínyt elnökről kegyelettel megemlékezve, élénk színekkél

ecsetelte a protestans tanári egyesület magasztos czélját, mely a más ilyenü tanári egyesületek czéljától, már csak a programszerű működés hiánya folytán elütő missiót teljesít a protestans iskola és egyház körében. A protestans tanárnak feladata első sorban: a jellem nevelése és képzése s a protestans tanári kar hivatását akkor tölti be, ha szemellett tartva és respectálva az egyház áldozatait, s ennek kapcsán érdekeit, az egyetemesség és összhangzatos munkálkodás által törekszik oda hatni, hogy ez elvet: „a tantintézet az egyház veteményes kertje” szemé elől soha el ne téveszse.

Géresi Kálmán tagtársunk az elhunyt Szegedi Sándor felett tartott, az érzelem és rokonszenv melegétől áthatott emlékbeszédét; a közgyűlés fájó meghatottsággal hallgatta végig és az évkönyvben kinyomatni határozta.

Jelentés tétetett a pályatételek eredményéről, mely részben meddő maradt; ugyanis csak a Szathmár városa által 200 frttal díjazott ezen fontos kérdésre: Ad-e a középiskola a gyakorlati életre annyi és olyan ismeretet, hogy ez által feleslegessé válnék a felső nép-, vagy polgári-iskolák állítása azon városban, melyekben középiskola létezik.“ Két munka érkezett be. I. Sz. „Sum enique“ jeligével, szerzője: Homolya István, b.-gyulai polg. isk. tanár. II. Sz. Főleg a fensőbb és középiskolák műveltsége döntő azon állásra nézve, melyet a népek nagy családjában valamely nemet elfoglaló jeligével, szerzője Elek Lajos, debreczeni gymn. tanár. A szerzők, igen természetesen, a középiskolák mellett nép- és polgári-iskolák szükségességét hangsúlyozták. A bírálók véleménye szerint, mindkét mű, árnyoldalai mellett, a kérdés tisztázása körül érdemmel bír, s a mi egyikben hiányos, a másikban kimerítő, elannyira, hogy e két munka egymást kölcsönösen kiegészítve, e kitűzött kérdésre megfelelően, a jutalom egyenlő arányban kiadandó. A közgyűlés ennek értelmében cselekedett. A nyugdíj és gyámintézet alapszabályainak némely §-ai revisió alá vétettek.

A pénztár jelenlegi állását feltüntetve kimutatásból kiemeljük, hogy: a nyugdíjalap vagyona: 2136 frt 18 kr; az egyesület pénzkészlete: 1695 frt 80 kr. Ez idei közgyűlés Debreczenben foly le.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. július 28.

— A kolozsvári ev. ref. főtanoda történetének megírásával bizta meg a főtanodai előjáróság dr. Török Istvánt, a történelem tanárát. A tanár úr már hozzá is fogott az érdekes és minden bizonynyal nagybecsűnek ígérkező történelmi munkához.

— Két protestans gymnasium egyesítése. Miskolcson, hol két protestans gymnasium van jelenleg, abban dolgoznak az egyházi és tanügyi férfiak, hogy a két gymnasiumot egyesítsék. Hír szerint, a helv. hitvallású ref. egy-

ház tanácsa hivatalosan meg is kereste az ág. ev. testvér-egyházat az egyesülés czéljából.

— Történelmi képtár Debreczenben. Balogh Ferencz akad. tanár melegen szólal fel a debreczeni kollegiumi évkönyvben, hogy mily szép és hatásos lenne, ha a kollegiumi könyvtárban található 75 kötetes kép külön terebben egyesítették, s ezzel alapja vettetnék meg egy képtárnak. Tulnyomólag történeti képtár lenne az egyelőre, de idővel ajándékozások, hagyományok s más úton való szaporításokkal bővülne. A meglévő 75 kép kellőleg rendezve és gyűjteménnyé összeállítva már értékes alaptőke a művészet tovább fejlesztéséhez, alaprakás a jövőhöz. Debreczenben egy állandó képmuzeum s kollegiumban egy művészi csarnok, oly eszme és gondolat, mely egyik szép és határos tényezőül ígérkezik Debreczent igazán az Alföld metropolisává emelni.

— Hatvan éves tanítói jubileum. Ritka szép ünnepély folyt le folyó hó 17-én Sűvete gömörmezei községben. Faluba János ág. ev. tanító tartotta működésének hatvanéves jubileumát. A derék tanítót a községnek, melyben ötven év óta tartózkodik, valamint a megyének intelligenciája és az egyházi kar lelkes kitüntetésekben részesítette. A jubiláris ünnepély a templomban folyt le, hol az üdvözítő ének, és a lelkész imája után Terray Károly, dobsinai tanár, majd Chotvács Endre, dékán tartottak sikerült alkalmi beszédeket és az ünnepeltnek két diszserleget nyújtottak át. Az isteni tisztelet után lakoma volt egy jó módú gazda házában, melyen egymást érte a sok felköszöntő.

— Elátkozott község. Nem is mese, hanem tiszta igazság. Csik-Szt.-Domokos község lakosságán pápai átok fekszik 1599. óta, melylyel ez időben VIII. Clemens pápa által azért sújtattak, mert Csik-Szt.-Domokos határán gyilkoltatt meg a hatalmas Báthory bibornok. A község lakói az időtájban, ez átok következtében, nagy megpróbáltatásoknak és kemény üldözéseknek voltak alávetve. Egy részök ki is vándorolt. Az otthon maradottak 1607-ben az átok feloldását kérték a római kuriától, mely azt csak úgy nyilatkozott hajlandónak megadni, ha a község lakói 100 éves börtönek vetik alá magukat, — azon megjegyzéssel, hogyha a börtöt csak egy lakos is megszegi, örökre elesik a feloldásnak lehetősége is. Ezt a lakosok nem fogadták el, s így történt, hogy Csik-Szt.-Domokos községe mai napig átok alatt van.

Számadás és kérelem.

A m. bodoni ref. templom-alap javára újabban adakoztak: A 81-ik számú gyűjtő iven M.-Vásárhelyről: Dr. Antal László 2 frt, Bernády Dániel 1 frt, a m.-vásárhelyi ev. ref. egyház 10 frt 50 krt, Dézsi Farkas 1 frt, Szöllösi Samu 1 frt, Molnár József 50 kr, Mészáros Lajos 50 kr, Kis Károly 1 frt. Sz.-Udvarhelyről, Bod Károly igazgató tanár 198-ik sz. gyűjtő iven 3 frt, ugyancsak Sz.-Udvarhelyről, Dr. Solymosi Lajos, főreáliskolai tanár 145-ik sz. iven egyesek adománya 12 frt 8 kr. Sándor János miriszlói ref. lelkész 24-ik számú iven az egyháztagnak adománya 8 frt 50 krt teszen. Dr. Szűcs Emil Kolozsvárról, 5 frtot küldött bejegyezve a 199-ik sz. iven. A nagy-kőrösi ref. egyház a 166-ik sz. iven 5 frtot. A szegedi evang. lelkész Thomay József ur a 300. sz. iven gyűjtött 3 frtot. Nagy- és Kis-Küküllő tanfelügyelője 1 frtot a 326. sz. iven. Gróf Bánffy György Budapestről a 332. sz. iven 5 frt. Maros-Torda me-

gye alispánja a megye területén eszközölt gyűjtés eredményeként 46 frt 51 krt küldött. A debreczeni ref. egyház, Révész Bálint superintendens ivén, 20 frtot. Br. Inczédi Zsigmond 316. sz. iven. Gaál Gyula M.-Kályánból 5. frt. A m.-kályáni ev. ref. eklézsia 1 forint. Komis Lajos (M.-Kályán) 2 frt. Gr. Bethlen Jánosné öngnagsága (Kamarásról) 5 frt. Br. Inczédi Zsigmond (Kályán) 5 frt, Gaál Albert (Szilvásról) 5 frt, özv. Mohay Károlyné 2 frt. Össz. 25 frt., Baczka-Madarasról Losonczy József ref. lelkész ur maga és háza nevében egy-egy frtot küldött, összesen 2 frt. Ferencz József unit. püspök 170 sz. iven 3 frt.

E számadással kapcsolatosan értesíteni kívánom mindazon nagyrabcsült egyéneket, kiket egyházam és érdemes főgondnokunk szives megbízása folytán gyűjtő ivvel kerestem meg s azt még ez ideig vissza nem küldötték, hogy végleges visszavárási határideje a gyűjtő iveknek meghosszabbítatik 1884 január 1-ső napjáig.

Teszem ezt egyfelől azért, mivel többek által felszólítottam az ivek visszavárásiának elodázására; másfelől mivel a kibocsátott 400 drb. gyűjtő ivből feltűnően kevés érkezett vissza és végül azon reménnyel, hogy az elhalasztás alkalmat nyújtson mindazoknak, kik ügyünkért lelkesednek ugyan, de még ez ideig mitsem tehetek érdektünkben.

Jelzett határidőre, szivesen kérem a megbizottakat ivaik visszaküldésére, még azon esetre is, ha a gyűjtést nem eszközölték volna is.

A m.-bodoni ref. egyház nevében:

Nemes Árpád.
ref. pap.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudásúl és megtartásúl.

718—1883. M.kir. vallás- és közoktatási miniszter úr ő nagyméltósága f.évi június hó 28-áról 21136. sz. a. kelt leiratában arra hiv fel, hogy figyelmeztessem t. lelkész fiait, hogy kiskoruk házasságánál általában, ha az iránt a gyám és szülők, illetve rokonok és kiskoru között egyetértés nem jött létre, továbbá a 18 évet még be nem töltött kiskoru fiu, valamint a 16 évet még be nem töltött kiskoru leány házassági esetében a gyámoktól a gyámhatósági jóváhagyás kieszközölnö s e nélkül a házasság nem köthető meg.

74—1883. Ugyancsak a m. kir. vallás- és közoktatási miniszter úr ő nagyméltósága f.évi június 21-éről 14760. sz. a. kelt leirata értelmében értesitem t. lelkész fiait, hogy a családi értesítők bélyegille-

téke lerovása körül egyes lelkészek részéről a felragasztott bélyegjegyeknek a lelkészi hivatalos pecséttel való felülbélyegzése által követett szabályellenes eljárás megszüntetendő s a szabályszerű lerovás mindig úgy eszközöndő, hogy a szövegnek legalább egy sora a felragasztott bélyegjegyek alsó szines részén keresztül irassék, ellenesetben t. lelkész afiai büntetés alá esnek. A jelen körlevél közzétételéig követett fenntjelzett szabályellenes eljárás miatt előirt s még be nem szedett illetékek, a benyújtott vagy benyújtandó fel- szólamlások alapján esetről-esetre töröltetnek.

Köröztetnek:

732—1883. A k.-kalotai egyházmegyében a kajántói papi állomás. Javadalma: minden háztól (telek) 2 kis véka tavasz búza, 2 k. véka rozs, 1 v. zab, 12 kr; fél bérfizetőktől ezeknek fele; az özvegy asszonyoktól 3 sing vászon, az egyhk. elvet 20 k. véka ős buzát az egyik fordulóban, a másikban 24 vékát s végzi ezen földeknek minden munkáját; 12 kurta öl fa; keresztelésért 20 kr; esketésért 1 forint; temetésért predikációval 2 frt; Megjegyzendő: 45 kepe fizetőtől bejő 52 v. tavaszbúza, 52 v. rozs, 26 v. zab, 3 frt 12 kr pénz.

Ugyanazon egyházmegyében a kis-kapusi kántortanító-lévitai állomás. Javadalma: minden füsttől (60) 2 kis v. rozs, 1 szekér fa (többnyire ág), 1 garas (2 kr); a ki disznót öl, ad egy disznólabát; 10 vékás szántó és a nagy czinterem $\frac{1}{2}$ részének hasznélvezete; tandij: olvasóktól 20 kr, betűzőktől 8 kr és $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ v. zab 1—1 sz. fa; temetésért énekkel 20 kr, búcsuztatóval 1 frt; szép lakás, minden gazdasági épülettel, veteményes és gyümölcsös kerttel. Az összes fizetés pénztörtéke 237 frtra van téve. Jegyzés: A megválasztott 2 egymásután következő vasárnap reggel s a 3-ik vasárnap d. u. köteles az istenitiszteletet végezni. Pályázati határnap mindkét állomásra nézve: augusztus 15-ike. Folyamodványok tt. Szakács István esp. afiahoz Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvárt, 1883. jul. 15.

P á l y á z a t.

Pályázat hirdettetik az ó-tordai ev. ref. népiskolában segéditanítói állomásra.

Fizetése a) 258 o. é. forint készpénz;

b) a temetések alkalmával az éneklésben való segédkezésért járó stóla;

c) a keze alatti összes növendékektől befolyó tandij.

E pénzfizetés a 300 o. é. forintot meghaladja.

d) Természetbeni lakás és 2 öl fa.

A pályázat határideje folyó év augusztus hó 20-ika.

Ó-Torda, 1883. július 15.

(1—3)

F ú z i S á n d o r,

iskolaszéki elnök.